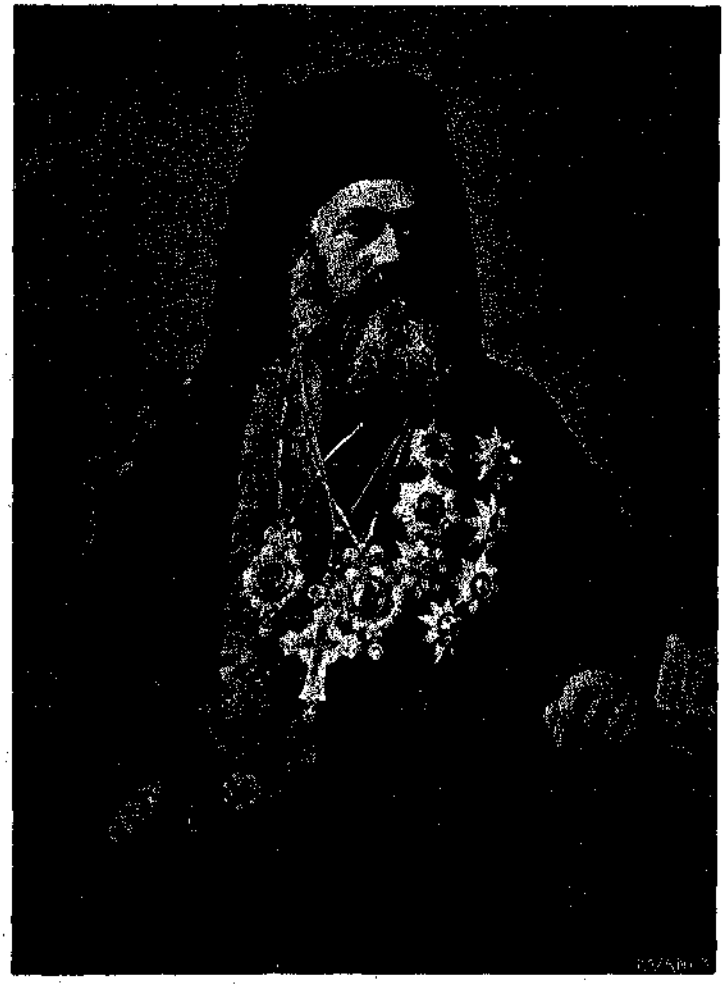

ΙΩΑΚΕΙΜ Γ'
ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΘΩΝΑ:

Η βασιλικὴ Μονὴ τῶν Ἰβήρων, μία τῶν μεγαλειτέρων καὶ πλουσιωτέρων μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, κεῖται παρὰ τὸν αἰγιαλὸν πρὸς τὴν βορειανατολικὴν ἀκτὴν τῆς Ἀθωνικῆς Χερσονήσου, ὅπου τὸ πορφυροῦν κῦμα αἰωνίως βούζει, ἐξαπλούμενον ἐπὶ τῆς ἀμμώδους ἁλιμένου παραλίας. Ἐδῶ ἀπεβιβάσθην τὴν παραμονὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ὅτε τὴν λαμπρὰν πανήγυρίν της ἄγει ἡ ἑλληνικὴ αὕτη Μονή, ἐπιθυμῶν νὰ ἴδω ἱερουργοῦντα τὸν πρῶην Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἰωακεὶμ τὸν Γ΄, ὅστις, κληθεὶς, εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ Μυλοπόταμον, ἡμίσειαν ὥραν μακράν, ἔνθα ἡσυχάζει ἀπὸ ὑπερδεκαετίας, ἀφ' ὅτου παρητήθη ἀπὸ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον.

Κατ' ἀρχαίαν συνήθειαν, δύο μοναί, ἡ Λαύρα καὶ ἡ τῶν Ἰβήρων, τοὺς συγγενικοὺς δεσμοὺς τῶν κτητόρων αὐτῶν ἐπιβεβαιοῦσαι, διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἀντιπροσωπεύονται ἐπισήμως, ἑκατέρα ἐν τῇ πανηγύρει ἑκατέρας, διὰ θεωρίας, ἤτοι ἀντιπροσωπείας, ἀποτελουμένης ἐξ ἑνὸς προεστῶτος, ὅστις ἡγούμενος καλούμενος, καταλαμβάνει τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν θέσιν τοῦ ἡγουμένου τῆς ἑορταζούσης μονῆς, ἐξ ἑνὸς ἱερομονάχου, ἀρχιεφημερεύοντος ἐν τῇ πανηγύρει καὶ ἐξ ἑνὸς ἱεροδιακόνου, ἀρχιδιακονεύοντος. Μετὰ τούτων, οὓς ἡ συγγενικὴ Λαύρα ἀπέστελλεν εἰς τὴν πανήγυριν τῶν Ἰβήρων συναπῆλθον κ' ἐγώ.

Καθ' ὅλον τὸν πλοῦν ἡμῶν, διότι ἀπήλθομεν διὰ θαλάσσης διὰ τὸ συντομώτερον — διὰ ξηρᾶς ἡ Λαύρα ἀπέχει ἀπὸ τῶν Ἰβήρων ἑπτὰ ὥρας — ὁ παππᾶ-Δαλμάτιος, ὅστις ἐστέλλετο ὡς ἡγούμενος, κατηφὴς καὶ μελαγχολικός, οὔτε πρὸς τὸν γαλήνιον ἐκείνην τὴν ἡμέραν πόντον προσεῖχεν, οὔτε αἱ δροσεραὶ καὶ κατάφυτοι τὸν ἔθελγον ἀκταί, ἀλλ' οὔτε καὶ τὰ προγυμνάσματα τοῦ πρωτοψάλτου τῆς Λαύρας, γερω-Δαμιανοῦ, τὸν ἔτερπον, ὅστις ἐτρόχιζε τὴν γλῶσσάν του διὰ τὰ «μαθήματα», τὰ ὁποῖα θὰ ἔψαλλε κατὰ τὴν ἀγρυπνίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ παρατεινομένη μελαγχολία, ὁσάκις προέρχεται ἐξ αἰτίων ἐξωτερικῶν, ἀγαπᾷ ν' ἀπολήγῃ εἰς παράπονον, εἶπε τέλος ὁ παππᾶ-Δαλμάτιος, νομίζων ὅτι ἀνακουφίζει καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς συμπλωτῆράς του:

— Τί νὰ σᾶς πῶ, γεροντάδες μου, οὔτε τὴν ἡγουμενικὴν ῥάβδον τῶν Ἰβήρων ἐζήλευσα, οὔτε τὸν χρυσοῦφαντον μανδύαν ποῦ θὰ φορέσω, προκαθήμενος ἐν τῇ τραπέζῃ μετὰ πομπῆς, ὅσον συλλογίζομαι πῶς δὲν θὰ μπορέσω νὰ τὸ κουνήσω ἀπὸ τὸ στασίδι μου 15 ὥρας, δίπλα 'στὸν Πατριάρχη.

Καὶ μετὰ μικρὰν ἀνακουφίσεως σιγήν, ἐπανέλαβε μετά τινος ὀργῆς:

— Μὰ δὲν κάνει νισάφι ὁ εὐλογημένος. Σὰν ἀνεβῇ 'στὸν θρόνον ἐπάνω, ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀγρυπνίας, δὲν ἐννοεῖ νὰ τὸ κουνήσῃ, ὡς νἄλθῃ ἡ ὥρα τῆς λειτουργίας, νὰ ἔμβῃ εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα. Μὰ νὰ μὴν ἔχῃ καὶ αὐτὸς ἀνθρωπίνη ἀδυναμία!..

— Σιδερένιος, γέροντά μου! τσελίκι μονάχο!

Ὑπέλαβεν ὁ γερω-Δαμιανός, ὁ πρωτοψάλτης, διακόψας ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὸ «δοξαστικόν» του.

Ἐφθάσαμεν ἐγκαίρως μετὰ βραδὺν καὶ ἥσυχον πλοῦν. Ἡ μονὴ τῶν Ἰβήρων, μὲ τὰς ὑψηλὰς καὶ πυργοειδεῖς πτέρυγάς της, ἀνακτισθεῖσα μετὰ τὴν πρὸ τριακονταετίας πυρπόλησίν της, παλάτιον παμμέγιστον, ὑπὸ σουλτανικοῦ πρωτομαίστορος, τοῦ ἕλληνος Κωστῆ-Κάλφα, μὲ τὰ μεγάλα νεωτεριστικὰ παράθυρα, τοὺς ἐξώστας της καὶ τὸν ὡραῖον πυλῶνα, ἀπήστραπτεν ὅλη ἀπὸ τὰς ἐξωραϊστικὰς ἑτοιμασίας τῆς πανηγύρεως. Τὸ περίπτερον ἔξω νεωστὶ χρωματισμένον, ἔλαμπεν ἀπὸ τὴν καθαριότητα. Ἡ δ' εὐρύχωρος καὶ πλακόστρωτος αὐτῆς αὐλή, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας κεῖται τὸ κομψότερον τοῦ Ἁγίου Ὄρους Καθολικόν, ὁ ναὸς τῆς Μονῆς, τοῦ στρατηγοῦ Τορνικίου ἐγκαλλώπισμα, τοῦ φυγόντος τὸν κόσμον καὶ ἐνταῦθα μονάσαντος, ἔλαμπε καὶ αὐτή. Τὰ ἀρχονταρίκια ὅλα εὐτρεπισμένα, καὶ τὰ κοινά, τὰ κάτω, μὲ τὰς πολυκλίνους αἰθούσας των ὡς στρατῶνες, καὶ τὰ ἐπισημότερα, τὰ ἐπάνω, μὲ τοὺς χωριστοὺς κοιτῶνας, τὰ δροσερὰ καὶ ἀναπαυτικά, ἦσαν ἕτοιμα πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ξένων οὓς ὡδήγει ὁ ἀρχοντάρης, ἕνας ἀσπρογένειος καὶ πραὺς μοναχός, μὲ τὸ ζωστικὸν μόνον περιφερόμενος καὶ μ' ἕνα σκοῦφον καστανόχρουν σὰν Καυσοκαλυβίτης ἀσκητής. Ὁ πυλὼν τῆς μονῆς, ὁ μέγας, μὲ τὴν πύλην ὀρθάνοικτον, εὔ-

μορφα συγυρισμένος, ἐπληροῦτο προσκυνητῶν, οἵτινες εἰσερχόμενοι μετ' εὐλαβείας, προσεκύνουν τὴν Πορταΐτισσαν, ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου ἐζωγραφημένην. Ὁ δὲ πορτάρης ἕνας παχὺς καὶ τραχὺς μοναχὸς μακεδών, μὲ ὄμματα κερβέρου, ἐπεθεώρει τοὺς εἰσερχομένους, καθήμενος εἰς τὸν ξύλινον πάγκον του, ἐν μέσῳ σωροῦ χαρτίνων εἰκόνων καὶ κομβολογίων, τὰ ὁποῖα ἐπώλει. Γέροντες μοναχοὶ μὲ τὰ περίεργα καὶ ἐταστικὰ βλέμματά των, περιφερόμενοι εἰς τὰ προαύλια, διεσκέδαζον τοὺς λογισμούς των, ἐνῷ νεαροὶ ὑποτακτικοί, μὲ τὰ σκουφάκια τὰ μαῦρα, εὐμορφοσυγυρισμένοι εἰσήρχοντο καὶ ἐξήρχοντο, μὲ τὰ καλαθάκια, ἀπὸ τοὺς κήπους, ἐνίοτε δὲ ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ παράθυρα ἠκούετο ψαλμῳδία προγυμναζομένου τινὸς διὰ τὴν ἀγρυπνίαν, ἢ καὶ εὐθυμοῦντος ἁπλῶς, κατὰ τὸν Ἀπόστολον.

Οἱ κώδωνες, οἱ τριπλοῖ τῶν ἡμιόνων, διαρκῶς ἀντήχουν ἔξω εἰς τὸν δρυμόν, συνεχῶς προσερχομένων προσκυνητῶν ἀπὸ τὰς Καρεάς. Ἐνῷ ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἀπὸ τοὺς σκιεροὺς λόφους καὶ τὰ λογγωμένα μονοπάτια, ἀπὸ τὸ ῥεῦμα πέραν τὸ πλατανοφύτευτον, ἀπὸ τὸν εὐώδη ἐγγὺς λεμονεῶνα, ἀπὸ τὸν αἰγιαλόν, κρυφὰ-κρυφὰ θαρρεῖς, ἐξετρύπωνον, ὡς ἀμνάδες, καὶ ἤρχοντο, κατάκοποι μοναχοί, ἀσκηταὶ καὶ ἐρημῖται, μὲ τὰ ῥαβδάκια εἰς χεῖρας καὶ τὰ κομβοσχοίνια, μὲ τὰ τρουβαδάκια εἰς τοὺς ὤμους τὰ κενά, τὰ ὁποῖα τῇ ἐπαύριον θὰ ἐγέμιζον ἀπὸ τὰς δωρεὰς τοῦ πορτάρη, ἄρτον καὶ τυρὸν καὶ παστὰ ὀψάρια, λείψανα τῆς πανηγυρικῆς Τραπέζης, νὰ πορέψουν ὅλην τὴν ἑβδομάδα. Ἔκαμνον τὸν σταυρόν των, πρὸς τὴν Παναγίαν τὴν Πορταΐτισσαν ἐνατενίζοντες, καὶ ἔμβαινον ἐλευθέρως εἰς τὰ ἀρχονταρίκια, ἄλλοι δέ, ἀκουμβῶντες τὰ τρουβαδάκια των εἰς τὰ πεζούλια τοῦ πυλῶνος, ἐξεκουράζοντο ἐκεῖ ἀπὸ τὴν μακρινὴν πεντάωρον καὶ δεκάωρον ὁδοιπορίαν. Ἤρχοντο ἀκόμη καὶ παράδοξοι ἄλλοι προσκυνηταί, ὁδοιπόροι ἀπὸ τῆς Μακεδονίας, τρεῖς καὶ πέντε ἡμέρας πεζοπορήσαντες, καὶ τώρα, τινὲς ἐξ αὐτῶν, ἐξηπλωμένοι ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ἐγγὺς δάσους καὶ ἀναμένοντες τὴν ὥραν τῆς ἀγρυπνίας, νὰ εἰσέλθωσι.

— Γιατί δὲν πᾶς μέσα, παιδί μου, ἠρώτησα νεαρὸν μαδεμοχωρίτην, τρώγοντα ξηρὸν ἄρτον ὑπὸ τὰ δένδρα.

— Ὅσοι δὲν ἔχουν κανένα γνώριμον ἐδῶ, δὲν ἔχουν τὴν ἄδειαν νὰ ἔμβουν, πρὶν ἀρχινίσῃ ἡ Ἀκολουθία....

Παρῆλθεν ἡ μεσημβρία.

Ἔξω τῆς τραπέζης, οἱ μάγειροι, κατακόκκινοι, ἐμαγείρευον ἐπὶ εὐρυκύκλων πυρῶν, ἔξω ἐν τῇ αὐλῇ, τὰ παστὰ ῥωσικὰ ὀψάρια, τὰ ὁποῖα, ἕως πεντακόσιαι ὀκάδες, ἐξαλμυρίζοντο ἐντὸς μαρμαρίνης δεξαμενῆς, ἐπὶ τούτῳ κτιστῆς, ἐντὸς τῆς ὁποίας γεωργιανὸς μοναχὸς μὲ γυμνοὺς τοὺς πόδας μέχρι γονάτων, ἐμβεβαπτισμένος ἐν τῇ ἅλμῃ ἀναμοχλεύων τὰ ὀγκώδη τοῦ κήτους τεμάχια, ἐπλήρου καλάθους ἐξ αὐτῶν, οὓς παρελάμβανον οἱ μάγειροι, ἔχοντες ἕτοιμα τὰ εὐώδη κηπουρικά, ἐπιτήδειοι ὀψοποιοί.

Ἠχοῦσιν ἤδη ἐναρμονίως οἱ κώδωνες, δέκα ἐν συνόλῳ, κρουόμενοι συγχρόνως ὑπὸ τοῦ καμπανάρη, τέσσαρες διὰ τῶν χειρῶν, δύο διὰ τῶν ὀδόντων καὶ δύο διὰ τῶν ποδῶν, μουσικὴ γλυκύφθογγος, ὡς νὰ ἔψαλλον ἐπάνω, εἰς τοὺς θόλους καὶ τοὺς πύργους τῶν Ἰβήρων, ἄγνωστα μουσικὰ πτηνά, διὰ τὴν πανήγυριν καταπτάντα.

Οἱ ξένοι κατάπληκτοι ἔβλεπον κάτωθεν κάποια μαῦρα ἱμάτια ἀνεμιζόμενα, ὡς ῥάσσα, ὡς νεφέλας ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες καὶ οἱ ὀδόντες τοῦ καμπανάρη ἐναγωνίως ἐπάλλοντο, ἐναέριον κλειδοκύμβαλον κινοῦντες εἰς ἁρμονίαν ἡδύλαλον.

— Εὐκολώτερον νὰ γείνῃς, πατέρα μου, προηγούμενος εἰς τὸ Νιόῆρο παρὰ καμπανάρης!...

Ἡ πανήγυρις τῶν Ἰβήρων ἀρχίζει διὰ τοῦ «μικροῦ ἑσπερινοῦ» περὶ τὴν τρίτην ὥραν μ. μ. τῆς παραμονῆς. Ψαλλομένων δὲ τῶν «Ἑσπερίων» εἰσκομίζεται ἀπὸ τὸν ἰδιαίτερον ναόν της εἰς τὸ Καθολικὸν ἡ Παναγία ἡ Πορταΐτισσα διὰ λιτανείας, τῆς ὁποίας προεξάρχει, ἰδού, ὑψηλὸς κληρικός, σεμνὸς ἀπὸ τοῦ σχήματος καὶ ἀπὸ τῶν τρόπων, σεμνὸς ἀπὸ τῆς ὄψεως καὶ τῆς πολιᾶς του, μὲ μίαν ὡραίαν κ' εὐγενῆ κεφαλὴν ἱεράρχου, κύπτων μικρὸν ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ πολυτίμου βυσσινοχρόου μανδύου καὶ ἀπὸ τὰ ἔτη, τὰ ὁποῖα τόσον ἐλεύκαναν τὴν πολιάν του ὡς τὴν χιόνα τοῦ Ἄθωνος. Βαστάζων τὴν ἀργυρόηλον πατερίτσαν του καὶ ἐπιστηριζόμενος δι' αὐτῆς ἐλαφρά, προβαίνει ἱλαρὸς τοὺς ὀφθαλμούς, ἠρέμα βλέπων καὶ ὡς μετὰ κόπου προσπαθῶν νὰ κρύψῃ, ὑπὸ τὴν ἱλαρότητα ἐκείνην τὴν ἐρημικήν, τὴν ὑπερήφανον φυσικὴν χάριν τοῦ ὅλου ἐν γένει ἀξιοπρεποῦς παραστήματός του.

Εἶνε ὁ ἡσυχαστὴς τοῦ Μυλοποτάμου, Ἰωακεὶμ ὁ Γ΄, ὅστις περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν Ἰβηριτῶν κληρικῶν καὶ ἀκολουθοῦντος πλήθους μοναχῶν καὶ λαϊκῶν, προάγει πρὸς τὸ Καθολικόν, ὀπίσω τῆς Παναγίας, ἣν βαστάζουσι λαμπροφορεμένοι τέσσαρες ἱερομόναχοι. Ὁ ἥλιος ἀκόμη εἶνε ὑψηλὰ καὶ φλογοβολοῦσιν αἱ πλάκες καὶ οἱ τοῖχοι τῆς

αὐλῆς. Πλὴν ἡ ἀπόστασις τῶν δύο ναῶν εἶνε μικρὰ καὶ ἡ λιτανεία εἰσῆλθεν ἤδη εἰς τὸ Καθολικόν:

«Τίνα τὰ φοβερὰ ᾄσματα, ἃ προσῆξάν σοι τότε, Παρθένε, κύκλῳ τῆς σῆς κλίνης ἱστάμενοι πάντες οἱ τοῦ Λόγου Ἀπόστολοι καὶ θαμβητικῶς ἀναβοῶντες. Ἀπαίρει τοῦ Βασιλέως τὸ Παλάτιον.... Πύλαι ἐπάρθητε ὄντως, τοῦ Θεοῦ ἡ Πύλη εἰσελεύσεται ἐν χαρᾷ....»

Μὲ τὴν γλυκυτάτην αὐτὴν μελῳδίαν, αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου προεξάρχοντος, εἰσήγαγον τὴν Πορταΐτισσαν εἰς τὸ Καθολικόν, τὸ καταστόλιστον καὶ ὑπέρλαμπρον, καὶ ἔθηκαν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ θρόνου της, ὑπὸ χρυσοῦφαντον βασιλικὴν σκιάδα, πρὸς τάριστερά, ἐν ᾧ ἐμπρός της ἤναψαν λαμπάδας ἐπὶ πολυτίμου μανουαλίου, ἐν σχήματι λεμονέας, μὲ κλῶνας καὶ φύλλα ἀργυρᾶ καὶ μὲ καρποὺς χρυσοῦς.

Ψαλλομένων τῶν Ἀποστίχων, προσῆλθεν ὁ Πατριάρχης καὶ ἠσπάσθη τὴν Πορταΐτισσαν, ὅλην χρυσάργυρον, λαμποκοποῦσαν ἀπὸ τὰ πολύτιμα ἀναθήματα, ἅτινα ἀναρτῶνται ἀναρίθμητα ἐπ' αὐτῆς, ἀδάμαντες καὶ λίθοι καὶ ἐνώτια καὶ βραχιόνια καὶ δακτύλιοι καὶ ἁλύσεις....

Ὁ μικρὸς ἑσπερινὸς ἔληξε καὶ πάντες ἀπέρχονται εἰς τὴν Τράπεζαν, διότι μετ' ὀλίγον θ' ἀρχίσῃ ἡ ἀγρυπνία.

Ἀλλὰ τὸ Καθολικὸν μένει ἀνοικτὸν πλέον. Προσκυνηταὶ διαρκῶς προσέρχονται, κατ' εὐθεῖαν προβαίνοντες εἰς τὸν ναὸν καὶ ἀνάπτουσι κηρία καὶ γονυπετοῦσιν ἔμπροσθεν τῆς Παναγίας, ἧς ἡ θαυματουργὸς δύναμις περιηχεῖ τὴν Μακεδονίαν καὶ ὅλην τὴν Ἀνατολήν. Προσμονάριος γέρων, ἱερεὺς παραμένων παρὰ τὴν εἰκόνα διαρκῶς, διανέμει τὰ κηρία εἰς τοὺς προσκυνητάς, ῥίπτοντας ἐπὶ δίσκου τουρκικὰ γροσάκια.

Εἶνε παναρχαία ἡ Παναγία ἡ Πορταΐτισσα, ὕψους πλέον τοῦ μέτρου, ἀργυροσκέπαστος καὶ μαλαμμοκαπνισμένη. Μόνον τὸ πρόσωπόν της φαίνεται, προκῦπτον θαμβὸν ἀπὸ μέσα ἀπὸ τοὺς λιθοκολλήτους κόσμους τῶν ἀναθημάτων, μὲ τὸ μεγαλόφθαλμον βλέμμα της, τὸ πλῆρες ἐλέους καὶ ἱλαρότητος, τὸ συμπονοῦν τοὺς πάσχοντας, τὸ χαρίζον ἐλπίδα εἰς τοὺς ἀπηλπισμένους. Ὁμοίως μαυρειδερὸν φαίνεται καὶ τὸ μικρὸν πρόσωπον τοῦ Υἱοῦ τῆς Παρθένου, πλῆρες καὶ αὐτὸ ἀγάπης καὶ στοργῆς πρὸς τὸν παραπεσόντα ἄνθρωπον. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἔχει ὡραίαν καὶ τερπνοτάτην ἱστορίαν. Προέρχεται ἐκ τῆς Νικαίας, ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν εἰκονομάχων καὶ ἰδίως, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἀπὸ τῆς τελευταίας εἰκονομαχίας τοῦ Θεοφίλου, ἦλθεν ἐδῶ ἐπιπλέουσα τὴν θάλασσαν ὀρθία ὡς ἔμψυχος.

— Ἡ χάρις σου νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ τοὺς εἰκονομάχους καὶ τὴν εἰκόνα σου ἀπὸ τὰ ὕδατα...

Εἶπεν ἡ πλουσία χήρα, δέσποινα τῆς Νικαίας, κατελθοῦσα εἰς τὸ παράλιον, καὶ ἔβαλε τὴν ἁγίαν εἰκόνα εἰς τὰ ὕδατα, νὰ μὴ τὴν θραύσωσιν οἱ εἰκονοκλάσται, εἰς οὓς εἶχε προδοθῆ.

Ἡ δὲ εἰκὼν χωρὶς νὰ βυθισθῇ, ὀρθία ἐπορεύετο πρὸς δυσμὰς ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ὅτε μετὰ καιρὸν καὶ ἔτη γέροντες ἁγιόρειται, καθεζόμενοι παράωρα ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἰβήρων καὶ περὶ ψυχωφελῶν διαλεγόμενοι, θεωροῦσιν αἴφνης πρὸς τὴν θάλασσαν, ἔκθαμβοι, στῦλον πυρός, μετ' εὐλαβείας δὲ σπεύσαντες, εἶδον τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, τὴν ὁποίαν κατ' ἀποκάλυψιν, ὁ γέρων Γαβριήλ, ὁ ὁσιώτατος, καταβὰς ἀπὸ τοῦ βουνοῦ καὶ ἐμβὰς εἰς τὴν θάλασσαν ὡς ὁ Κύριος, λιτανευόντων ὅλων τῶν μοναχῶν καὶ δεομένων, ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας του κ' ἐκόμισεν εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα μετ' ᾀσμάτων καὶ λιτανείας. Ἀλλὰ τῇ ἐπαύριον παραδόξως εὑρέθη ἡ ἁγία Εἰκὼν οὐχὶ ἐν τῷ Ἁγίῳ Βήματι, ἀλλ' ἔξω, ἐπὶ τοῦ τείχους τῆς Μονῆς, ὁπόθεν λαβόντες αὐτήν, ἐπανήγαγον εἰς τὸν Ναόν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν συνέβη τὸ αὐτὸ παράδοξον, ἐπαναληφθὲν τρὶς καὶ πολλάκις, ἕως οὗ δι' ἀποκαλύψεως ὁδηγηθέντες οἱ μοναχοὶ ἔκτισαν ἴδιον ναόν, παρὰ τὴν πύλην τῆς Μονῆς, σωζόμενον μέχρι σήμερον, ἐν ᾧ ἔθηκαν τὴν ἁγίαν Εἰκόνα τὴν Πορταΐτισσαν φύλακα καὶ πορτάρην τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων καὶ ὅλου τοῦ Ἄθωνος σκέπην...

«Ἀπὸ τότε γοῦν λέγει τὸ παλαιὸν συναξάριον, εἰς τὴν Μονὴν ταύτην, γίνονται ἄπειρα θαύματα. Δαιμονιζόμενοι θεραπεύονται, χωλοὶ περιπατοῦσι, τυφλοὶ ἀνεβλέπουσι καὶ πᾶσα νόσος δραπετεύει ἀπὸ τὸν πάσχοντα»..., οἱ δὲ προσκυνηταὶ ἀσπασθέντες καὶ ἐπανειλημμένως γονατίσαντες μετὰ θάμβους βλέπουσι τὴν αἱματωμένην δεξιὰν παρειὰν τῆς Ἀειπαρθένου, μὲ τοὺς μαύρους, ἀπὸ τῶν αἰώνων, θρόμβους τοῦ αἵματος, ὑπὸ χειρὸς ἀσεβοῦς πληγείσης ποτὲ τῆς θαυματουργοῦ Εἰκόνος...

Ὁ Πατριάρχης ἐγευμάτισε τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸ Συνοδικὸν μετὰ τῶν προεστώτων τῆς μονῆς καὶ τῶν ἄλλων ἐλθόντων ἀντιπροσώπων καὶ ἄλλων τινῶν προσκυνητῶν, περὶ τοὺς τριάκοντα, ἐν μακρᾷ στενῇ τραπέζῃ κτταλαβὼν θέσιν ἐπάνω εἰς τὴν κορυφήν, ὅπου ἔβλεπον αὐτὸν πάντοτε σύννουν καὶ σιωπηλόν, πλὴν ἱλαρὸν καὶ πρᾷον, μὲ τὴν γλυκυτάτην ἐκείνην φυσιογνωμίαν του. Τὴν δὲ ἑσπέραν, ἕνεκα τῆς ἀγρυπνίας δὲν ἐδείπνησε παντάπασιν, ἅμα τῇ ἐνάρξει αὐτῆς κατελθὼν εἰς τὸν ναὸν καὶ λαβὼν τὴν ἐν τῷ Δεσποτικῷ θέσιν του. Πλησίον του, εἰς τὸ παρακείμενον στασίδιον, ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Λαύρας, ὁ παπᾶ-Δαλμάτιος ὁ προϊστάμενος, κατὰ τὸ ἔθος ὡς εἴπομεν, τῆς πανηγύρεως, χωμένος εἰς τὸ ἐπανωκαλύμμαυχόν του, μετὰ θλίψεως ὑπελόγιζεν ἀφ' ἑσπέρας τὰς μακρὰς ὥρας τῆς ὁλονυκτίου ὀρθοστασίας του καὶ τοῦ ἐν τῷ ναῷ περιορισμοῦ του, μετὰ δέους ἐνατενίζων πρὸς τὴν ἀνθηρὰν στάσιν τοῦ Πατριάρχου καὶ ψιθυρίζων κατὰ διαστήματα:

— Καλλίτερα νἄλειπε τέτοια ἡγουμενεία...

Ἡ ἀγρυπνία ἤρχισε μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου διὰ τῶν «Μεγάλων Ἀνοιξανταρίων», ἅτινα ψαλμῳδοῦνται ἀργῶς ἐπὶ δίωρον· προχωρούσης δ' αὐτῆς ὁ ναὸς πληροῦται μοναχῶν καὶ κοσμικῶν, ὧν τὰ βλέμματα συγκεντροῖ φυσικὰ Ἰωακεὶμ ὁ Γ' ὑψηλὸς ἐπὶ τοῦ θρόνου, μὲ τὸ ἐπανωκαλύμμαυχον καὶ τὸν βαρύτιμον μανδύαν κρατῶν τὴν πατερίτσαν καὶ παρακολουθῶν τοὺς ψάλτας δι' ἐλαφροῦ ὑπηχήματος. Ὅτε δὲ πρῶτος ἤρχισεν εἰς τὰ «Ἑσπέρια» τὰ περίφημα τροπάρια τῆς Παναγίας: «Ὦ τοῦ παραδόξου θαύματος», μὲ τὴν σοβαρὰν ἐκείνην φωνήν του καὶ μὲ τὸ ὕφος τὸ βυζαντινόν, τῆς ἀγνοτέρας μορφῆς, ἐφάνη ὅτι αὐτὸς θὰ ἐκυριάρχει τῆς ὅλης ἱερᾶς ἀγρυπνίας, δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἰδίως, ὧν οἱ ἀρχιερεῖς πάσχουσιν ἡ ἀπὸ ἄγνοιαν παντελῶς μουσικῆς, οἱ πλεῖστοι, ἀνατραφέντες ἔξω μετὰ τῶν φράγκων, πρὶν ἀσκηθῶσι δεόντως εἰς τὰ τῆς ὀρθοδόξου τυπικῆς ἀκολουθίας, ἢ ἀπὸ ψαλτοφοβίαν, οἱ ἄλλοι. Κατὰ τὴν «εἴσοδον» τοῦ ἑσπερινοῦ, ὁ ναὸς ὅλος ἔλαμπεν ἀπὸ τὴν πανηγυρικὴν λυχνοκαίαν. Λάμπουν κατὰ σειρὰν τὰ μαλαμμοκαπνισμένα ὑποκάμισα τῶν εἰκόνων τοῦ τεμπλέου. Λάμπει ἡ Παναγία ἡ Πορταΐτισσα μὲ τὰ πολύτιμα ἀφιερώματά της, λάμπει ὁλόφωτος ἡ ἀργυρᾶ λεμονέα μὲ τὰ χρυσᾶ της λεμόνια, λάμπουν καὶ τὰ πρόσωπα τῶν προεστώτων, τῶν κατεχόντων γύρω τὰ στασίδια τοῦ χοροῦ, λάμπει γαλήνιος καὶ πραύς, ὡς ζωγραφία ἁγίου, Ἰωακεὶμ ὁ Γ', ἐν μέσῳ τοῦ χοροῦ τῶν λαμπροφορεμένων ἱερέων, ἀπαγγέλλων τὴν εὐχὴν τῆς «Εἰσόδου», ἐνῷ οἱ ψάλται ᾄδουσι τὸ περίφημον δοξαστικὸν τῆς Παναγίας. Καὶ μόνον ὁ παπᾶ-Δαλμάτιος δὲν λάμπει. Κοντός, κατάμαυρος, χωμένος μέσα εἰς τὸ στασίδι του βλέπει περιέργως τὸν Πατριάρχην εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ὡς προσπαθῶν νὰ ὑπολογίσῃ τὴν ἀντοχήν του.

Εἰς τὴν «λιτὴν» ἕνας-ἕνας ἐξῆλθον οἱ προηγούμενοι νὰ πίωσι κανένα καφὲν ἐπάνω εἰς τὸ Συνοδικόν, ἀνοικτὸν ὅλην τὴν νύκτα, καὶ οἱ ψάλται νὰ βρέξωσι τὸν βραχνιάσαντα λαιμόν των, πρὸς μεγάλην στενοχωρίαν τοῦ παπᾶ-Δαλματίου, ὅστις ἐξακολουθεῖ πάντοτε μένων πλησίον τοῦ Πατριάρχου, ἐπίσημος ἀντιπρόσωπος τῆς Λαύρας, ψιθυρίζων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρόν.

— Καλλίτερα νἄλειπε, νὰ σ' πῶ, τέτοια ἡγουμενεία.

Βλέπων δὲ τὸ πάντοτε ἀνθηρὸν τοῦ Πατριάρχου πρόσωπον, ὅπερ ὅσον προέβαινεν ἡ νὺξ τόσον ἐλαμπρύνετο, βλέπων καὶ τοὺς ἄλλους ἕναν-ἕναν νὰ μπαινοβγαίνουν, κατελαμβάνετο ὑπὸ λιποθύμου ἀπελπισίας.

Ὅταν ὅμως ὁ Πατριάρχης, τὴν αὐγήν, εἰσελθὼν εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα ἤρχισε ν' ἀναγινώσκῃ μετὰ τῶν συλλειτουργησόντων ἱερέων τὴν «Μετάληψιν»:

— Δόξα σοι ὁ Θεός!

Ἠκούσθη φωνὴ ἀνακουφίσεως ἀπὸ τὸ στασίδιον τοῦ παπᾶ-Δαλματίου, ὅστις τυχὼν οὕτως εὐκαιρίας ἐξῆλθε ν' ἀναπνεύσῃ ὀλίγον.

Οἱ πλεῖστοι τῶν προσκυνητῶν, μετὰ τὰ μεσάνυκτα, εἶχον διασπαρῆ ἔξω εἰς τὸ προαύλιον, ἀποφεύγοντες τὸν ὕπνον, ἄλλοι ὅμως, ὑπνηλότεροι, ἀνέβησαν εἰς τὰ ἀρχονταρίκια καὶ ἐβυθίσθησαν εἰς γλυκὺν ὕπνον. Ἀλλ' ὅτε—εἶχεν ἀνατείλει πλέον ὁ ἥλιος — ἀντήχησαν τῆς λειτουργίας τὰ σήμαντρα καὶ ψαλλομένων τῶν «Αἴνων» ἤρχισε νὰ ἐνδύηται ὁ Πατριάρχης τὴν ἀρχιερατικήν του στολήν, ἔξω τοῦ Ἁγίου Βήματος, ὑπὸ τὸν μέγαν πολυέλεον, ἐν μέσῳ πολυαρίθμου χοροῦ ἱερομονάχων καὶ ἱεροδιακόνων, ὁ ναὸς εὑρέθη πάλιν πεπληρωμένος, μέχρι τῶν χορῶν, συνωστιζομένων ἐν ἀσφυξίᾳ μοναχῶν καὶ λαϊκῶν. Ὅλοι τρίβοντες τοὺς ὑπὸ τοῦ ὕπνου βεβαρημένους ὀφθαλμούς, ἐχώρουν πρὸς τὰ ἔνδον. Γεροντάκια, ἀποκοιμηθέντα ἐν τοῖς στασιδίοις, ἐξηγείροντο, νεαροὶ δὲ ἄλλοι μοναχοὶ προσεπάθουν νὰ εὕρουν θέσιν, νὰ ἴδωσι καλλίτερον τὴν ἐξελισσομένην ὑπὸ τὸν θόλον τοῦ Καθολικοῦ ὀπτασίαν, ἐν ᾧ οἱ χοροὶ τῶν ψαλτῶν ἑνωθέντες, ἔψαλλον τὴν ὡραίαν μελῳδίαν «Ἄνωθεν σὲ προκατήγγειλαν οἱ Προφῆται...» καθ' ὅλον τὸ διάστημα, καθ' ὃ διήρκεσεν ἡ μεγαλοπρεπὴς τάξις, μεθ' ἧς ὁ Πατριάρχης περιβάλλεται τὰ ἱερὰ Ἄμφια. Ὅτε δὲ ἔληξεν ἡ ὡραία τελετὴ τῆς ἀμφιέσεως καὶ Ἰωακεὶμ ὁ Γ' ἐνδεδυμένος τὴν χρυσοῦφαντον στολὴν καὶ φορῶν τὴν ἀργυρόηλον μίτραν ηὐλόγει τὸν λαόν, σταυροειδῶς κινῶν τὰ τρικέρια, ἐν ᾧ οἱ ψάλται ἔψαλλον τὸν εὐφημισμὸν αὐτοῦ, ἐθάρρει κάνεὶς ὅτι εὑρίσκετο εἰς μίαν ἄκραν τοῦ Παραδείσου....

Μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ἐκτελεσθεῖσαν μεθ' ὅλης τῆς ἀπαιτουμένης πανηγυρικῆς λαμπρότητος, πάντες οἱ τῆς κατωτέρας τάξεως προσκυνηταὶ καὶ οἱ ξένοι μοναχοί, κελλιῶται καὶ ἀσκηταὶ — οἱ κοινοβιάται σπανίως ἐξέρχονται τῆς μονῆς των — εἰσῆλθον εἰς τὴν Τράπεζαν, προπορευομένου τοῦ παπᾶ-Δαλματίου, τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Λαύρας, τοῦ ἡγουμενεύοντος, ὡς εἴπομεν, μετὰ πάσης πομπῆς καὶ δόξης. Προηγοῦντο αὐτοῦ οἱ κανδηλανάπται μὲ τοὺς μαύρους μανδύας των, βαστάζοντες τὰ μανουάλια μὲ τὰς λαμπάδας καὶ οἱ ψάλται ψάλλοντες ὕμνους πανηγυρικούς. Ὁ δὲ παπᾶ-Δαλμάτιος, κοντός, γεγηρακώς, χωμένος μέσα εἰς τὸν χρυσοῦφαντον ἡγουμενικὸν μανδύαν, κ' ἐπιστηριζόμενος μὲ τὴν ἀργυρᾶν πατερίτσαν, μόλις κατώρθωνε νὰ κρατῇ τὴν ὀργήν του, ἀφανισμένος ἀπὸ τὴν μακροτάτην αὐτὴν πανηγυρικὴν τελετήν, μὲ τὰ ματάκια του μικρὰ μικρά, βασιλευμένα σχεδόν, ἀπὸ τὴν δεκαπεντάωρον ἀγρυπνίαν. Οὕτω μετὰ τόσης χαρμοσύνου μελῳδίας πάντες οἱ προσκυνηταὶ εἰσήρχοντο εἰς τὴν Τράπεζαν νὰ φάγωσιν ἀπὸ τὰ πλουσιώτατα ὄψα τῶν Ἰβήρων καὶ νὰ πίωσιν οἶνον ἀπὸ τὸν Ἄγγελῆν, τὸ παμμέγιστον βαρέλιον, τὸ περιλαμβάνον ἄνω τῶν χιλίων πεντακοσίων ὀκάδων, ὅπερ κατὰ τὴν πανήγυριν ἀνοίγεται.

Κ' ἐκεῖ ὁποῦ ἐξήρχετο κατόπιν ὁ παπᾶ-Δαλμάτιος ἀπὸ τὴν Τράπεζαν, μετὰ τὸ γεῦμα, κοντός, γεγηρακώς, χωμένος μέσα εἰς τὸν πολύτιμον ἡγουμενικὸν μανδύαν, μὲ τὴν ἀργυρᾶν πατερίτσαν καὶ τὸ μαῦρον ἐπανωκαλύμμαυχον, μόλις ἀντέχων εἰς τοὺς κόπους, παραπατῶν νὰ πέσῃ ἀπὸ τὴν πολλὴν κόπωσιν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Δικαίος τῆς Μονῆς, ἐπευχόμενος:

— Καὶ τοῦ χρόνου, ἅγιε Ἡγούμενε!...

— Νὰ παρακαλῆς νὰ ξαναγείνῃ γλίγωρα Πατριάρχης ὁ Ἰωακείμ, ἂν θέλῃς νὰ ξανάλθω τοῦ χρόνου πάλιν ὡς ἡγούμενος, ἀπήντησεν ὠργισμένος ὁ παπᾶ-Δαλμάτιος.

Μετὰ μεσημβρίαν οἱ πολυάριθμοι προσκυνηταί, οἱ ἐλθόντες ἀπὸ τῆς Χαλκιδικῆς καὶ ἀπὸ τῶν νήσων τοῦ Θρᾳκικοῦ πελάγους, ἤρχισαν ν' ἀπέρχωνται, διὰ τελευταίαν φορὰν ἀσπαζόμενοι τὴν Πορταΐτισσαν, οἱ μὲν πεζῇ, οἱ δὲ ἐπὶ ἡμιόνων, ἄλλοι δὲ διὰ λέμβων καὶ καϊκίων, τὰ ὁποῖα ὅλην τὴν νύκτα, διὰ τὸ ἀσφαλές, εἶχον ἀνασύρει ὑψηλά, ἐπὶ τῆς ἄμμου. Καὶ μετ' ὀλίγον ὁ περίφρακτος λειμών, ὁ φυλασσόμενος ἐπίτηδες μὲ τὴν βοσκήν του ἀνέπαφον, διὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς, ἐκενώθη ἀπὸ τοὺς ἡμιόνους, μὲ τοὺς ὁποίους φιλήσυχοι καὶ πρόθυμοι κυρατζῆδες (ἀγωγιάται) εἶχον φέρει πολλοὺς ἀπὸ τῶν Καρεῶν προσκυνητάς, μισθωθέντες.

Τὸ δειλινόν, ὅτε πάλιν ἐσήμανεν ὁ «Ἑσπερινὸς» τῶν μεθεόρτων, ὀλίγοι μόνον προσκυνηταὶ ἀπέμειναν μετ' εὐλαβείας ἀπείρου περιέποντες τὴν Παναγίαν τὴν Πορταΐτισσαν κύκλῳ ἱστάμενοι καὶ ψιθυρίζοντες εὐχὰς μυστικὰς πρὸς τὴν Πανάχραντον, ἥτις ἔλαμπε πανάσπιλος, μὲ τὸν Κύριον ἐν ἀγκάλαις, κατάφορτος ἀπὸ τὰ ἀναθήματα, ἐνῷ ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος ἡ ἀργυρόχρυσος λεμονέα ἐφεγγοβόλει μὲ ἀκοίμητα φῶτα, ὑφ' ὧν ἐκπάγλως κατηγλαΐζετο τοῦ τορνικίου ὁ πάνσεμνος Ναός, εὐωδιάζων χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν.

Βραδύτερον καὶ ἡ πρόχειρος ἀγορά, ἡ κατέμπροσθεν τοῦ Πυλῶνος ἀνοίξασα, εἶχε λείψει, οἱ δὲ μοναχοὶ πωληταί, συμμαζεύσαντες τὰ ποικίλα ἐργόχειρά των, ἐφόρτωνον ἐπὶ τῶν ἡμιόνων, ἐν ᾧ οἱ ἀσκηταὶ μὲ γεμᾶτα τὰ τρουβαδάκια των ἀπὸ τὰ πλούσια τῶν Ἰβήρων ἐλέη, ὡς αἴγαγροι πηδῶντες ἐτρύπωνον εἰς τὸν δρυμόν, ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἀπερχόμενοι....

Τὴν ἑσπέραν πλέον ἀργά, ὅτε ὁ παπᾶ-Δαλμάτιος εἶχεν ἐξυπνήσει τέλος, ξεκουρασθεὶς καὶ ἀπολέσας ἀπὸ τῆς πολλῆς κοπώσεως τὴν συνείδησιν ἂν ἐξημέρωνεν ἢ ἂν ἐβράδυαζεν, ἠρώτα τὸν ὑποτακτικόν του ἂν ἤρχισεν ἡ ἀγρυπνία καὶ ἂν κατέβη ὁ Πατριάρχης εἰς τὸν ναόν:

— Τώρα ὁ Πατριάρχης! ἀπήντησεν ὁ ὑποτακτικός του. Νά 'ταν κι' ἄλλος!..

— Δόξα σοι ὁ Θεός!

Εἶπεν ἀνακουφισθεὶς ὁ παπᾶ-Δαλμάτιος, καὶ συνελθὼν πλέον ἔλεγεν εἶτα νιπτόμενος:

— Νὰ σοῦ πῶ, παιδί μου, Πατριάρχας ποῦ νὰ κοιμοῦνται πολύ, εἶδα πολλούς, ἀλλὰ Πατριάρχη ποῦ ν' ἀγρυπνῇ, σὰν ἀσκητής, δὲν εἶδα ἄλλον ἀκόμη...

ΑΛ. ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ

ΚΛΕΟΒΙΣ ΚΑΙ ΒΙΤΩΝ

Συρμένη στὸ βωδάμαξο, μπρὸς στοῦ ναοῦ τὴ θύρα
ἀπὸ τὰ δυό της τὰ παιδιὰ σὰν πρόφταξε ἡ Κυδίππη
οἱ μάννες τὴ ζηλέψανε κι' αὐτῆ μὲ καρδιοχτύπι
στάγαλμα εὐχήθη τῆς θεᾶς, ἡ μάννα ἡ καλομοίρα.

«—Ἥρα μου μεγαλόχαρη, μεγαλοδύναμη Ἥρα,
ξέρεις ἐσὺ καλήτερα, θεά μου, τί τοὺς λείπει,
μὰ κάνε νὰ μὴ νοιώσουνε ποτὲ στὸν κόσμο λύπη,
δῶσε στοὺς γυιούς μου ἕνα καλὸ νὰ μὴν τὸ φτάν' ἡ Μοῖρα.

Ἄκουσ' ἐκείνη τὴν εὐχὴ τῆς μάννας καὶ στοὺς γυιούς της,
ποῦ κουρασμένοι ἐγύρανε, τέτοιο καλὸ χαρίζει,
στέρνει τὸν θάνατο ἡ θεὰ καὶ τοὺς ἀποκοιμίζει.

—Κυδίππη, αὐτὸ τοὺς ἔλειπε κ' ἔτσι τοὺς κόβει ὁ νοῦς της!
Ξέρουν καλήτερα οἱ θεοί! μὰ ἐσύ, ποῦ τὰ παιδιά σου
νεκροφιλεῖς, καλότυχη, τί λὲς μὲ τὴν καρδιά σου;

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΕΡΗΜΕΣ ΨΥΧΕΣ

Εἰς μίαν εἰκόνα τοῦ Μπὲρν Ζόνς.

Εἰς τὸ βάθος ἑνὸς δάσους θαμμένου εἰς τὰ βρύα. Ἀκούεται μακρὰν κυρίαρχος ἡ θάλασσα. Λυκόφως.

Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

Ἄγια, μεγάλη, εὔρωστη ζωή, ἄνοιξε καὶ πάλι τὰ πλούσια τὰ στέρνα σου, καὶ ἡ ἀγκάλη σου ἂς γίνῃ ἕνα μεγάλο θυσιαστήριο, ποῦ ἡ ἀγάπη νὰ τὸ πλημμυρῇ καὶ νὰ ἀναβλύζῃ καὶ νὰ χύνεται καὶ νὰ ἀναπηδᾷ καὶ νὰ τὸ ἀρδεύῃ, ἀστείρευτη καὶ αἰώνια.

Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

Νὰ σκορπίσω θέλω ἀμέτρητα, ἀφρόντιστα, τρελλά, χιλιάδες, μυριάδες τὲς ἀκτῖνές μου νὰ ἔλθουν νὰ πιοῦν καὶ νὰ ξεδιψάσουν καὶ νὰ χαροῦν ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς γῆς. Εἶμαι ἡ χρυσῆ, ἡ ἀτέλειωτη καὶ ἡ τρελλὴ πηγή, ποῦ δίνω ὅλες τὶς ζωές, καὶ ἡ ἀγκάλη μου θερμὴ καὶ ἀκόρεστη νὰ σφίξῃ θέλει σὲ ἕνα γέλωτα καὶ σὲ μιὰ χαρὰ τὰ πλάσματα ὅλα. Μακρυὰ ἀπὸ ἐμὲ ὅσοι τὴν χαρὰ ἐπρόσβαλαν καὶ ἀπὸ τὰ στήθη τους ἔδιωξαν τὴν μεγάλη καὶ τὴ γενναία, τὴ ζωή. Τὸ καλοκαῖρι πνίγεται πάντα ἀπὸ βλάστησι καὶ οἱ κλῶνοι σπάζουν ἀπὸ τοῦ χυμοῦ των τὴν ὁρμὴ καὶ ὅλα τὰ ἔντομα κινοῦνται στοὺς κλάδους καὶ οἱ γωνίες ὅλες καὶ οἱ λόχμες καὶ τῆς γῆς οἱ κρύπτες καὶ οἱ σπηλιές, τόσοι γίνονται ἅγιοι ἔρωτος βωμοί. Ἀπὸ τὸ δάσος τοῦτο, ὅπου βασιλεύει ἡ ζωή, μακρυὰ ἂς φύγῃ μόνο ντροπιασμένο τὸ ὄνειρο τὸ στεῖρο. Μακρυὰ ἂς φύγουν ὅσοι νὰ φτερουγίσουν θέλησαν πιὸ πάνω ἀπὸ τῶν δένδρων μου τὴν εὐτυχία. Ἔξω τοῦ νυμφῶνος, μακρυὰ ἀπὸ τῆς ζωῆς τὰ τέκνα, τὸ μόλυσμα ἂς φύγῃ τῆς παγωμένης Χιμαίρας.

Αἴφνης ἀκούεται κυρίαρχος καὶ μακρινὴ ὡς ἡ φωνὴ τῆς Εἱμαρμένης ἡ φωνὴ τῆς Θαλάσσης.

Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

Ἡ ἐλευθερώτρια εἶμαι ἡ Θάλασσα, ποῦ στεφανώνω μὲ τὸν ψυχρὸ τὸν θάνατο ὅλων τῶν θνητῶν τὰ αἰθέρια τὰ φτερουγίσματα. Τὸ λιμάνι εἶμαι τὸ στερνὸ τῆς τρικυμίας τοῦ ὀνείρου. Ἄμορφα, πολύμορφα καὶ αἰώνια σὰν τύσα βελουδένια λίκνα ἁπλώνονται τὰ εὐρύχωρα τὰ κύματά μου καὶ ἡ ἀγκάλη μου ἡ ἀτέλειωτη προσφέρεται τοὺς πόθους νὰ σᾶς σβύσῃ ὅλους καὶ τὰ ἰδανικὰ καὶ τὶς ἀκόρεστες τὶς Χίμαιρες. Ὅσοι τῆς ζωῆς τὶς ἅλυσες ἐτίναξαν μακρυὰ μὲ περιφρόνησι, ἂς ἔλθουν νὰ τοὺς ξεδιψάσω φιλόξενα στοὺς κόλπους μου, καὶ νὰ σαβανώσω μὲ ἐρημία καὶ μὲ σιγὴ καὶ μὲ ἐλευθερία τὰ ἀκοίμητά τους τὰ ἰδανικά. Μεγάλη καὶ ἄμετρη καὶ λικνιστικὴ—χώρα τῆς Χιμαίρας—ἁπλώνεται γιὰ ὅλους μητρικὴ ἡ ρευστή μου ἀγκάλη. . . .

Εἰσέρχονται οἱ δύο ἀκόλουθοι.

Ο Α΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Τώρα στὸ δάσος αὐτὸ τὸ μαγικὸ τί ἔρχεται τάχα νὰ κάνῃ ὁ βασιληᾶς μας ὁ Κοφετουά;

Ο Β΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Ἐδῶ ποῦ ἡ παράδοσις μᾶς διαλαλεῖ πῶς ὅλοι οἱ ἐρασταὶ εὑρῆκαν τὸ ἰδανικό τους, ἔρχεται ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς νὰ ζητήσῃ καὶ ὁ δύστυχος ὁ βασιληᾶς τὸ θαῦμα καὶ τὸ ἄγνωστο. Τὰ πόδια του καὶ τὰ δικά μας ἐφθάρησαν καὶ ἐπλήγωσαν σὲ ὅλους τῆς γῆς τοὺς δρόμους.

Ο Α΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Οἱ ἀστρολόγοι του τοῦ εἶπαν ὅτι εἶνε μεγάλη γι' αὐτὸν ἡμέρα ἡ σημερινή. Ἀλλὰ τί νὰ περιμένῃ τάχα;

Ο Β΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Κανεὶς δὲν ξεύρει. Εἶνε ὁ μεγάλος τῆς ζωῆς περιφρονητής, τὸ τέκνο τῆς Χιμαίρας. Περιμένει νὰ ἀνοίξουν οἱ οὐρανοὶ καὶ νὰ τοῦ δώσουνε τὸ ἄφθαστο.

Ο Α΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Μεγάλη εἶνε τοῦ βασιληᾶ ἡ ἀρρώστεια.

Ο Β΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Ναί· οἱ ὀφθαλμοί του φαίνονται σὰν νὰ ἀνοίχτηκαν σὲ μιὰ ἄλλη ζωὴ καὶ νὰ εἶδαν τὸν παράδεισο, καὶ ἔκποτε ἔχουν νοσταλγία διὰ πράγματα ἀνέφικτα.

Ο Α΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Χορτασμένος ἀπὸ νῖκες, χορτασμένος ἀπὸ αἷμα, χορτασμένος ἀπὸ δόξα καὶ ἀπὸ σοφία, ὁ βασιληᾶς Κοφετουᾶ αἰσθάνεται τώρα ἀπὸ πολὺν καιρὸ νὰ τοῦ βαρύνῃ τὴν καρδιὰ τὸ ὄνειρο. Μέσα του χίλιες ζυμώνονται ἐπιθυμίες ἀόριστες, χίλιες μεγάλες δίψες ἀπροσδιόριστες. Ἡ ψυχή του γεμίζει ἀπὸ ἕναν πόθο, ποῦ τῶν ἀνθρώπων τὸ χέρι δὲν ἠμπορεῖ νὰ πιάσῃ.

Ο Β΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Μιὰ γυναῖκα γυρεύει τάχα;

Ο Α΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Μιὰ γυναῖκα καὶ ἕνα ὄνειρο καὶ μιὰ χίμαιρα καὶ τὴν εὐτυχία καὶ ποιὸς ξεύρει ἄλλα πόσα . . .

Ο Β΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Νικητὴς τῶν Ἀνθρώπων, τὸν αἰχμαλώτισε τὸ Ἰδανικό.

Ο Α΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Ἄλλοτε νομίζει πῶς θέλει νὰ πιάσῃ μὲ τὸ χέρι του τὸ πουλὶ τῆς Εὐτυχίας καὶ ἄλλοτε πῶς θέλει νὰ ἁλυσοδέσῃ καὶ νὰ ρίξῃ σκλάβα ἔπειτα στὸν κόσμο τὴν Εὐτυχία. Καὶ γυρεύει ἄνθη καινούργια στοὺς περιπάτους του, ἡδονές, ποῦ νὰ μὴ τὶς ἐδοκίμασαν αἰσθήσεις ἀνθρώπου, ἀρώματα νέα, πλούσιες συγκινήσεις.

Ο Β΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Ἐνθυμοῦμαι ἀπὸ τὴν νεότητά του ποῦ πολλοὶ γιατροὶ καὶ μάγοι τὸν ἐξέτασαν, ἀλλὰ κανεὶς ποτὲ δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἐξηγήσῃ οὔτε νὰ γιατρέψῃ τὴ μελαγχολία τοῦ βασιληᾶ Κοφετουᾶ. Μία ἡμέρα μόνο ἕνας Χαλδαῖος ποῦ περνοῦσε ἀπὸ τὴ χώρα τὸν ἐκύτταξε καλά, ἐκόλλησε τὸ χέρι του στοῦ βασιληᾶ τὸ χέρι, ἐδοκίμασε τὸν ἅρριο πυρετό του καὶ εἶπε: «Εἶνε μεγάλη σου ἡ ἀρρώστεια, βασιληᾶ Κοφετουᾶ. Διψᾷς τὸ ἀδύνατο, ποῦ δὲν εἶδε κανεὶς ποτέ. Εἶνε σὰν ἐσὲ σπαρμένες στὶς γωνιὲς τῆς γῆς καὶ στὰ ἄστρα ποῦ λάμπουν πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μας ἀμέτρητες ἄλλες ψυχὲς ποῦ ἐπίσης ζητοῦν τὸ ὄνειρο. Θέλουν καὶ αὐτοὶ νὰ πεθάνουν μέσα στὸ κυανοῦν καὶ νὰ χαθοῦν στὰ τριανταφυλλένια σύγνεφα τῆς δύσεως. Σᾶς ἐμοίρανε ὅλους μιὰ μοῖρα νὰ κυνηγᾶτε τὸ αἰώνιο καὶ τὸ ἄφθαστο καὶ τὸ ἀόρατο στὰ παλάτια τῆς Χιμαίρας καὶ νὰ περιπλανᾶσθε σὲ ὅλους τοὺς δρόμους τοῦ ὀνείρου. Θὰ σὲ συνοδεύουν πάντα καὶ σὲ στὴ ζωὴ φαντάσματα ἀπὸ ἐλπίδες καὶ θὰ τυφλοφτερουγίζουν τριγύρω σου χρώματα καὶ μελῳδίες μακρινὲς καὶ οὐράνιες, ποῦ δὲν θὰ τὶς φθάνῃς ποτέ. Καὶ μόνον ὅταν μιὰ γυναῖκα βρεθῇ σὰν ἐσὲ καὶ ἔλθῃ, θὰ πάρῃ τὰ μάτια σου τὰ ἀκόρεστα, τὰ ἀνοιγμένα στὰ αἰώνια ὕψη τοῦ οὐρανοῦ, καὶ θὰ τὰ θάψῃ βαθειὰ στὴν ἀνάπαυση τοῦ θανάτου. Καὶ ἄλλο γιατρικὸ γιὰ σὲ δὲν ὑπάρχει κανένα . . .

Ο Α΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Εἶνε σχεδὸν μιὰ κατάρα.

Ο Β΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Εἶνε ἡ κατάρα τῶν ὑπερόχων.

Ὁ Α΄ ἀκόλουθος στρέφεται καὶ παρατηρεῖ εἰς τὰ βάθη τοῦ δάσους.

Ο Β΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Ὁ βασιλεὺς πλησιάζει τώρα ἐδῶ;

Ο Α΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Ναὶ ἔρχεται τυλιγμένος εἰς τὴν ἐρυθρὴ μελαγχολία τῆς πορφύρας του. Ἂς φύγωμε.

Ἀναχωροῦντες πρὸς τὸ μέρος τῆς παραλίας παρατηροῦσι μίαν ἐπαίτιδα, ἡ ὁποία ὀνειρεύεται ἐπιχαρίτως ἐπὶ τοῦ βρύου.

Ο Β΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Ποτὲ δὲν εἶδα τόση χάρη χυμένη ἄφθονα σὲ ἕνα πλάσμα.

Ο Α΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Σὰν ἀδελφὴ τῶν δένδρων φαίνεται.

Ο Β΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Τί ζητᾷ στὸ μαγευμένο δάσος;

Ο Α΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Ποιὸς ποτὲ θὰ μάθῃ τί ζητοῦν στὰ μαγευμένα δάση τῆς ζωῆς πλανώμενοι οἱ ἄνθρωποι!..

Ο Β΄ ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Ἂς μὴν τὴν ἐξυπνίσωμε.

Ὁ Βασιληᾶς Κοφετουᾶ καὶ ἡ γλυκύτης καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ μελαγχολία του καὶ ἡ ἐρήμωσις εἰσέρχονται. Ὁ γηραιὸς μάγος του, ὁ πάλλευκος, τὸν παρακολουθεῖ.

Ο ΜΑΓΟΣ

Δὲν θὰ ἀγκυροβολήσωμεν ὥστε ποτέ, ποτέ, μέσ' στὸ ταξεῖδι αὐτὸ τὸ αἰώνιο! Μία φωνὴ ἀπὸ τῆς γῆς τὰ σπλάγχνα μᾶς κελεύει νὰ φεύγωμε τὰ βήματά μας! Ποῦ εἶνε λοιπὸν αὐτὸς ὁ ἀνεύρετος λιμὴν τῆς Εὐτυχίας; Τὰ γόνατά μας, γήϊνα, θέλουν νὰ καμφθοῦν. Θέλω νὰ ἀναπαύσω τὸν νοῦ μου τώρα πλέον καὶ νὰ κοιμηθῶ τὸν καλὸν ὕπνο τῆς γῆς. Θέλω νὰ πέσω πλέον καὶ νὰ γευθῶ αἰώνια τὸν λήθαργο ποῦ δίνει τελευταῖον ἡ μητέρα ἡ γῆ. Ἂς σταματήσωμε γιὰ λίγο τοὐλάχιστον εἰς τὸ αἰώνιο ταξεῖδι. Τριγύρω μας, βλέπεις, ἡ ἐξοχὴ ὁλόκληρος μὲ μίαν διψασμένην ἄνοιξιν καλεῖ τὰ πλάσματα εἰς τὴν χαρά. Οἱ ἀγροὶ φοροῦν τὸ ὡραιότερόν των φόρεμα καὶ μία μία ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σταλάζουν μεθυστικὲς οἱ ὧρες τῆς ἀγάπης. Κλῖνε τὸ βλέμμα σου στὴ γῆ καὶ ἔκφρασε ἕνα πόθο, βασιληᾶ Κοφετουᾶ. Ἀμέσως ἀπὸ τὶς καμῆλες τὶς ἀμέτρητες ποῦ μᾶς ἀκολουθοῦν καὶ ἀπὸ τὶς δρομάδες, χίλιοι θὰ σπεύσουν ἀλαβάστρινοι

βραχίονες καὶ τὰ χαρέμια σου ὅλα θὰ ἔλθουν νὰ σὲ ἐναγκαλισθοῦν καὶ χίλια ἐρυθρὰ χείλη μὲ ἡδονὴ θὰ ὁρμήσουν νὰ σφραγίσουν τὰ δικά σου. Ποιὸς ξεύρει, μήπως στὰ χέρια τὰ ἀνοικτὰ καὶ στὰ φιλιὰ τὰ κόκκινα εὑρίσκεται κρυμμένη ἡ εὐτυχία, βασιλῆ Κοφετουᾶ. Βλέπεις ὅτι στοῦ ἀέρα τὸ φύσημα καὶ στῶν δένδρων τὰ φύλλα καὶ στῆς γῆς τὰ μύχια, πτηνὰ καὶ ἔντομα καὶ ἄνθη ἐναγκαλίζονται καὶ ἀνταλλάζουν χείλη... Μέγας θεὸς ὁ Ἔρωτας, περνᾷ καὶ ἑνώνει σὲ χρυσὲς φωτεινὲς ἀκτῖνες τὰ παιδιὰ τῆς Γῆς!...

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

Ποιὸς ξεύρει ἂν εἶμαι τῆς Γῆς παιδί, ἀφοῦ στὴ γῆ αὐτὴ δὲν μὲ ἕλκυει τίποτε. Ἐγεύθην τὰ θαύματα ὅλα τῆς πλάσεως καὶ ἐχόρτασα καὶ μόνον μία νοσταλγία ἀπείρου μοῦ ἀπομένει τώρα. Ἐσπούδασα τὲς ἁρμονίες τῶν ἄστρων καὶ τὲς φορὲς τῶν ἀνέμων καὶ τῶν συγνέφων τὲς μορφὲς καὶ τῆς βροχῆς τὲς ἰδιοτροπίες, ὅλα τὰ φαινόμενα τοῦ κόσμου καὶ τὲς αἰτίες ὅλες. Ἐμελέτησα τὴν ἐπιστήμη τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς θάλασσας καὶ ἔσκυψα μὲ ἀγωνία στὰ βάθη τῆς γῆς καὶ παρηκολούθησα τὰ σπέρματα ρηγνυόμενα εἰς τὰ κελύφη των καὶ ἠθέλησα νὰ ἀτενίσω ὅλα τὰ μόρια, ποῦ κινιοῦνται καὶ ἀποχωρίζονται στοῦ ἀέρος τὲς ἀπειρίες καὶ στῶν ὑδάτων τὰς ἀβύσσους. Σὲ νύχτες μακρές, ὅταν χωρίζεται ὁ ἥλιος τὴν γῆ, ὅταν τὸ σκότος συγχίζει τὰ δένδρα, μόνος κάτω στὰ φύλλα, κρυμμένος ἀπὸ τὸν οὐρανό, κατεσκόπευα τὰ ἄστρα καὶ ἔβλεπα τὰς μυστηριώδεις πορείας των, τὰ σχέδια τὰ παράδοξα, ποῦ διαγράφουν στὸ κενὸ καὶ ἐσυνήθιζα ἐκεῖ στὴ γλῶσσα τῆς νύκτας, εἰς τὰς φλυαρίας τῶν ἀκοιμήτων ὑδάτων, εἰς τὰς ἀνταποκρίσεις τῶν ρυακίων, εἰς τὰς ἀπηλπισμένας προσκλήσεις τῶν νυκτοβίων, εἰς τὰς κραυγὰς ποῦ ἀφίνουν τὰ σκυλιά, εἰς τὰ ἀτελείωτα μυρολόγια τῆς αἰχμαλωσίας, ποῦ ἐμπιστεύονται τὰ δένδρα εἰς τὸ αὐτὶ τῶν ἀνέμων, εἰς τὰ θριαμβευτικὰ ταξείδια, ποῦ κάμνουν οἱ χυμοὶ ὅταν ἀνεβαίνουν στοὺς κλάδους, καὶ εἰς τὰς πειρακτηρίους φρικιάσεις, ποῦ ἀφίνουν οἱ χρυσαλλίδες ὅταν φορτωμέναι ἀπὸ σπόρους τρέχουν καὶ ἀπομυζοῦν καὶ σπέρνουν τὰ λουλούδια.

Ο ΜΑΓΟΣ

Ναί, θυμοῦμαι.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

Τώρα πλέον δὲν μὲ συγκινοῦν οὔτε αἱ ἐρωτήσεις τῶν στοιχείων, οὔτε τῶν φύλλων ποῦ πεθαίνουν τὰ στρηφογυρίσματα, οὔτε τῶν πτηνῶν τὰ πτώματα, ποῦ πέφτουν ἀπὸ τὰ δένδρα ἀφίνοντας τὸ τραγοῦδί τους ἀτέλειωτο. Ζητῶ πλέον τώρα σὲ ἀνατολὴ καὶ δύσι τὴν Εἱμαρμένη...

Ο ΜΑΓΟΣ

Ζητᾷς τὴν ἀγάπη.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

Ζητῶ μιὰ ἀγάπη ἄφθαστη. Καὶ ποιὸς ξεύρει μήπως ἡ ἀγάπη αὐτὴ ἔλθῃ. Ἡ ἡμέρα σήμερα εἶνε μεγάλη καὶ ὁ κάματος καὶ τῆς δύσεως ἡ γλυκύτης, ποῦ συντρίβει, ἔχουν καὶ τὴ δική μου ψυχὴ γεμίσει. Ποῦ εἶνε τάχα, ποῦ εἶνε ἡ εὐτυχία;

Ο ΜΑΓΟΣ

ὀνειροπολῶν.

Νὰ κλίνῃ κανείς, νὰ πέσῃ νὰ κοιμηθῇ καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τὸν αἰώνιο, τὸν καλὸ καὶ τὸν ἀτάρακτο ὕπνο, ποῦ δίνει στὰ παιδιά της ἡ Γῆ...

Ἐνῷ προχωροῦν ἠρέμα, προσκρούουν σχεδὸν ἐπὶ τῆς ἐπαίτιδος, ἡ ὁποία ξυπνᾷ καὶ σηκώνει τὸ χέρι της πρὸς τὸν βασιλῆ, ποῦ τὴν ἐγγίζει σχεδόν.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

Αἰσθάνομαι πῶς κάτι τὸ φόρεμά μου ἀγγίζει κάτι τι ἀνάλαφρο καὶ παντοδύναμο μοῦ σταματᾷ τὸ βῆμα. Τῆς τύχης μοῦ ἐφάνηκε τὸ κραταιὸ τὸ χέρι.

Ο ΜΑΓΟΣ

Εἶνε μία ζητιάνα. Γυρεύει ἐλεημοσύνη.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

Δὲν τὴν βλέπω.

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

μὲ ὀρυσμένην φωνήν.

Ἐλεημοσύνη!

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

Καὶ αὐτὴ γυρεύει ἐλεημοσύνη.

Ο ΜΑΓΟΣ

Ποτὲ βέβαια τόση φτώχεια καὶ τόση ἀθλιότης δὲν ἔχει σωρευθῆ σὲ ἀνθρώπου σῶμα.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

Μοῦ φαίνεται νὰ τὴν γυμνώνῃ περισσότερο παρὰ νὰ τὴν σκεπάζῃ τὸ φόρεμά της.

Ο ΜΑΓΟΣ

Φαίνεται σὰν τὸν τρύπιο μανδύα τῆς Δυστυχίας.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

πρὸς τὴν ἐπαίτιδα.

Τί θέλεις νὰ σοῦ δώσω;

Ἡ ἐπαῖτις ὑψώνει πάλιν τὸ χέρι ἱκετευτικῶς.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

Ὁ ἥλιος σοῦ φιλεῖ μὲ χρυσάφι τὸ χέρι. Ὅλα του τὰ δῶρα, ἐνῷ φεύγει, στὰ χέρια σου τὰ ἀφίνει ὁ ἥλιος. Σὰν κερὶ τὸ χέρι σου καίεται μὲ δόξα. Τί μεγαλείτερη ἐλεημοσύνη θέλεις; Τὸ χέρι σου καίεται σὰν κερί, μὲ δόξα...

Ο ΜΑΓΟΣ

Δὲν εἶδα ποτὲ ὡραιότερη φλόγα.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

σιγαλά.

Ναί· συλλογιζόμουνα τώρα ὅτι ποτὲ στὴ ζωή μου δὲν εἶδα πρᾶγμα ὡραιότερο καὶ μυστικώτερο ἀπὸ τὸ χέρι αὐτῆς τῆς φτωχῆς ποῦ ζητιανεύει.

Στὴν ἐπαίτιδα συλλογισμένα.

Τὸ χέρι σου δημιουργεῖ καλλονές· τί μεγαλείτερη ἐλεημοσύνη θέλεις; Εἶδα νὰ διαγράφῃ σὰν παλάτια στὸν ἀέρα καὶ νὰ χτίζῃ καλλονὲς τὸ χέρι σου, ζητιάνα. Θυμοῦμαι, θυμοῦμαι τώρα καλά, ὅτι ὡραιότερο πρᾶγμα ποτὲ δὲν εἶδα στὴ ζωή μου παρὰ τὸ χέρι σου, ζητιάνα.

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

Ἐλεημοσύνη!

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

μὲ γλυκιὰ μελαγχολία.

Τὸ χέρι σου, ζητιάνα, μποροῦσε νὰ σταματήσῃ τὸν ἥλιο. Στὰ δάχτυλά σου κρατεῖς τὸ θαῦμα.

Ο ΜΑΓΟΣ

περίσκεπτος.

Στὸ μέτωπό σου λάμπει κάτι τι σὰν ἄστρο. Κύτταξέ την, καλὲ βασιλῆ Κοφετουᾶ. Στὸ μέτωπό της λάμπει ἡ εἱμαρμένη.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

κύπτει πρὸς τὴν ἐπαίτιδα.

Ποῦ εἶδα λοιπὸν τὸ πρόσωπό σου καὶ σὲ ποιὰ ἄλλη ζωή, ἀδελφή μου;

Τὴν παρατηρεῖ ἀτενῶς.

Ἡ μορφή σου μοῦ φαίνεται σὰν ἀποκάλυψι, σὰν ἐμφάνισι ὑπεράνθρωπη καὶ γνωστή, σὰν πρόσωπο γνώριμο καὶ λησμονημένο, ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ βλέπει κανεὶς σὲ ὄνειρο.

Κάμνει νεῦμα εἰς τὸν μάγον νὰ φύγῃ καὶ ἔπειτα πλησιάζει βραδέως καὶ μὲ ὠχρὰν χαρὰν τὴν ἐπαίτιδα.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

Μέσα στὰ πράσινα τοῦ ἀγροῦ καὶ μέσα στὰ κουρέλια, λευκὴ καὶ θαμμένη στὰ χόρτα, μοῦ φαίνεσαι σὰν ἕνα λουλοῦδι παράξενο, τὸ λουλοῦδι ποῦ γύρευα σὲ ὅλους τοὺς ἀγρούς, σὲ ὅλες τῶν βουνῶν τὶς ράχες, σὲ ὅλα τῆς γῆς τὰ κρησφύγετα.

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

μὲ φωνὴν μακρυσμένην ὀνείρου.

Τάχα τὰ μάτια σου ἠμποροῦν νὰ μὲ ἰδοῦν, βασιλῆ;

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

Σὲ βλέπω μὲ τῆς ψυχῆς μου τὰ μάτια· καὶ σὲ βλέπω ὄρθια καὶ ὑπέρλαμπρη καὶ βασιλική, ντυμένη ἕνα ὁλόκληρο κῆπο, πλεγμένη μαζὺ μὲ μιὰ τριανταφυλλιά, ποῦ ἁπλώνει τὰ ἄνθη της σὰν ἄνθη τῶν ποδιῶν σου καὶ σοῦ δίνει τοὺς κλάδους της σὰν κλάδους τοῦ δικοῦ σου σώματος. Γύρω σου ἡ φύσις μὲ χρώματα ἀνοίξεως καὶ ὁ ἥλιος μὲ λιποψυχισμένες λάμψεις φαίνονται σὰν νὰ ἑορτάζουν καὶ σὰν νὰ δοξολογοῦν τὴ μορφή σου τὴ λευκή...

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

Ζητῶ ἐλεημοσύνη.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

χωρὶς νὰ ἀκούῃ.

... Ποῦ εἶνε τὰ κουρέλια σου; Δὲν βλέπω τὰ κουρέλια σου, ζητιάνα.

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

Σὲ ἀνατολὴ καὶ δύσι αἰώνια ζητῶ ἐλεημοσύνη.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

εἰς γλυκεῖαν παραφοράν.

Δός μου τὰ μάτια σου, ζητιάνα.

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

μὲ φωνὴν ἐμψυχουμένην, ἀλλ' ὑπερκόσμιον.

Στὰ μάτια μου βαθειὰ γελᾷ μιὰ Χίμαιρα.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

Βλέπω μεγάλο καὶ ἥσυχο στὰ μάτια σου ἕνα λιμένα.

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

Στὰ μάτια μου μέσα ἡ θάλασσα κτυπᾷ τῆς λύπης.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

γονατίζει, ρίπτει τὸ ξίφος στὰ πόδια τῆς ἐπαίτιδος καὶ τὸ στέμμα καὶ τὴν χλαμύδα του.

Κάτι τι μέσα μου ἐξύπνησε ἅμα σὲ εἶδα, κάτι τι ποῦ κοιμῶταν μαρμαρωμένο. Ἡ ἐνθύμησι καὶ ἡ νοσταλγία σου μὲ ἐπλημμύρισαν σὰν νερὰ ποῦ χύνονται ἔξαφνα ἀπὸ πηγὴ ἀνυπόταχτη. Ἀδελφή μου, τί θέλεις! Εἶσαι ἐκείνη ποῦ ζητοῦσα χρόνια πολλὰ σὲ χῶρες ξένες, ἐκείνη ποῦ ζητοῦσα σὲ ὅλα τὰ ὡραῖα πράγματα ποῦ ἔβλεπα, τὴν ὁποίαν ἔκραζα σὲ ὅλες τὶς γλυκὲς μελαγχολίες ποῦ μοῦ ἐγέμιζαν τὴν ψυχή. Εἶνε μόλις μιὰ στιγμὴ ποῦ

σὲ βλέπω, ἀλλὰ μοῦ ἄνοιξες ὅλες τὶς πύλες τῆς ψυχῆς μου καὶ ὅλες σὲ ἀνεγνώρισαν καὶ ἐχάρηκε τῆς ὑπάρξεώς μου ἡ οὐσία, καὶ νομίζω ὅτι ἠμπορούσαμε νὰ συνεχίσωμε μαζὺ ἕνα ἀρχινισμένο σὲ ἄλλον κόσμο φιλὶ καὶ νὰ τελειώσωμε μιὰ διακοπεῖσα θωπεία. Σήκωσε τὸ κεφάλι σου. Μοῦ ἐφάνηκε ἀπὸ κάποια τρῦπα νὰ εἶδα γιὰ πρώτη φορὰ τὴ χαρὰ νὰ μοῦ νεύῃ. Σήκωσε τὸ κεφάλι σου. Μήπως τάχα ἡ ἐξοχὴ ἔρχεται ἀνθισμένη σὲ μᾶς καὶ πρέπει νὰ πᾷς νὰ τὴν προϋπαντήσῃς; Πές μου, ἀδελφή μου, τί θέλεις;

Ὁ βασιλιᾶς Κοφετουᾶ κυττάζει τὴν ἐπαίτιδα καὶ τὴν ἐξοχὴν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ μία εὐτυχία στιγμιαία τοῦ πλημμυρεῖ τὸ στῆθος. Νομίζει τώρα ὅτι δι' αὐτὸν ὅλα τὰ πέταλα τῶν λουλουδιῶν ἀνθοῦν καὶ ὅτι πρὸς χαρὰν ἰδικήν του λάμπουν ὅλα τὰ χρώματα καὶ κρέμονται αἱ σταγόνες τῆς δροσιᾶς ἀπὸ τὰ φύλλα. Αἰσθάνεται τώρα ὅτι ὄχι ἔξω στοὺς ἀγρούς, ἀλλὰ μέσα του γίνεται ὅλον τὸ μυστήριον τῆς βλαστήσεως καὶ μέσα του ὑψοῦνται οἱ χυμοὶ εἰς τοὺς κλάδους καὶ δι' αὐτὸν στάζει ναρκωμένη ἡ γοητεία τῶν ὡρῶν τῆς ἀγάπης.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

μὲ ἐνθουσιασμόν.

Ὁ ἥλιος ὅλη τὴν ἡμέρα ἔκαμε τὰ πουλιὰ νὰ μεθοῦν καὶ νὰ πέφτουν πνιγμένα ἀπὸ τὸ τραγοῦδί τους καὶ ἐγὼ δὲν ἔβλεπα τὸν ἥλιο καὶ δὲν ἄκουγα τραγοῦδι κανένα. Τώρα τὰ ἀκούω ὅλα. Κάτι τι περνᾷ ἀπὸ τοὺς κλάδους, κάτι τι ποῦ κάμνει ὅλα τὰ φύλλα νὰ ἑνώνωνται καὶ νὰ θωπεύωνται καὶ νὰ ψιθυρίζουν. Κάτι τι σὰν ἕνα φιλὶ περνᾷ ἀπὸ τὰ δένδρα. Αἰσθάνομαι ὅλη τὴν ἀνωφέλεια τῆς ζωῆς ποῦ πέρασε χωρὶς νὰ σὲ ἰδῶ. Πάρε ρίχνω, ἰδέ, στὰ πόδια σου ἀλχμάλωτο τὸ ξίφος καὶ τὸ στέμμα μου....

Τὰ μάτια τῆς ἐπαίτιδος, ἀναίσθητα εἰς τὴν λάμψιν, μένουν μὲ μελαγχολίαν καρφωμένα καὶ μὲ λύπην ἐπάνω του, σὰν κάτι ἄλλο νὰ ζητοῦν διψασμένα.

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

Θέλω ἐλεημοσύνη. Ζητῶ ἐλεημοσύνη σὲ ὅλες τὶς γωνιὲς τῆς γῆς καὶ πουθενὰ δὲν βρίσκω. Σὲ ὑστερνὴ ἐλπίδα ἐμβῆκα σὲ αὐτὸ τὸ μαγευμένο δάσος....

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

...Ὅπου ὁ ἥλιος λάμπει καὶ ὅπου χάνεται σὲ ὅλα τὰ βουνὰ ποῦ γίνονται στὴν ἀνατολὴ ροδόχρυσα καθὼς καὶ σὲ κεῖνα ὅπου βάφονται μενεξεδένια στὴ δύση, τὸ ὄνομά μου λατρεύεται σὰν ὄνομα θεοῦ. Ὅλες μου οἱ χῶρες καὶ τὸ ξίφός μου δικά σου εἶνε. Τὸ στέμμα μου ἐκύλισε βλέπεις μόνο καὶ ἦλθε νὰ πέσῃ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια σου διὰ νὰ τὸ πατήσῃς καὶ νὰ σηκωθῆς ψηλότερη, πανίσχυρη. Εἰς ἕνα βλέμμα σου ἐγὼ καὶ ὁ κόσμος θὰ γονατίσωμε δοῦλοι.

Ἡ λάμψις τῆς μελαγχολίας μένει ἀκοίμητη εἰς τὰ μάτια τῆς ἐπαίτιδος.

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

Τὴ θάλασσα γυρεύω, στερνὴ ἐλεημοσύνη. Εἶνε ἀδειανὸ τὸ στέμμα σου, βασιλιᾶ, καὶ στὴ ζωή μου ὁλόκληρη τὴν Εὐτυχία ζητιανεύω καὶ τὴ Χίμαιρα. Σὲ ὅλες τὶς γωνίες τῆς γῆς ἕνα κουρέλι ἰδανικοῦ γυρεύω, μιὰ εὐτυχίας ἀκτῖνα. Ἕνας μάγος ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ σὲ μιὰ μελαγχολίας ἡμέρα μὲ ἐμοίρανε νὰ γυρεύω τὸ ἄφθαστο καὶ τὸ αἰώνιο στὰ παλάτια τῆς Χιμαίρας Τὸ ὄνειρό μου, βασιλιᾶ, θὰ τὸ εὕρω μόνον ὅταν θὰ ἔλθῃ ὁ θάνατος νὰ μοῦ πάρῃ τὰ μάτια τὰ ἀκόρεστα, τὰ ἀνοιγμένα στὸ αἰώνιο καὶ νὰ τά θάψῃ βαθειὰ στὴν ἀνάπαυσι.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

Ἡ μοῖρα ἡ δική μου! Εἶσαι στὴν δυστυχία μόνο ἀδελφή μου.

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

Ἐμεῖς, στὴν εὐτυχία, ὅλοι, βασιλιᾶ, εἴμεθα ὀρφανοί.

Ὁ βασιλιᾶς Κοφετουᾶ σιωπᾷ.

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

Γιατί τὸ στόμα σου σφραγίζεται ἀπὸ θανάσιμη σιγή, βασιλιᾶ, καὶ κλείουνε ἀπὸ κούρασι τὰ μάτια σου; Βλέπεις μὲ θλῖψι ἄπειρη τὸ στέμμα, τὴν πορφύρα σου, τὸ ξίφος καὶ ἐκεῖ κάτω μακρυὰ τὴν αὐλή σου ποῦ χάνεται καὶ ὅπου συγχέεται μέσα στὸ χρυσάφι καὶ εἰς τοὺς λίθους μέσα.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

Κάτι γυρεύω!

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

μὲ φωνὴν στοργῆς καὶ θλίψεως.

Γυρεύεις τώρα καὶ σὺ κάτι, βασιλιᾶ Κοφετουᾶ;

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

Ναί, γυρεύω, ζητιανεύω, γύρω καὶ τριγύρω καὶ εἰς τῆς ψυχῆς μου τὰ βάθη μέσα καὶ εἰς τῆς καρδιᾶς μου τὶς πτυχὲς μὲ ἀγῶνα, μία σταγόνα εὐτυχίας, ἕνα λείψανο ἰδανικοῦ, νὰ σοῦ τὸ δώσω γιὰ ἐλεημοσύνη.

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

Θέλεις ἀκόμη νὰ κάμῃς ἐλεημοσύνη, ἀδελφέ μου!

Ὁ βασιλιᾶς Κοφετουᾶ τινάσσεται μὲ τρόμον σὰν νὰ ἐσχίσθη ἕνας πέπλος ἀπὸ τὰ μάτια του καὶ νὰ εἶδε κάτι τι καθαρὰ διά πρώτην φοράν.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

Ὤ! ὄχι, ἔχεις δίκαιο. Δὲν θέλω πιὰ νὰ κάμω ἐλεημοσύνη. Τὴν ἴδια ἔχουμε φτώχεια, ζητιάνα, καὶ τὸν ἴδιο τρομερὸ πλοῦτο ἀπὸ πόθους. Ἴσοι εἴμεθα. Μοῦ φαίνεται καὶ μέ, πῶς φορῶ κουρέλια καὶ πῶς εἶμαι γυμνότερος ἀπὸ γυμνός. Μία καὶ τοὺς δυό, μᾶς ἀγκαλιάζει εἱμαρμένη.

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

σιγαλά.

Ναί, κάτι τι ἔξω ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ μέσα εἰς τὰ σύγνεφα γυρεύομε καὶ οἱ δυό, βασιλιᾶ Κοφετουᾶ.

Ὁ βασιλιᾶς κύπτει καὶ τῆς δίδει ἕνα πονεμένο φίλημα εἰς τὸ μέτωπον.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

Μία μοῖρα μᾶς ἑνώνει σὲ ἀδιάρρηχτο ἀρραβῶνα. Καὶ τώρα...

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

Τὴν ἴδια διψοῦμε δίψα, βασιλιᾶ Κοφετουᾶ.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

Πόσοι τὴν ἴδια δίψα σὰν ἐμᾶς ἐδίψασαν, ἐνῷ ἡ γῆ κυλίεται μονότονη στὸ δρόμο της! Γιὰ μιὰ στιγμή, ζητιάνα, στὸ βάθος τῶν ματιῶν σου εἶδα σὰν ἕνα λιμένα.

Ἡ Ἐπαῖτις αἴφνης ἀνατινάσσεται καὶ τείνει τὸ οὖς. Ἔπειτα μὲ χαράν.

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

Κάτι τι βουΐζει μυστικὸ καὶ μεγάλο σὰν τὴ θάλασσα. Ἄκουσα κάπου ἐδῶ, ὑπέροχο, τὸ κέλευσμα τῆς θάλασσας.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

ἀκολουθῶν τὴν σκέψιν του.

Στὸ βάθος τῶν ματιῶν οου ἕνα λιμάνι εἶδα.

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

πυρετωδῶς.

Τὸ βάθος τῶν ματιῶν μας εἶνε ἄφθαστο. Τώρα ἐγὼ πηγαίνω σὲ ἕνα βασίλειο ἀτέλειωτο, πηγαίνω εἰς τὴν κραυγὴ τῆς μάννας, εἰς τὴν κραυγὴ τῆς θάλασσας. Χαῖρε, βασιλιᾶ Κοφετουᾶ.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

ὁρμῶν ἔντρομος πρὸς αὐτήν.

Ὄχι, μὴ φύγῃς.

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

Πηγαίνω πάντα εἰς τὸ ὄνειρο. Κάπου κοντὰ ἐδῶ μοῦ γελᾷ ἡ νίκη.

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

μὲ ἀποθάρρυνσιν.

Πουθενὰ εἰς ὅλη τὴ γῆ δὲν βρίσκεται τὸ ὄνειρό μας, ἀδελφή μου.

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

μὲ ὀφθαλμοὺς σπινθηροβολοῦντας.

Μέσα στὴ γῆ; Ἄς τὸ γυρέψωμε ἀλλοῦ τότε, βασιλιᾶ Κοφετουᾶ. Ἄς τὸ γυρέψωμε ἔξω ἀπὸ τὴ γῆ. Ἄς τὸ γυρέψωμε στὰ κύματα.

Τὸν κυτιάζει μαγνητιστικῶς στὰ μάτια. Ἔπειτα μὲ φωνὴν σειρῆνος τοῦ ψιθυρίζει εἰς τὸ οὖς:

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

Νὰ γυρέψωμε μαζὺ καὶ νὰ τὴν εὕρωμε ἑνωμένοι καὶ νὰ μοῦ τὴν δώσῃς ἄφθονη σὰν βασιλιᾶς, νὰ μοῦ τὴν ρίψῃς σκλάβα εἰς τὰ πόδια μου: τὴν εὐτυχία ἢ τὸ θάνατο...

Μὲ ἀπόφασιν.

Θέλεις, ἔχεις τὴ δύναμι;

Ο ΒΑΣΙΛΗΑΣ ΚΟΦΕΤΟΥΑ

ἔνθους.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἐνόμισα πῶς τὸ θάρρος μὲ ἐγκατέλιπε. Ὄχι ὅμως, τὰ μάτια σου μοῦ μίλησαν. Ἔχω τὴν δύναμι νὰ τὸ γυρέψω εἰς τοῦ οὐρανοῦ τὰ βάθη τὸ ὄνειρό μας καὶ στῆς θάλασσας τὰ βύθη. Ἀλλὰ δὲν ξέρω...

Η ΕΠΑΙΤΙΣ

Ἡσύχασε. Σὰν πάντα ἡ γυναῖκα, στὴν εὐτυχία μυεῖ καὶ εἰς τὸ θάνατο. Πηγαίνωμε. Ἀκούω ὁλοένα πιὸ προσταχτικὸ καὶ πιὸ ἑλκυστικὸ τὸ πρόσταγμα τῆς κυρᾶς τῆς θάλασσας. Πηγαίνωμε.

Ὁ βασιλιᾶς Κοφετουᾶ πέρνει τὸ χέρι τῆς γυναικὸς καὶ τὴν ἀκολουθεῖ σὰν ὑπνωτισμένος. Φαίνεται ὡς ἂν οἱ ὀφθαλμοί της νὰ ἔχουν ἀλυσοδέσει τοὺς ἰδικούς του καὶ νὰ τοὺς σύρουν.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ οὐρανὸς ὀλίγον κατ' ὀλίγον σκοτίζεται καὶ ἀκούεται μακρόθεν εἰδοποιήτρια μεγαλείων καὶ εἱμαρμένης ἡ βοὴ τοῦ κεραυνοῦ.

Εἰσέρχονται οἱ δύο ἀκόλουθοι.

Ο Α' ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Ὁ κεραυνὸς περνάει ἐπάνω ἀπὸ τῆ θάλασσα καὶ εἰς τὸ μαγευμένο αὐτὸ τὸ δάσος τὰ δένδρα φρίσσουν ὅλα καὶ μένουν περίτρομα. Ἄκουσε τάχα καὶ ὁ βασιλιᾶς Κοφετουᾶ τοῦ οὐρανοῦ τὸ ἄγγελμα;

Ο Β' ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Τὸν βλέπω νὰ φεύγῃ ἐκεῖ μακρυά. Βαδίζει πρὸς τὴν θάλασσα.

Ο Α' ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Νὰ τὸν εἰδοποιήσωμε ἴσως πρέπει.

Ο ΜΑΓΟΣ

ὅστις ἐξέρχεται καὶ τοὺς πλησιάζει.

Μὴν προχωρήσετε οὔτε βῆμα. Στὴ θάλασσα κανεὶς ἂς μὴν πλησιάσῃ. Εἶδα στὸν οὐρανὸ τὸ

σημεῖο τὸ μεγάλο τῆς ἀπολύτρωσης. Ὁ βασιλῆας Κοφετουᾶ εὗρε τὴν Εὐτυχία. Τὴν στιγμὴν αὐτὴ βαρὺς ὁ οὐρανὸς σημαίνει τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Πράγματα, τὰ ὁποῖα ἀδύνατο νὰ ἐννοήσουν ἀνθρώπου αἰσθήσεις, τελοῦνται σὰν σὲ θυσιαστήριο.

Ο Β' ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Ἀλλὰ δὲν βλέπεις; πηγαίνουν στὴ θάλασσα.

Ο Α' ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Βλέπεις, εἰς τὰ πόδια τους παίζουν οἱ ἀφροί.

Ο ΜΑΓΟΣ

βραδέως.

Νυμφίος ὁ βασιλῆας Κοφετουᾶ βαδίζει πρὸς τὴ νίκη.

Ο Α' ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Μέσα στῆς καταιγίδος τὰ σκότη μία ἀκτῖνα ὑστερνὴ φωτίζει μὲ χρυσάφι τὰ σώματά τους . . .

Ο Β' ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Ποῖος λοιπὸν ἀπὸ τοὺς δυὸ φορεῖ τὴν πορφύρα;

Ο Α' ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Κάτι τι τοὺς ρίχνει καὶ τοὺς ἀλλάσσει φωτοστέφανα . . .

Ο ΜΑΓΟΣ

ἔνθους.

Εἶνε τὸ σημεῖο τῆς ἀπελευθέρωσης· μία ρομφαία ἡλίου, ποῦ σχίζει τὰ παχυλὰ σκοτάδια.

Ο Α' ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Προχωροῦν.

Ο Β' ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Ἀνακατεύθηκαν μὲ τὴν θάλασσα καὶ πνίγονται.

Ο ΜΑΓΟΣ

παρατηρῶν μὲ ὀφθαλμοὺς ὑπερφυσικοὺς καὶ ἀγωνιώδεις.

Δὲν πνίγονται . . . ἀναζητοῦν . . . εὑρίσκουν.

Στρεφόμενος ἐπιτακτικῶς.

Καὶ τώρα σιωπή, ἀνθρώπιναι φωναί. Ὁ διάλογος ὁ μέγας τῶν στοιχείων ἂς ἀντηχήσῃ μόνος. Ἡ θάλασσα διεκδικεῖ τὰ τέκνα της. Ὁ κεραυνὸς μιλεῖ ὑπέροχος μὲ τὴν τρικυμία.

Ο Α' ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Δὲν τοὺς βλέπω πλέον.

Ἀκούεται κεραυνός.

Ο Β' ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Νομίζω ὅτι ἐξηφανίσθησαν.

Ἄλλος κεραυνός.

Ο Α' ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Εἶδες! Ὁ κεραυνὸς ἐπάνω στὸ νερὸ ἀνέφριξε. Νομίζω πῶς ἡ φλόγα του τοὺς ἤγγισε.

Ο Β' ΑΚΟΛΟΥΘΟΣ

Μοῦ φαίνεται πῶς σὰν νὰ τοὺς ἐφίλησε ἡ φλόγα του.

Ο ΜΑΓΟΣ

Ἀπελευθέρωσι! Ἀπελευθέρωσι!

Ὁ κεραυνὸς ἐξακολουθεῖ νὰ βροντᾷ. Αἴφνης ὑψοῦται πάλιν κυρίαρχος ἄνωθεν τῶν διαμαχομένων στοιχείων ἡ φωνὴ τῆς θαλάσσης.

Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

Ἡ φιλόξενη εἶμαι ἡ θάλασσα, ποῦ στεφανώνω μὲ τὸν ἐλεύθερο τὸ θάνατο ὅλους τοὺς διώκτας τοῦ ἰδανικοῦ, ὅσους ἔπνιξεν ἡ γῆ, καὶ ἀναπαύω ὅλων τῶν θνητῶν τὰ ὑπέροχα τὰ φτερουγίσματα. Ἄμορφα, πολύμορφα καὶ αἰώνια σὰν τόσα βελουδένια λίκνα, ἂς ἁπλωθοῦν εὐρύχωρα τὰ κύματα . . .

Ἐκ τοῦ δάους ἠρέμα ὑψοῦται μεγάλη, ἀποκυλυπτική, εἰκὼν φρίκης, ἡ Σελήνη.

Ν. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΙ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΙ ΤΟΥ ΜΠΟΣΚΟΡΕΑΛΕ

ΕΚ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΟΥ S. DI GIACOMO

Ο Βεζούβιος ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐξέδιδεν ἀπὸ τοῦ κρατῆρός του τολύπας πυκνοῦ καὶ μελανοῦ καπνοῦ· κρότος ὑπόκωφος ἐθορύβει βαρέως εἰς τὰς τρεμούσας πλευράς του, καὶ μᾶλλον πρὸς τὰ κάτω πλησίον τῆς Resina, ὁ στακτερὸς οὐρανὸς ἐχαράσσετο διὰ γραμμῆς ἀμαυρᾶς. Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1894 μετέβην εἰς Μποσκορεάλε παρὰ τὴν Πομπηίαν μετὰ τοῦ Πέτρου Πρίσκου ἑνὸς τῶν ἀδελφῶν Πρίσκου, ἰδιοκτητῶν τοῦ χώρου ἔνθα ἐγένοντο αἱ ἀνασκαφαί. Παρετήρησα ὅτι τὰ συνεχόμενα δωμάτια τῶν ἀνασκαφῶν ἀπετέλουν μέρος τοῦ λουτῆρος τοῦ Πομπηϊανοῦ κυρίου των. Τὸ τελευταῖον ἐξ αὐτῶν, τὸ Θερμαντήριον, εἶχε τὴν τετράπλευρον δεξαμενήν του ἀπέναντι σηκοῦ τινος πεποικιλμένου καὶ ἐπικεχρισμένου διὰ φλοιοῦ λεπτοῦ. Προηγεῖτο τὸ ψυκτήριον διαμέρισμα μετὰ τοῦ ἀποδυτηρίου του. Ἡ ἀνασκαφὴ εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἔφερεν εἰς φῶς τὴν δεξαμενὴν τοῦ ὕδατος, ἐν ᾗ μικρὸς λέβης, ὅστις, παρουσιάζει θερμαντικὸν σύστημα παντελῶς ἄγνωστον· καὶ ἰδοὺ δοχεῖα, ἀμφορεῖς, μαγειρικὰ σκεύη, γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ὕαλοι, δακτύλια, νομίσματα. Ὀλίγα βήματα περαιτέρω ἠνοίγετο τάφρος τετράγωνος, ὅπου ὑπῆρχον ἀκόμη οἱ τοῖχοι καὶ ἐφαίνοντο δωμάτια ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ εἶχον χαρίεν ψηφιδωτόν.

Ἀνεγνώρισα τὸ ἀγροτικὸν μέρος τῆς ἐπαύλεως, ἥτις εἶχεν εἰς τὸ κέντρον τὴν ἑστίαν της ἐκ πλίνθων καὶ πρὸς τὴν ΒΑ πλευρὰν τὸν τύπον μεγάλης βιβλιοθήκης ξυλίνης. Ἰδοὺ τὸ πλυντήριον, ἡ ἀποθήκη τοῦ οἴνου, τὸ ἀγροτικὸν δωμάτιον ὅπου ὁ Βιτρούβιος συνίστα νὰ διατηρῶσι τὰς σκαπάνας, τὰ δίκρανα, τὰ δρέπανα, τὰ τσαπιά, ἐργαλεῖα ἅτινα εἶχον κομισθῆ ἐν τῷ ἰδίῳ τούτῳ τόπῳ, καὶ ἅτινα ἤδη ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ ὡραίου μικροῦ Μουσείου τοῦ Πρίσκου ἐν Πομπηΐᾳ. Εὐρὺ ἰσόγειον ἐπίπεδον ἐχρησίμευε διὰ τὰ dolia, μεγάλα ἀγγεῖα ἐμπεπηγμένα, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὁ πλούσιος κάτοχος ἔθετε τὸν οἶνον, τὸν σῖτον, τοὺς ἀλάντας καὶ τέλος τὸ πρὸς χρῆσιν τῶν πτηνῶν κεχρίον.

Ἰδοὺ τὸ μικρὸν δωμάτιον τοῦ θυρωροῦ, ὅστις ἔμεινεν ἄπνους ἐξ ἀσφυξίας ἐνῷ ἔφευγε καὶ ἔπεσε μὲ τὴν χεῖρα εἰς τὸ στόμα. Τὸ γύψινον ἐκμαγεῖον τοῦ λειψάνου του κεῖται ἐκεῖ ἐν τῷ ἰδίῳ Μουσείῳ τοῦ Πρίσκου, ὡς ἐπὶ ἀνατομικῆς τραπέζης . . .

Εἶδα προσέτι τὸν μικρὸν λέβητα, ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ Mau λαβὼν ἐνδιαφέρον ὡς ἐνδεικτικοῦ τῆς παρ' ἀρχαίοις ζωῆς καὶ τῶν πρὸς θέρμανσιν συστημά-

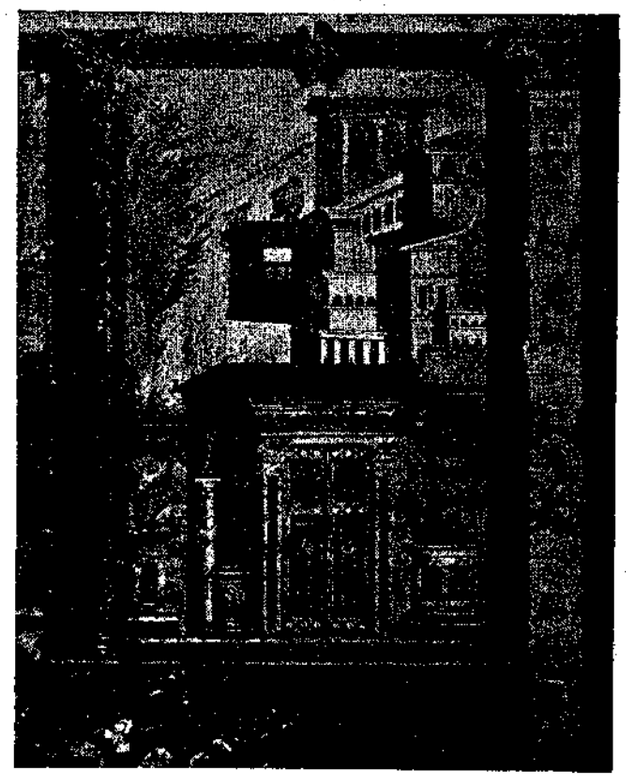

Αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Μποσκορεάλε *Ἀρχιτεκτονική.*

των, ἐδημοσίευσε πήλρη μελέτην. Καὶ τὸν λουτῆρα μετὰ τοῦ ὡραίου ψηφιδωτοῦ δαπέδου του, διάφορον εἰς ἕκαστον διαμέρισμα αὐτοῦ. Εἴς τι πλησίον δωμάτιον ὁ Πρίσκος εἶχε συλλέξει ὅσα ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἶχον ἐξαχθῆ ἐκ τῶν ἐπιτυχῶν τούτων ἀνασκαφῶν: διάφορος συλλογὴ λαμπτήρων, κέραμοι καὶ ὑδρορρόαι τῆς ὀροφῆς, οἱ κύβοι δι' ὧν ἔπαιζον οἱ δοῦλοι, οἱ ἀμφορεῖς τοῦ

Ἡ ἀφήγησις τοῦ ἀθλητοῦ.

οἴνου, ἐξ ὧν τινὲς ἐνεπίγραφοι καὶ ἔχοντες ἐπὶ τῆς κοιλίας ἐγκεχαραγμένον τὸ ὄνομα τοῦ οἴνου ἢ τοῦ κατασκευαστοῦ. Ἐπί τινος ἐξ αὐτῶν ἀναγινώσκω:

C. F. SCOMBR . .
SCAVRI EX OFFICINA
SCᴬVRI

Ἐντὸς κώθωνος (πιατέλας) ὑπάρχουν νομίσματα χρυσᾶ, ἀργυρᾶ, ἐξ ὀρειχάλκου, πολύτιμοι λίθοι, δακτύλια, περιδέραια καὶ φυλακτά. Ἐντὸς ὑαλίνου συντρίμματος ὑπάρχει οἶνος ὡσεὶ ἀπολιθωμένος, ἀλλ' ὅστις ὑποτριβόμενος ὄζει ἰσχυρῶς.

Καὶ ἐκεῖ, ἐπί τινος ἄλλης τραπέζης πλησίον τοῦ ἐκμαγείου τοῦ θυρωροῦ ὑπάρχει ἡ προτομὴ νεκροῦ ἀνήκοντος εἰς γυναῖκα· εἶναι ὁ νεκρὸς γραίας, ἥτις κρατεῖ εἰς τὸ στόμα τεμάχιον πανίου, ὅπερ συνεδέετο ὄπισθεν ἐπὶ τοῦ αὐχένος.

Ἐξ ἔτη παρῆλθον ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης τοῦ Αὐγούστου, ἥτις μοῦ ἀφῆκε μὲ τὴν θέαν τῆς ἀναστηθείσης ἐπαύλεως καὶ τοῦ περιέργου ἐνδιαφέροντος ὅπερ διήγειρον εἰς τὸν νοῦν μου τὰ τοσοῦτον ποικίλα καὶ ἐκφραστικὰ ἀντικείμενα τοῦ μικροῦ μουσείου τοῦ Πρίσκου, ἀνάμνησιν ἀληθῶς ἀνεξάλειπτον. Ἐπὶ ἓξ ἔτη δὲν ὡμίλησαν πλέον οὔτε ἐν Νεαπόλει οὔτε ἐκτὸς τῆς Νεαπόλεως περὶ τοῦ θησαυροῦ τοῦ Μποσκορεάλε. Ἡ σιωπὴ διεκόπη μόνον ὅτε αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες ἀνήγγειλαν τὴν ὑπὸ τοῦ Rothschild ἀγορὰν πολυτίμων ἀργυρῶν ἀντικειμένων, εὑρεθέντων εἰς τὸ φρέαρ τῆς Πομπηϊανῆς ἐπαύλεως καὶ δωρηθέντων ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ Λούβρ. Ἡ λαμπροτάτη, μοναδικὴ ἴσως συλλογή, συνέκειτο ἐκ φιαλῶν, δοχείων, ἀμφορέων καὶ πινακίων εἰργασμένων κατὰ τὴν ἀριστοκρατικωτέραν καὶ ἐκλεκτοτέραν ἑλληνικὴν τεχνοτροπίαν. Τέλος ἡ Ἰταλικὴ κυβέρνησις παρηγορήθη διὰ τὴν ἀπώλειαν, μὲ τὴν ἀπόκτησιν ἐνδιαφέροντος ψηφιδωτοῦ εὑρεθέντος εἰς τὴν Πύλην τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, παριστῶντος τὸν Πλάτωνα ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν του.

Ἀπό τινων μηνῶν εἰς τὸ μέρος τοῦτο οἱ ἀδελφοὶ Πρίσκου καὶ τὸ Μποσκορεάλε τείνουν νὰ συγκεντρώσουν τὴν προσοχὴν τοῦ Ἰταλικοῦ κράτους, διὰ τῶν ἀρχαιολόγων καὶ τῶν εἰκονογραφημένων ἐφημερίδων. Νέα τις οἰκία πολὺ εὐρυχωροτέρα τῆς πρώτης, τῆς εὑρεθείσης τῷ 1894, ἦλθεν εἰς φῶς, εἰς ἀπόστασιν βολῆς ἀπ' ἐκείνης, καὶ ὁ Βικέντιος Πρίσκος, ὅστις εἶχεν ἀγοράσει ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἄλλα γήπεδα πέριξ τοῦ ἀγροῦ, τοῦ τόσον πλουσίου εἰς θησαυρούς, εὐνοήθη ὑπὸ τῆς τύχης ὅσον οὐδ' αὐτὸς ἤλπιζεν. Ἐν τῇ νέᾳ οἰκίᾳ, ἥτις κατὰ τὴν πομπηϊανὴν καταστροφὴν ἐλέχθη ὅτι ἐπεσκευάζετο, ὁ Πρίσκος δὲν εὗρεν ἄργυρον οὐδὲ ἐργαλεῖα τοῦ βίου καὶ τῆς οἰκιακῆς χρήσεως εἴτε ἀγροτικά, οὐδὲ νομίσματα ἢ λείψανα νεκρῶν ἀνθρώπων ἢ ζῴων. Ἀλλὰ πᾶν ὅ τι οἱ οἰκοδεσπόται δὲν ἠδυνήθησαν νὰ μεταφέρωσι καὶ ὅ,τι εἶνε ἔνδειξις ζωηρὰ τῆς εὐγενείας καὶ τῆς καλαισθησίας των, ὁ εὐτυχὴς ἀνασκαφεὺς ἀνεῦρεν ἐκεῖ. Οἱ ἐναπομείναντες ἀρχαῖοι τοῖχοι ἀπεκάλυψαν, πρὸς ἔκπληξιν καὶ θαυμασμόν, τὰς μᾶλλον ἐνδιαφερούσας τοιχογραφίας, αἵτινες μέχρι σήμερον εὑρέθησαν κατὰ τὰς βραδείας ταύτας ἐρεύνας τῆς εὐρυχώρου πομπηϊανῆς περιοχῆς. Εὑρισκόμεθα προφανῶς πρὸ ἐξοχῆς ἐκ πλείστων ἐπαύλεων μικρῶν

τε καὶ μεγάλων, ἧς μέρος συνενοῦται πρὸς τὰς ἀγροτικὰς οἰκίας, τῶν ὁποίων ἡ ἀρχαιολογία δὲν καθώρισε καλῶς τὴν σπουδαιότητα καὶ τὸν ἀριθμόν, ἀλλὰ βεβαίως διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Μποσκορεάλε προσέφερον εἰς τὴν ἐπιστήμην σπουδαιότατον σύνολον.

Εἷς ἓν μέρος τῆς ἐξοχῆς ταύτης, ἀγροτικῆς καὶ εὐαρέστου διαμονῆς τῶν πλουσίων τῆς γείτονος Πομπηΐας, ἔχομεν ὑποδείγματα, οὐχὶ πλέον ὑποθετικά, ἑνὸς ῥυθμοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ, τοῦ ὁποίου ὁ ἀποκαλυπτικὸς χαρακτὴρ διαταράσσει ὡς ἐγὼ νομίζω ὀλίγον τι τὴν ἀρχαιολογικὴν θεωρίαν τὴν ὀνομαζομένην: *Τέσσαρες ῥυθμοὶ Βιτρουβιανοί.*

Δὲν ἀπαιτῶ παρ' ὅλων τῶν ἀναγνωστῶν νὰ γνωρίζωσι τὸν Βιτρούβιον. Θέλω νὰ εἴπω μόνον ὅτι τὸ βιβλίον του, τοσοῦτον συνεχῶς ἐρευνηθὲν διὰ τὴν περὶ τῆς ἀρχαίας ἀρχιτεκτονικῆς πολυπραγμοσύνην του, προσφέρει εἰς τὴν παράγραφον V τοῦ ἑβδόμου αὐτοῦ κεφαλαίου κριτικὴν ὄψιν περὶ τῶν τρόπων τοῦ ζωγραφίζειν, οὓς ἠκολούθησαν οἱ τῆς διακοσμητικῆς ζωγράφοι τῶν ῥωμαϊκῶν οἴκων.

Ἡ πρώτη τεχνοτροπία τῶν ἀρχαίων κοσμηματογράφων ὑπῆρξεν, ὡς ἀναγινώσκει τις παρὰ τῷ ῥωμαίῳ συγγραφεῖ, ὅστις ὁμιλεῖ μεταξὺ τοῦ 11 καὶ 20 πρὸ Χριστοῦ, τὸ νὰ μιμῶνται τοὺς ποικίλους συνδυασμούς, οἵτινες γίνονται σὺν τῇ ἀπολιθώσει τῆς μαρμαροκονίας· ἐπηκολούθησαν διαιρέσεις πλαισίων μετὰ τετραγωνισμῶν ἐκ κιτρίνου καὶ ἐρυθροῦ, ἀκολούθως ἤρχισαν παραστάσεις οἰκοδομῶν μετὰ τῶν ἀναγλύφων τῶν στηλῶν καὶ τῶν μετοπῶν. Καὶ ἐντεῦθεν εἰς τοὺς ἀνοικτοὺς τόπους καὶ τὰς ἐξέδρας ἐζωγράφουν τραγικὰς σκηνὰς ἢ κωμικάς, ἰχνογράφουν τοπία εἰς τοὺς διαδρόμους καὶ εἴς τινα μέρη προσωπογραφίας θεῶν ἢ μύθους ἢ γεγονότα ἐκ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου καὶ ἐκ τῶν περιπλανήσεων τοῦ Ὀδυσσέως.

Ἀλλὰ—προσθέτει ὁ Βιτρούβιος—αἱ ζωγραφίαι αὗται, τὰς ὁποίας οἱ ἀρχαῖοι ἀντέγραφον ἐξ ἀληθῶν καὶ πραγματικῶν ὑποθέσεων, εἰσὶν ἤδη διὰ τὸ ἀσύνηθες δύσχρηστοι καθ' ὁλοκληρίαν.

Τὰ κονιάματα προσφέρουσιν εἰς τὸ συγκεχυμένον βλέμμα οὐχὶ πλάσματα ἀλλὰ τέρατα. Ἡ ἐναλλαγὴ τῶν στηλῶν εἶνε ὡς κάλαμοι ἐπὶ τῶν τοίχων· ἀντὶ μετοπῶν ὑπάρχουν ἐκεῖ ἀραβικὰ κοσμήματα ἐκ φύλλων ἐχίνων καὶ κερατίων ἢ ἐκ λυχνιῶν αἵτινες ὑποβαστάζουσι μορφάς· ὑπὸ τοὺς τρυφεροὺς κορμοὺς τῶν ὑποθετικῶν ἀνθέων ὑπάρχουν ἄλλαι μορφαὶ παριστάμεναι ὡς καθήμεναι!

Ἡ ἔκθεσις λοιπὸν τῶν πατροπαραδότων τεσσάρων ῥυθμῶν εἶνε εἰς τὰ πρῶτα βήματα καὶ συνοψίζεται ἐν τῷ συγγράμματι τοῦ Βιτρουβίου. Πρέπει ὅμως νὰ κατανοήσῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἀληθῶς σχεδὸν ὅλη ἡ Πομπηϊανὴ τοιχογραφία καθωρίσθη ἀπὸ συνθήκην τινὰ νοθογενῆ καὶ ὅτι πράγματι ὀφείλει νὰ ἐπέλθῃ εἴς τινα ἐξερευνητὴν τῆς ῥωμαϊκῆς ζωῆς ὁ πειρασμὸς τοῦ ν' ἀναπαραγάγῃ τὴν διάταξιν τῶν οἰκοδομῶν διὰ τῶν κοινῶν τοιχογραφικῶν παραστάσεών των.

Ὀγδοήκοντα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βι-

Ἡ κιθαρῳδός.

τρουβίου, ἡ Πομπηία δὲν ἐβελτιώθη· ἡ ἱστορία τῶν Πομπηϊανῶν διακοσμήσεων ἐγένετο ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι τῆς καταστροφῆς τοῦ 79 μᾶλλον συγκεχυμένη. Εἰς τοὺς ἀρχαιολόγους καὶ εἰς τοὺς ἐρευνητὰς τῶν ἐναλλαγῶν τῆς τέχνης ἀποβαίνει πάντοτε δυσκολωτέρα ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τῆς ἐξωτερικῆς ἀπόψεως τοῦ ῥωμαϊκοῦ οἴκου. Θὰ καθορίσωσιν ἆρά γε ποτὲ τὸ πρόβλημα τοῦτο αἱ τοιχογραφίαι τοῦ Μποσκορεάλε, τοὐλάχιστον κατὰ μέρη; Βεβαίως τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα δείγματα τῆς νέας συλλογῆς τοῦ Πρίσκου εἶναι κατ' ἐμὴν γνώμην ἐκεῖνα ἅτινα παριστῶσι σχῆμα οἰκοδομικῆς μὴ φανὲν μέχρι τοῦδε εἰς τὰς προηγουμένας τοιχογραφίας τὰς εὑρεθείσας ἐν Πομπηΐᾳ. Ἔν τινι σκιερῷ τόπῳ, ἔνθα ὁ Πρίσκος

διαφυλάττει ἤδη συντρίμματα ἐκ τοίχων, ὁποῖοι ἔξοχοι πίνακες! Ἐγὼ παρέμεινα ἐπὶ μακρὸν ἀποθαυμάζων αὐτούς, ἐνῷ ἡ μνήμη ἀλληλοδιαδόχως διὰ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἔβαινεν εἰς ἀναλόγους παραστάσεις, ἃς εἶχον ἰδεῖ ὁτὲ μὲν ἐδῶ ὁτὲ δ' ἐκεῖ εἰς τὰς ἀναπαραγωγὰς ἀρχιτεκτονικῶν σκηνογραφιῶν ἐζωγραφημένων ἐν ἐποχῇ πλησιεστέρᾳ πρὸς ἡμᾶς.

Εἶναι φανταστικαὶ ἢ πραγματικαὶ αἱ ἀρχιτεκτονικαὶ τοιχογραφίαι αἱ ἀνακαλυφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Πρίσκου; Τὸ πᾶν μαρτυρεῖ ὅτι ἀναπαριστῶσι πράγματα ἀληθῆ. Ταῦτα ἐν τούτοις δὲν ἀνήκουν εἰς οὐδὲν ἐκ τῶν ὑποδειχθέντων ὑπὸ τοῦ Βιτρουβίου ὡς ἀπολύτως ἀνεξάρτητα· αἴσθημα δικαιολογημένον καθωδήγησε τὴν χεῖρα τοῦ ζωγράφου καὶ τὴν ἔκαμεν εὐπειθῆ εἰς τοὺς κοινοὺς νόμους τῆς προοπτικῆς καὶ τῆς στατικῆς.

Ἡ ἐκ τοῦ Βεζουβίου προελθοῦσα καταστροφὴ ἔπληξε λοιπὸν τὴν Πομπηίαν καθ' ἣν ἐποχὴν νέον πνεῦμα τέχνης λογικώτερον ἤρχιζε νὰ ἐπιπνέῃ; Ἀλλὰ καὶ τὸ μέρος τῶν προσωπογραφιῶν ἐν ταῖς τοιχογραφίαις ταύταις μοῦ φαίνεται ὅτι ἐξεγείρει τῇδε κἀκεῖσε νέας τάσεις καὶ μέθοδον ἥτις δὲν ἀκολουθεῖ ἀκριβῶς τὴν σχολαστικὴν παράδοσιν ὁμοίων παραστάσεων. Παρατηρήσατε τὴν κιθαρῳδόν· μεταξὺ τοσούτων φιλομούσων γυναικῶν, εὑρεθεισῶν ἐν Πομπηίᾳ, ἔχει φυσιογνωμίαν ζωηροτέραν, ἐκφραστικωτέραν καὶ μᾶλλον πραγματικήν. Τίς ἐχρησίμευσεν ὡς ὑπόδειγμα διὰ τὴν συμπαθῆ καὶ ζωηρὰν ταύτην εἰκόνα; Θὰ ἔλεγον σχεδὸν ὅτι ἦτο ἡ οἰκοδέσποινα. Καὶ ἡ μικρὰ αὕτη ἥτις ἵσταται ὄπισθεν, μὲ τοὺς μεγάλους μαύρους ὀφθαλμούς της προσηλωμένους εἰς τὸν θεατήν, δὲν θὰ διετάχθη ἴσως ὑπὸ τοῦ ζωγράφου νὰ μείνῃ ἐκεῖ διὰ τὴν ἀντίθεσιν τῆς εἰκόνος, δὲν θὰ εἶνε ἴσως μικρά τις ὑπηρέτρια;..

Τὸ μικρὸν Πνεῦμα, ὅπερ δημοσιεύομεν ἐν τέλει, εὑρέθη εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ χειμερινοῦ τρικλινίου. Αἱ τοιχογραφίαι—πλέον τῶν ἑκατὸν—εὑρέθησαν σκορπισμέναι ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς στοᾶς τοῦ δευτέρου περιστυλίου, καὶ ἤδη ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας τοῦ Ἰταλικοῦ κράτους διέταξεν ὅπως μελετηθῶσιν ἀκριβῶς ὑπὸ εἰδημόνων τὰ πολύτιμα ταῦτα εὑρήματα.

ΘΩΜΑΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

Κατὰ τὸ Ἰταλικὸν

Πνεῦμα.

ΕΘΝΙΚΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΞΗΝΟΣ:

Κεῖται κάπου τῆς ἱστορίας λησμονημένη ἡ εἰκών του, ἐξίτηλος ἄγνωστος. Τὸ ἰχνογράφημά του ἐγὼ μόνον ἀναπαριστῶ· ἡ ἑλληνικὴ τέχνη, ἡ γενναία, τοῦ διηγήματος καὶ τῆς ποιήσεως, ἃς ζωγραφήσῃ φαεινὴν τοῦ πυρπολητοῦ τὴν εἰκόνα.

Μοῖρα τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ὑπὸ τὸν Μιαούλην καὶ τὸν Μπότασην ἀποκλείει ἀπὸ θαλάσσης τὴν καὶ ἀπὸ ξηρᾶς ἰσχυρῶς προσβαλλομένην Ναύπακτον· ἀλλ' οὐδὲν ἔπαθε σπουδαῖον ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς τῶν τηλεβόλων ἐπιθέσεως. Τότε ἀπεφασίσθη ἡ καταστροφὴ τῶν ἐν τῷ λιμένι τῆς πόλεως τουρκικῶν πλοίων διὰ πυρπολικοῦ. Ὁ Σπετσιώτης Γεώργιος Μυριαλῆς, ὕπαρχος ἐπὶ τῆς μοιραρχίδος τοῦ Μπόταση, μεταβάλλει εἰς πυρπολικὸν πλοῖόν τι ἐκ Γαλαξειδίου· ἀλλ' εἶναι τέλεον σχεδὸν ἄπειρος τοῦ ἔργου, πολὺ ὑποδεέστερος τοῦ ἐκ Πάργας Δημολίτσα Πατατούκου.

Τὸ αὐτοσχέδιον πυρπολικὸν παρεσκευάσθη καὶ τῶν ναυτῶν τὸ πλήρωμα συνετάχθη.

Τῶν ἐπιβαινόντων τοῦ πυρπολικοῦ δύο κίνδυνον μέγιστον ἐκινδύνευον, ὁ πλοίαρχος, θέτων τὸ πῦρ ἐν καιρῷ καὶ τοῦ πλοίου τὴν κίνησιν διευθύνων, καὶ ὁ πηδαλιοῦχος. Κατὰ τούτων τουφεκισμοὶ καὶ τηλεβόλων βολαὶ ἄπειροι ἀκοντίζονται. Τῶν κινδυνευόντων τὰ βλέμματα εἶναι ἱκανὰ διὰ τοῦ ἐκφαινομένου μίσους νὰ φονεύσωσι καὶ ἡμιθέους. Καὶ ὁ μὲν Μυριαλῆς θὰ ἐπιβῇ ὡς πλοίαρχος αὐτοῦ. Ἀλλὰ ποῦ εἶναι ὁ θρασυκάρδιος ἀνὴρ ὁ μέλλων νὰ λάβῃ διὰ χαλυβίνης χειρὸς τὸν οἴακα τοῦ πηδαλίου;

Τὸ σπετσιωτικὸν πλοῖον *Σύμμαχοι* τῆς Λασκαρίνας Μπουμπουλίνας, κυβερνώμενον ὑπὸ τοῦ Νικολάου Ὀρλώφ, μεταξὺ τῶν ναυτῶν ἔχει καὶ τὸν Γεώργιον Παξηνόν, εἰκοσιπενταέτη νεανίαν. Μεταξὺ τῶν ὀκτακοσίων ἀνδρείων ναυτῶν τῆς ἑλληνικῆς μοίρας, ὑπὸ κρυεροῦ φόβου διὰ τὸν μέγαν κίνδυνον συνεχομένων, προβὰς ὁ ἐκ Παξῶν νεαρὸς ναύτης εἶπεν: «οἰακιστὴν θέλετε; ἰδοὺ ἐγώ». Ὁ Γεώργιος Γιαννάρας ὁ Ψαριανός, ὁ τοῦ Παπανικολῆ τὸ πλοῖον εἰς τὴν Ἐρεσὸν πηδαλιουχήσας, εὗρε τὸν σύντροφον αὐτοῦ. Φαιδρὸν πρόσωπον, ἀνοικτὸν μέτωπον, θαλερὰ νεότης, αἰδημοσύνη παρθενικὴ περιβάλλουσι τὸν Παξηνόν, ὅστις δύο ἐν τῇ ψυχῇ του θάλπει μορφὰς εὐγενεῖς, τὴν πατρίδα του καὶ τὴν μνηστήν του· διότι εἶνε μνηστευμένος ὁ ἀγνὸς νεανίας ἐν τῇ ἐλαιοφύτῳ πατρίδι αὐτοῦ. «Ἂν δώσῃ ὁ Θεὸς καὶ ἐπιτύχω—λέγει πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας αὐτὸν περὶ τῆς ἀμοιβῆς πλοιάρχους—θὰ σᾶς πάρω ἀπὸ δέκα τάλλαρα, διὰ νὰ κάμω ἕνα χάρισμα τῆς ἀρραβωνιαστικῆς μου».

Ὤ, πόθος ἅγιος!

Τοῦ πυρπολικοῦ αἱ ἄγκυραι ἀνασπῶνται· ἐπ' αὐτοῦ μένει μόνος ὁ Παξηνός, διότι ὁ πλοίαρχος καὶ οἱ λοιποὶ ναῦται ἐπιβαίνουσι τῆς ρυμουλκουμένης ἀκάτου. Προβαίνουσι τῶν ἱστίων πληρουμένων ὑπὸ εὔρου ἐλαφροῦ. Πλησιάζουσιν εἰς τὸν λιμένα, καὶ οἱ πολέμιοι τὸν ἀραιὸν ἐν ἀρχῇ ἀπὸ τοῦ φρουρίου κανονιοβολισμὸν σφοδρότερον, καθ' ὅσον τὸ πλοῖον προσεγγίζει, καθιστῶσιν. Ἀλλ' εἰς τοὺς ἀνδρείους τοὺς καθοσιώσαντας τὴν ψυχὴν αὐτῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος αἱ βρονταὶ τῶν τηλεβόλων καὶ τῶν βολῶν οἱ συριγμοὶ εἶναι ἡ μουσικὴ ἡ ἐναρμόνιος τοῦ μεγάλου χοροῦ, ὃν ἀνέλαβον νὰ χορεύσωσι πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς ἱστορίας. «Αὐτὴ εἶναι εἰς τὸ ἑξῆς ἡ μουσική μου», εἶπε Κάρολος ὁ ΙΒ' βαπτιζόμενος εἰς τὸ πῦρ κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κοπεγχάγης. Τῆς ἀπειρίας μόνον εἶναι ὀλέθριος ὁ κίνδυνος.

Δὲν ἔχει ἀκόμη τὴν μαρμαρίνην ἀταραξίαν τοῦ Παπανικολῆ καὶ τοῦ Κανάρη ὁ ἄπειρος ἔτι κυβερνήτης τοῦ πρὸ τῆς Ναυπάκτου πυρπολικοῦ· διότι βάλλει, πρὶν εἰσέτι εἰσέλθῃ εἰς τὸν λιμένα, πῦρ εἰς τὸ πυρπολικὸν καὶ λύων τὸν συνέχοντα τὴν ἄκατον κάλων ἀπομακρύνεται αὐτοῦ. Οἱ ναῦται λαμβάνουσιν εἰς χεῖρας τὰ τρομπόνια, αἱ δὲ μακρόταται ναυτικαὶ μάχαιραι, οἱ σαντιρμάδες, εἶναι ἕτοιμοι δράκοντες νὰ ἐκχυθῶσιν ἐκ τοῦ φωλεοῦ αὐτῶν· ἀλλὰ φθάνουσι μετὰ βρα-

χεῖαν κωπηλασίαν εἰς τὸ παρακολουθοῦν πρὸς ἐπικουρίαν πλοῖον «Λυκοῦργος» τοῦ Σπετσιώτου Ἀδριανοῦ Σωτηρίου.

Ὁ Γεώργιος Παξηνὸς μόνος πλέον ὄρθιος μένει ἐπὶ τῆς πρύμνης τοῦ πυρπολικοῦ οἰακοστροφῶν ἀτάραχος ἐν μέσῳ τῆς τρομερᾶς λαίλαπος τῆς ἀμύνης τῶν Τούρκων. Κεραυνοβολημάτων χάλαζαν ἔρριπτον κατ' αὐτοῦ τὰ πυροβόλα τοῦ φρουρίου καὶ τὰ ἐν τῷ λιμένι ναυλοχοῦντα τουρκικὰ πολεμικά, θυελλῶδης δὲ τουφεκισμὸς ἀπὸ τῶν στρατιωτῶν τῆς ἀκροπόλεως καὶ τῶν πεζοναυτῶν τοῦ στόλου διευθύνεται κατ' αὐτοῦ. Ὑψηλότερος πάσης κορυφῆς τὴν ἡμέραν ἐκείνην (10 Ἰουνίου 1821) αἴρεται παρὰ τὸ πηδάλιον ὁ ἁπλοῦς ἐκ Παξῶν ναύτης. Δὲν ἦτο μᾶλλον ὑπερνέφελος ὁ Ἀλέξανδρος, ὅτε σχεδὸν μόνος ἐστήλωσεν ἐπὶ τοῦ τείχους τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μαλλῶν Ἰνδῶν τὸ τιτάνειον ἀνάστημά του. Δύναται νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ πλοῖον ὁ Παξηνὸς καὶ ἀποκολυμβῶν νὰ σωθῇ πρὸς τοὺς συντρόφους, καὶ ἡ τιμή του οὐδαμῶς ἤθελε κηλιδωθῇ· ἀλλὰ μάτην οἱ συνναῦται, μάτην ὁ πλοίαρχος καὶ ὅτε ἀπεμακρύνετο καὶ ὕστερον διὰ τῆς θαλασσίας κόγχης, σάλπισμα κινδύνου ἠχούσης, ἐκάλει αὐτόν. Ὁ Παξηνὸς φαιδρὸς διατελεῖ καὶ εὔθυμος. Τὸ πυρπολικὸν ἤδη φέρεται προσήνεμον, αἱ δὲ φλόγες διώκουσι τὸν πηδαλιοῦχον ἐκ τοῦ καταστρώματος εἰς τὴν παρεξηρεσίαν. Καὶ πάλιν καλεῖται:

«Κι' αὐτὸς μὲ τὴν τρουμπέτα[1]
ἐλευθερία, ἔλεγε, ζητᾶτε, μώρ' ἀδέλφια!
κι ἐγὼ διὰ τὴν πίστιν μας θέλ' ἀποθάνω πρῶτος,
μὰ τὴ χρυσῆ πατρίδα μας, ἂν δὲν μᾶς καῇ ὁ φλόκος»[2].

Ὁ Σωκράτης πίνων τὸ κώνειον δὲν εἶναι εὐθυμότερος, δὲν ὑπῆρξε φαιδρότερος ὁ θάνατος τοῦ εὐγενοῦς Φιλοκλέους[3]. Ἀλλὰ τίς ἐδίδαξε τὸν ἄπλαστον ναύτην τοῦ Ἰονίου τὴν μετὰ φαιδρότητος ἀφοσίωσιν εἰς μίαν ὑψηλὴν ἀλλὰ θανατηφόρον ἰδέαν;

Δένει ἐπὶ τοῦ πηδαλίου παλάγκον, καὶ δι' αὐτοῦ διοικεῖ τὸ πυρπολικόν, διωχθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ ἐκ τῆς παρεξηρεσίας πίπτει εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ κεφαλή του μόνη προφαίνεται ἔξω τοῦ ὕδατος, καὶ διὰ τῆς μιᾶς μὲν τῶν χειρῶν κολυμβᾷ, διὰ δὲ τῆς ἑτέρας διευθύνει τὸ πηδάλιον διὰ τοῦ παλάγκου. Περὶ αὐτὸν ἤθελέ τις νομίσῃ ὅτι πυκνόταται ἀδραὶ καταπίπτουσι σταγόνες βροχῆς ἐπὶ τοῦ ὕδατος, τοσοῦτον σφοδρὸς εἶναι ὁ τουφεκισμός· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον οὐδεὶς πλέον κατ' αὐτοῦ τουφεκίζει. Λέμβοι Μουσουλμάνων ἀνάμεστοι προσεγγίζουσι διὰ γοργῆς κωπηλασίας. Ὁ Παξηνὸς καθορᾷ τὸν κίνδυνον, ἀλλ' εἰσέτι φαιδρὰς θάλπων ἐλπίδας προσπαθεῖ νὰ ρίψῃ τὸ πυρπολικόν, ὁλόκληρον πλέον φλεγόμενον, ἐπί τινος πλησίον ἀγκυροβολούσης φρεγάτας. Ἤδη περιζώννυται πανταχόθεν, ἀλλὰ τὴν μάχαιραν πάλλων διὰ τῆς δεξιᾶς καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἀκόμη κρατῶν τοῦ πηδαλίου τὸ σχοινίον, ὕστατον καὶ ἀπαράμιλλον μάχεται ἀγῶνα. Κτυπηθεὶς τέλος διὰ τῶν ἐρετμῶν καὶ τῶν οἰάκων τῶν πηδαλίων εἰς τὴν κεφαλὴν ἐσκοτίσθη τὰς ὄψεις καὶ συνελήφθη.

Ἡ φρεγάτα παρὰ μικρὸν ἦλθε νὰ καῇ.

Οἱ τοιοῦτοι καλοῦνται ἡμίθεοι ἢ μαινόμενοι.

Οἱ Τοῦρκοι τῆς Ναυπάκτου ἐφάνησαν ἀντάξιοι τῶν Τούρκων τῆς Ἀλαμάνας. Μῖσος κατέχει αὐτοὺς θανατηφόρον· διὰ τοῦτο δὲν σέβονται τὴν ἀνδρείαν, οὐδὲ λύτρα δέχονται, ἅτινα ὅπως ὑπὲρ τοῦ Διάκου, οὕτως ἀφθονώτατα ἐδόθησαν ὑπὲρ τοῦ Παξηνοῦ. Τὸν ἀνεσκολόπισαν, τὸν ἔψησαν ζωντανόν, καὶ τὸν ἐκρέμασαν ὕστερον ἀπό τινος τηλεβόλου τῆς ἀκροπόλεως.

Ἡμεῖς λέγομεν ἐνταῦθα: παρὰ τὰ ὀνόματα τοῦ Προικοσύρη, τοῦ Μιχαὴλ Ράλλη καὶ τοῦ Διάκου, ἃς ἀναγράψωμεν καὶ τὸ τοῦ Γεωργίου Παξηνοῦ, ἑνὸς ἀκόμη ἐθνικοῦ μεγαλομάρτυρος.

ΚΩΝΣΤ. Γ. ΖΗΣΙΟΥ

[1] Ναυτικὴ κόγχη.
[2] Θανασόπουλος παρὰ Φιλήμονι (Δοκίμ. Ἱστορ. Ἑλλην. ἐπαναστ. Γ' σελ. 454).
[3] Στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς, μισῶν τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ μισούμενος ὑπ' αὐτῶν συνελήφθη αἰχμάλωτος. Καταδικασθεὶς δὲ εἰς θάνατον ἐπέτυχε τὴν χάριν νὰ παρασκευασθῇ πρὸς αὐτόν. Λουσθεὶς λοιπὸν καὶ χρισθεὶς διὰ μύρων, περιβληθεὶς πολυτελεστάτην περιβολὴν καὶ στέφανον εἰς τὴν κεφαλὴν περιθέμενος μειδιῶν παρέστη πρὸ τῶν δημίων.

ΝΥΚΤΩΜΑ

Μαλακὰ μαλακώτατα ἐτελείωνεν ἡ Ἡμέρα, προέβαινεν ἡ Νύκτα θωπευτικώτατα· πλησίον σιδηρῶν πλεγμάτων προαυλίου κηπαρίου ἐκαθήμην ὡραίαν θερινὴν ὥραν, ἐκφυλλίζων διανοημάτων καὶ συναισθημάτων ἄνθη, ἐπαφίνων αὐτά, εἰς τὰ κάτωθεν ἁπλούμενα τοῦ Αἰγαίου ἀτέρμονα κουρασμένα νερά.

Δάφνης δενδρύλλιον ἐκυμαίνετο ἡδέως ἄνωθέν μου, θωπεῦον τὸν ἀέρα διὰ λευκαζόντων ἀνθέων· παρομοία, ἡ ταλαντευομένη ἀπαλὰ ψυχή μου, ἐθώπευε τὴν ἐρχομένην Νύκτα, διὰ παρομοίων λευκοχρόων ἀνθέων, ἀνθέων ὠχρολεύκων μεγάλων ὁλοὲν ἀναδυομένων, ἐκφυλλιζομένων καὶ ἀνανευομένων ὁλοέν.

Ὥρα σιγηλή, κατανυκτικῆς ἁρμονίας τῆς ψυχῆς, ποῦ νυκτώνει παρομοίως ἐν αὐτῇ, ποῦ ἀναβλύζουν δάκρυα ἡδονικὰ περιχυνόμενα μυστικὰ καὶ καθηδύνοντα τὸν μύχιον κόσμον. Ὥρα σιγηλὴ ποῦ ἡ ψυχικὴ μουσική λύεται ἠρέμα εἰς μελῳδικοὺς κλαυθμοὺς καὶ κινεῖται πόθος μητρικῆς θωπείας τῶν ὁρωμένων.

Ὀλίγον ἀργυροῦν φῶς, τρέμον ἐφίλει τὰ τρέμοντα ἀτέρμονα νερά· ἀπὸ τῶν νυκτωμένων ἀοράτων περάτων τοῦ ψυχικοῦ οὐρανοῦ πνοαὶ γλυκεῖαι περασμένων ἐσάλευον τὴν ζωήν μου· παρόμοιαι αἱ αὖραι τῆς γῆς σαλεύουν ὕδατα καὶ ἄνθη. Τί ὥρα γλυκυτάτη διὰ τὴν κάθοδον εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς!

Ἔξωθεν ἀπὸ τοῦ δρομίσκου διήρχοντο σχήματα θηλέων ὑγρότατα, μὲ λεπτυνομένας ἀπὸ τὸ ἡμίφως τὰς γραμμάς, τὰ μαλακώτατα ἡδυμελῆ σχήματα τῶν νησιωτικῶν θηλέων, ὧν ἀπομακρυνομένων ἠκούετο ἐν τῇ προϊούσῃ σιγῇ, πότε μελῳδικοῦ λαλήματος διαλελυμένη φράσις, πότε γέλωτος μακρινὸν σκόρπισμα.

Ὁλοὲν ἀμυδρότερον ἔφθανεν ὁ κάτωθεν φλοῖσβος, ὁλοὲν ἀμυδρότερον ἐθρόουν τὰ φύλλα, ὁλοὲν ἀμυδρότερον ἐφαίνοντο τὰ ἄνθη, ὁλοὲν ἀμυδρότερον ἐψιθύριζον αἱ ἀναμνήσεις καὶ δυνατώτερον γύρωθεν ἐπυκνοῦτο τὸ σκότος, τὸ μυρωμένον σκότος ἀπὸ τῶν καιομένων ἐλελισφάκων καὶ θύμων τῶν ἀρωματικῶν φυτῶν τῆς νήσου.

Τί ὥρα δ' ἀπαλὰ φιλήματα ῥέμβης ἡδονικωτάτη συνοδία· ὥρα ποῦ μαλακώνει εἰς τὴν γῆν καὶ σιγολαλεῖ ὁ ἔρως, ἀνέρχεται ἐλαφρὸς ὡς θυμίαμα ἐκκλησιδίου· μακρινὸν ᾄσμα ἐφήβων περνᾷ ἀπαλωτάτη θωπεία: "γιαλὸ γιαλὸ πηγαίναμε κι' ὅλο γιὰ σένα λέγαμε".

Καὶ ὅλα ἐνύκτωναν μαλακώτατα, τρυφερώτατα ἐχάνοντο ὅλα· παρομοία ἐγίνετο ἡ ψυχή μου: πέλαγος νυκτωμένον μὲ νυκτωμένον οὐρανόν, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὀλίγον ἀσημένιο φῶς τρέμον ἐφίλει τὰ τρέμοντα ἀτέρμονα νερά, καὶ τὰ δημιουργήματα τῆς ψυχῆς μου ὡσὰν χανόμενα νησιά, μαντευόμενον μάζευμα σκότους, σκοτάδι μυρωμένον.

ΛΙΝΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ

ΤΗΣ ΣΗΜΑΙΑΣ

Ἀνάμεσα τῶν θλιμμένων, τῶν ὠχρῶν καὶ τῶν σιωπηλῶν περνᾷ ἡ Ἀγέρωχος. Ὁ ὀρείχαλκος τῶν ὀργάνων ἀνοιγόμενος εἰς στόματα πλατέα καὶ εἰς κόγχας βαθείας, βυθίζει παιᾶνας εἰς τὸν ἀέρα, παιᾶνας κοινούς, ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ ὁδηγοῦν μίαν σημαίαν ὅπως ἠμπορεῖ νὰ ὁδηγοῦν καὶ μίαν διαδήλωσιν ψηφοφόρων. Ἡ ζωὴ τριγύρω ἀσθμαίνει τὸ ἄσθμα τοῦ καθημερινοῦ της ἀγῶνος κυλισμένη εἰς τὸν κονιορτόν, καὶ ἡ Σημαία περνᾷ μίαν ὁδὸν ἐμπορίου, διὰ μέσου καφενείων ἡδονικῶς ἀπορροφούντων τὴν σκέψιν, κυπέλλων ποῦ σφυρίζουν εἰς τὰ χείλη, φύλλων ἐφημερίδων ποῦ τανύονται ὡς λευκὰ πτερὰ μιᾶς Φήμης κατακλυστικῆς τοῦ παντός, διαβατῶν ποῦ κτυποῦν τὰ πεζοδρόμια μὲ ταχὺ βῆμα φροντίδος. Ἐν τούτοις αἱ λόγχαι αἱ ὁποῖαι τὴν συνοδεύουν ὑψώνουσαι πρὸς τὸν ἥλιον στῖφος φωτεινῶν ἀκωκῶν, φαίνονται ὡς νὰ ζητοῦν νὰ τὴν προφυλάξουν ἀπὸ τὸ τρέχον ἐμπόριον τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὴν βοὴν καὶ τὸν πάταγον — τὸν μόνον ἐχθρὸν ποῦ ἀπειλεῖ τὴν Σημαίαν ἀνερχομένην πρὸς τὰ Ἀνάκτορα διὰ νὰ ἐκτελέσῃ καθημερινὸν καθῆκον εἰρήνης. Καὶ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἡ ὁποία λέγει ὅτι κάθε Σημαία ἀκολουθεῖται ἀπὸ ἀέρινον συνοδείαν γνωρίμων τῶν ψυχῶν, πρέπει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ κονιορτὸς τῆς πόλεως δὲν φθάνει μέχρι τῆς γαλανῆς μετάξης, ἐμποδιζόμενος ἀπὸ τὸ ἀδιαπέραστον κῦμα ἰδιαιτέρας αὔρας, τὴν ὁποίαν ἐκείνη ἔφερεν ἀπὸ τὸ βάθος τῶν χρόνων μαζύ της. Εἰς τοὺς τοίχους ἑνὸς γραφείου ὅπου ἀκκουμβᾷ καθ' ἑκάστην καταστρέφουσα τὸ μακρὸν ἔργον καμμιᾶς ἀράχνης, αἱ ψυχαὶ συναγρυπνοῦν μὲ τὴν σύντροφον, ὅταν δὲ δύο ἀχράντως γαντωμέναι χεῖρες κομψοῦ σημαιοφόρου τὴν ἀνεγείρουν ἐκεῖθεν ὀλίγον πρὸ τῆς μεσημβρίας διὰ νὰ τὴν φέρουν πρὸ τοῦ οἰκήματος τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου, βεβαίως ἀόρατοι χεῖρες παραμερίζουν τοὺς διαβάτας καὶ ἀνοίγουν δρόμον.

Μίαν φορὰν ἦτο τέλειος διαβάτης εὐρείας λεωφόρου, ἔχων ἀνάγκην νὰ διαγκωνισθῇ, διὰ νὰ προχωρήσῃ. Ὀλίγοι τὴν ἔβλεπον. Κάπου εὑρίσκετο κανεὶς ἀκόλουθος τῶν παλαιῶν συρμῶν καὶ τὴν ἐχαιρέτιζε. Καὶ τότε ἡ ἑλληνικὴ Πολιτεία ἀπέλυσε μίαν ἐγκύκλιον, καθιστῶσα ἀναγκαστικὸν τὸν χαιρετισμόν της. Τὸ αἴσθημα ἐπεβλήθη δι' ἐγγράφου φέροντος τὸν σχετικὸν ἀριθμὸν τοῦ πρωτοκόλλου καὶ τῆς διεκπεραιώσεως. Καὶ οἱ πολῖται — πειθήνιοι εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀρχῶν — ἤρχισαν νὰ τὴν προσκυνοῦν. Ἡ Σημαία τῆς φρουρᾶς διεκρίθη ἀπὸ τὰς ἀπείρους κυανολεύκους, αἱ ὁποῖαι ἐθνικοποιοῦν τὰ ἐμπορεύματα τοῦ δρόμου, στηνόμεναι παντοῦ, ἢ ἀναδιπλοῦνται εἰς τὴν ράχιν εὐρώστου ἱππαρίου τοῦ ἱπποδρομίου ἀναπηδῶσαι ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς ἀμαζόνος, καθ' ἣν στιγμὴν χειροκροτεῖται καὶ θριαμβεύει. Ἀπὸ τότε ἡ Σημαία κατώρθωσε νὰ περνᾷ διὰ μέσου μιᾶς κατηφοῦς παρατάξεως ἀνθρώπων, κλινόντων τὴν κεφαλήν, ὡς τὴν κλίνουν οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ οἱ ἄρρωστοι πρὸ τῆς ἀοράτου καὶ ἀφώνου ἀπειλῆς ἑνὸς ἐλέγχου βλέποντος διὰ τῶν τρούλλων τοῦ ναοῦ. Ἀπὸ τότε ἡ ἐμφάνισίς της εἶνε μία αἰφνιδία ρωγμὴ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ περιπάτου. Ἡ ἀπόβλητος τῶν ψυχῶν Ἰδέα ὁρμᾷ κατὰ τοῦ πλήθους παλαιουσα μὲ τὸν κονιορτὸν ποῦ ἐγείρουν οἱ πόδες, μὲ τὴν φλυαρίαν, μὲ τὸν φλεγματισμόν, μὲ τὸν μαρασμόν, καὶ τότε οἱ διαβάται μαρμαρώνουν μὲ τὴν ὑποτακτικὴν ἀδυναμίαν παιδίων, τὰ ὁποῖα ἐπαναφέρονται ὑπὸ αὐστηρᾶς χειρὸς εἰς λησμονηθεῖσαν στάσιν προσευχῆς.

Ποῖος τὴν ἐβάπτισεν εἰς τὴν κυανῆν αἰθρίαν; Ποῖος ἦτο ὁ πρῶτος Προμηθεὺς ποῦ ἥρπασε τὸ χρῶμά της ἀπὸ τὸν οὐρανόν; Ἦτο ὁ μελαψὸς ναύτης, ὁ ἀρχηγὸς τῶν 70 καταδρομικῶν τῆς Σκιάθου, ὁ πλοίαρχος Σταθᾶς, ὁ ἀνυψώσας μίαν αὐγὴν εἰς τὸ πλοῖόν του τὴν πρώτην κυανόλευκον, ὅταν αἱ ἐπαναστατικαὶ σημαῖαι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν βαμμέναι εἰς τὴν μαυρίλαν τοῦ πένθους,

στιζόμεναι ἀπὸ ἄστρα καὶ σελήνας καὶ σταυρούς; Μέσα εἰς τοὺς καπνοὺς τῆς ἀναγεννήσεως ἐξακολουθεῖ νὰ κρύπτεται ἄγνωστος εἰς τὴν ἱστορίαν ὁ πρῶτος ἐπὶ τοῦ πανίου χρωμογράφος τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας. Καὶ ὅταν ἐγεννᾶτο καὶ παρεδίδετο εἰς τοὺς αἰῶνας ἡ Σημαία, μέσα εἰς τὴν αὐλὴν ἐκείνην τοῦ Ἄστρους ὅπου ἐσιώπων τὰ λάμποντα ὅπλα καὶ ὡμίλει ἡ σοφία τῶν πολεμιστῶν, οὐδεὶς γνωρίζει πῶς ἡ Συνέλευσις τὴν ἐφαντάσθη τόσον οὐρανίαν. Προφανῶς δὲν ἀνεφυλλίσθη ἡ Ἱστορία εἰς τὴν αὐλὴν ἐκείνην διὰ νὰ γίνῃ τὸ λάβαρον. Οἱ γίγαντες ἔριψαν ἓν βλέμμα εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἡ Σημαία ἐγεννήθη ποίημα τῶν ψυχῶν τὰς ὁποίας κατέκλυζεν ἡ αἰθρία.

Ἀπὸ τότε, Γλυκεῖα, ζῇς τὴν ζωὴν τῆς εἰρήνης, τὴν ζωὴν τοῦ κράτους, τὴν ζωὴν τῶν ἐγγράφων, τῶν σημάτων καὶ τῶν σφραγίδων. Συγχωρημένοι ὅλοι οἱ ἀφελεῖς σχεδιασταὶ τῶν λιθογραφιῶν, ὅσοι σὲ ἐζωγράφισαν κυματίζουσαν εἰς μάχας τῆς ἐπαναστάσεως, συγχωρημένος ὁ καλὸς θαλασσογράφος, ὁ ὁποῖος σὲ ἐτοποθέτησεν ἐπὶ τοῦ πλοίου «Ἄρεως» εἰς μίαν του εἰκόνα. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀφελὴς ἄγνοια λαμβάνει ὡραιότητα ἀπὸ σέ. Εἶσαι ἀκόμη ἐκείνη, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἑλληνικὸς ρωμαντισμὸς τοῦ 65, ὁ τόσον ἁπλῶς καὶ ἀπαιτητικῶς καθορίσας τὰ ἐθνικά του ὄνειρα, ἔψαλλεν:

Ὦ, ναί! Σημαία. Ἔπρεπεν
ἡ αὔρα τοῦ Βοσπόρου
νὰ σὲ θωπεύῃ φέρουσα
τὰ μύρα τῆς Ἀσίας
ἀντὶ νὰ σήπεσαι ἐντὸς
μεμετρημένου χώρου. . . .

Ἔπρεπε. Πόσα ἔπρεπε! Ἐν τούτοις βάδιζε, Γλυκεῖα, ἀνακομιζομένη ὡς ἄρρωστος ἀπὸ τὸν πτωχὸν στρατιωτικὸν θάλαμον πρὸς τὸ ὕπαιθρον, μὲ τὰς λόγχας τὰς εἰρηνικὰς καὶ τοὺς παιᾶνας τοὺς κοινούς. Βάδιζε, ἐπίμενε, ἐνόχλει τοὺς διαβάτας, ἐμφάνιζε εἰς τὸν ἀέρα αἰωνίως ἓν ὄνειρον ἀνήσυχον, ὅπως ἐκεῖνοι παρουσιάζουν ἕνα ὕπνον ἥσυχον. Μίαν ἡμέραν θὰ ἐπιβάλῃς τὸ καθῆκον μὲ τὴν δύναμιν τῆς ἐμφανίσεώς σου, θὰ τὸ ἐμπήξῃς ὡς αἰχμὴν ξίφους εἰς τὰς ψυχάς, μίαν ἡμέραν θὰ παύσῃς παλαίουσα μὲ τὸν κονιορτὸν τῶν δρόμων καὶ τῶν γενεῶν.

Ζ. Α. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΛΗΘΗΣ ΔΑΚΡΥΑ

Πάχνη πυκνὴ καὶ παγερὴ
τοὺς κάμπους ἀγκαλιάζει·
οἱ μαργαρῖτες ξεψυχοῦν
καὶ ἡ χλόη κρυφοστενάζει.

Καὶ ἀναζητάει 'ς τὴν καταχνιὰ
τοῦ Αὐγερινοῦ ἡ ἀχτῖδα
φιλὶ νὰ δώσῃ 'ς τὰ φυτὰ
καὶ 'ς τοὺς ἀνθοὺς ἐλπίδα.

Ὡς ποῦ ἔλαμψαν οἱ οὐρανοὶ
κ' ἐμπρὸς 'ς τοῦ ἥλιου τὴν λαμπράδα
οἱ κάμποι ἐπρόβαλαν γυμνοὶ
καὶ πεθαμένη ἡ πρασινάδα.

Ι. Π. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

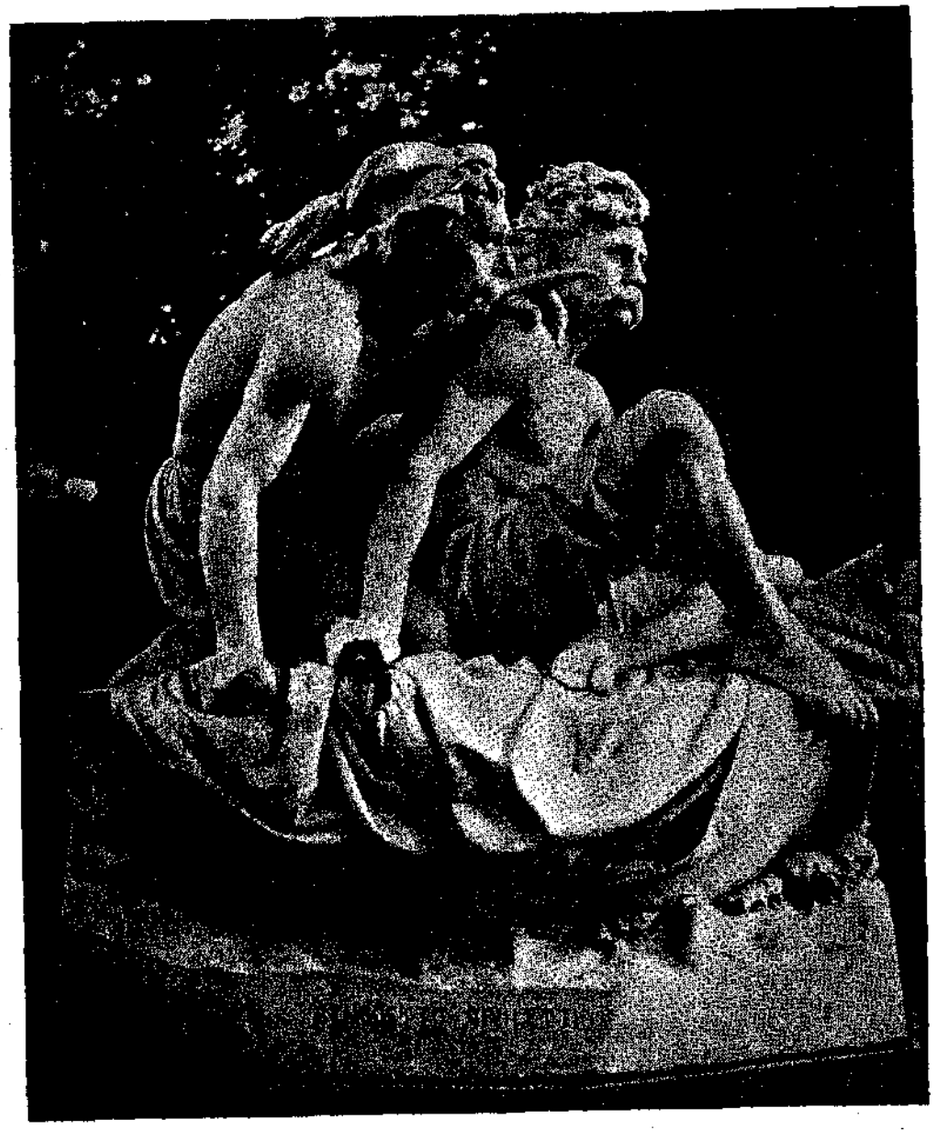

ΚΑΝΑΡΗΣ ΚΑΙ ΠΙΠΙΝΟΣ * ΕΡΓΟΝ ΓΛΥΠΤΙΚΟΝ ΒΕΝΕΔΕΤΟΥ ΤΣΙΒΙΛΕΤΤΗ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΟΥΓΓΩ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΝΗΣΤΗΝ ΤΟΥ *

Ἡ μήτηρ τῆς Ἀδέλας, τῆς ὁποίας ἡ ἀκούραστος ἐπαγρύπνησις ἀνησύχησεν ἐκ τῆς ὁλονὲν αὐξανομένης ἀγάπης τῶν δύο παιδίων, ἀνεκοίνωσε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν σύζυγόν της. Ὁ Φουσὲ κατὰ βάθος ηὐχαριστήθη· εἶχεν ἀρκετὴν φιλολογικὴν μόρφωσιν· ἐξετίμα πολὺ τὰ ἔργα τοῦ νεαροῦ ποιητοῦ καὶ προεμάντευε τὸ λαμπρὸν μέλλον του. Βεβαίως περὶ προσεχοῦς γάμου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γείνῃ λόγος καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ γαμβροῦ καὶ διὰ τὴν κατάστασιν τῶν οἰκονομικῶν του πρὸ πάντων. Ὅπως δήποτε μία συνεννόησις ἦτο ἀπαραίτητος. Καὶ οἱ γονεῖς τῆς Ἀδέλας ἀπεφάσισαν ν' ἀνακοινώσουν τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν μητέρα τοῦ ποιητοῦ.

Ἡ κυρία Οὐγγὼ ἀνέτρεφε μὲ πολλὴν αὐστηρότητα τοὺς υἱούς της. Ὁ στρατηγὸς Οὐγγὼ ζῶν σκανδαλωδῶς μὲ μίαν ἄλλην γυναῖκα τὴν εἶχεν ἐγκαταλείψῃ ὁλοτελῶς· αὐτὴ λοιπὸν ἀνεπλήρου καὶ τὸ πατρικὸν κῦρος· ἦτο δὲ καὶ ἐκ φύσεως αὐταρχική. Τὸ σύστημα τῆς ἀνατροφῆς της ἦτο ν' ἀφίνῃ πλήρη πνευματικὴν ἐλευθερίαν εἰς τὰς ἐργασίας τῶν υἱῶν της, ἀλλὰ ν' ἀπαιτῇ ἀπόλυτον ὑποταγὴν αὐτῶν ὡς πρὸς τὰς κοινωνικὰς σχέσεις. Ἐνώπιον τῶν ἀπροσδοκήτων ἀποκαλύψεων τῶν γονέων τῆς Ἀδέλας ποίαν ἀπόφασιν ἔμελλε νὰ λάβῃ;

Εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ Οὐγγὼ ὤφειλε δὶς τὴν ζωήν του εἰς τὴν μητέρα του· ὅταν ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἦτο τόσον καχεκτικὸν βρέφος, ὥστε ἐφαίνετο ὅτι δὲν εἶχεν «ἐπαύριον ζωῆς», πρὶν δὲ γείνῃ τόσον ῥωμαλέος, εἶχε μείνῃ ἐπὶ πολὺ ἀσθενικὸς καὶ ἀδύνατος. Εἰς τὰ *Φθινοπωρινὰ Φύλλα* ὁμιλεῖ περὶ τοῦ γάλακτος καὶ τῆς ἀγάπης, τὰ ὁποῖα τὸν κατέστησαν δύο φορὰς τέκνον τῆς πείσμονος μητρός του. Τώρα δὲ ἡ μήτηρ βλέπουσα τὴν γιγαντιαίαν βλάστησιν τοῦ ταλάντου του τὸν ἠγάπα ἀποκλειστικώτερον, τὸν ἤθελεν ὅλον ἰδικόν της. Ὁ Οὐγγὼ τὰ ἐμάντευε ταῦτα καὶ διὰ τοῦτο ἡ καρδία του συνεσφίγχθη ἀγωνιωδῶς, ὅταν ἐν πρωΐ εἶδε τὸν Φουσὲ καὶ τὴν σύζυγόν του εἰς τὴν κατοικίαν του ζητοῦντας σοβαρῶς νὰ συνομιλήσουν ἰδιαιτέρως μὲ τὴν μητέρα του.

Ἡ πρώτη ἐντύπωσις τῆς κυρίας Οὐγγὼ ἦτο ἡ κατάπληξις. Ἦτο δυνατόν; Ὁ Βίκτωρ, τὸ παιδὶ αὐτὸ ποῦ ἕως χθὲς ἐκρέματο εἰς τὸ φόρεμά της, ἐρωτευμένος; καὶ μῆνας τώρα; Ἄ! μπᾶ· δὲν ἦτο σοβαρόν.

Ὅτι ἦτο σοβαρὸν τὸ εἴξευρε, διότι ἐγνώριζε τὸν χαρακτῆρα τοῦ υἱοῦ της· ἀλλὰ τὴν καρδίαν της ἐκέντρωσεν ἡ μητρικὴ ζηλοτυπία. Ὁ Βίκτωρ της ἠγάπα ἄλλην, ἕνα κοριτσάκι ἐκεῖ!.. ποία δὲ ἦτο αὐτή. ἡ ὁποία ἥρπασε τὴν ἀγάπην τοῦ υἱοῦ της, τοῦ υἱοῦ τοῦ στρατηγοῦ Οὐγγώ, τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς τῆς ἐπαύριον, ἡ κόρη ἑνὸς ὑπαλληλίσκου χωρὶς προῖκα καὶ χωρὶς ὄνομα!...

Ἂν ἡ κυρία Οὐγγὼ εἶχε προπαρασκευασθῇ, ἴσως ἤθελεν ἀπαλύνῃ κάπως τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀποδοκιμασίας της, ἀλλὰ καταληφθεῖσα αἰφνιδίως ὡμίλησε τραχέως.— Μετ' ὀλίγον ἢ μετὰ καιρὸν τοιοῦτο συνοικέσιον ἦτο ἀδύνατον· ἐφ' ὅσον αὕτη ἔζη, αὐτὸς ὁ γάμος δὲν ἦτο δυνατός. Ὁ κ. Φουσὲ δικαίως προσβληθεὶς εἰς τὴν ἀξιοπρέπειάν του, ἀπήντησε πολὺ ψυχρῶς. Ἀπεφασίσθη δὲ καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη νὰ παύσουν ἐντελῶς αἱ σχέσεις τῶν δύο οἰκογενειῶν.

Προσεκάλεσαν τὸν Βίκτωρα νὰ τοῦ ἀναγγείλουν τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν. Ἐπρόφθασε νὰ ὁπλισθῇ μὲ δύναμιν καὶ μὲ θάρρος· ἔπρεπε νὰ δείξῃ ὅτι ἦτο ἄνδρας! Παράδοξον, τὴν μητέρα του δὲν τὴν ἐμέμφετο· ἐνεφαίνετο ἤδη ἡ τάσις του, ἥτις ἔμεινε χαρακτηριστικὴ τῆς ζωῆς του, νὰ συγχωρῇ τὰ πάντα εἰς ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἠγάπα· ἀλλὰ τὸν πατέρα ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε καὶ καλὰ νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τῆς ἀγνότητος τῆς κόρης της τῆς τόσον ὀλίγον ἀπειλουμένης, ἐθεώρει ἄδικον καὶ δεσποτικόν. «Δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα, ἔγραφεν ἔπειτα εἰς τὴν Ἀδέλαν, νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ μυστικόν, τὸ ὁποῖον ἀνῆκεν εἰς ἡμᾶς, εἰς ἡμᾶς τοὺς δύο μόνον». Εἶχε λοιπὸν ἀποφασίσῃ νὰ φανῇ ὑπερήφανος ἐνώπιον τοῦ τυράννου τούτου. Ὡμολόγησε καθαρὰ τὸν ἔρωτά του καὶ ἔπειτα ἤκουσε χωρὶς νὰ συνοφρυωθῇ τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, ἥτις τὸν ἐξεδίωκεν ἀπὸ τὸν παρά-

* Τέλος· ἴδε σελ. 146.

δεισόν του. Ἀλλ' ὅταν οἱ γονεῖς τῆς Ἀδέλας ἀνεχώρησαν, ὅταν ἔμεινε μόνος μὲ τὴν μητέρα του, ὁ *ἄνδρας* ἐξηφανίσθη, ἀνεφάνη τὸ παιδίον καὶ ἐλύθη εἰς δάκρυα. Ἡ μήτηρ του, βαθέως συγκινηθεῖσα ἀπὸ τὸν πόνον τοῦ ἀγαπητοῦ υἱοῦ της, προσεπάθησε νὰ τὸν παρηγορήσῃ. Ἀλλ' ὁ Βίκτωρ ἔφυγεν, ἐκλείσθη εἰς τὸ δωμάτιόν του καὶἔκλαυσεν, ἔκλαυσεν ὅσον ἤθελεν, ἔκλαυσεν ὅπως ἡ κόρη τοῦ Ἰεφθάε καὶ ἴσως διὰ τὸν αὐτὸν λόγον· διότι καὶ εἰς αὐτὸν ὁ θάνατος ὑπελείπετο, ἀφ' οὗ ἔχασε τὴν Ἀδέλαν!

Οἱ γονεῖς τῆς Ἀδέλας ἀπέφυγον νὰ δώσουν λεπτομερεῖς ἐξηγήσεις εἰς τὴν κόρην των. Ἀνήγγειλαν ἁπλῶς εἰς αὐτὴν ὅτι πᾶσα σχέσις μὲ τὴν κυρίαν Οὐγγὼ διεκόπη καὶ ὅτι τοῦ λοιποῦ δὲν θὰ βλέπωνται.—Καὶ ὁ Βίκτωρ;—Ὁ Βίκτωρ δὲν θὰ ἐπανέλθῃ· ἀρνεῖται νὰ ἐπανέλθῃ! Τίποτε περισσότερον δὲν εἶπαν, ἀφῆκαν δὲ τὴν νεάνιδα εἰς τὴν σκληροτέραν ἀμηχανίαν. Δὲν τὴν ἠγάπα ἄρά γε πλέον ὁ Βίκτωρ; Δὲν ἤθελε νὰ τὸ πιστεύσῃ, ἀλλὰ ἡμέραι, ἑβδομάδες, μῆνες παρήρχοντο χωρὶς νὰ λάβῃ καμμίαν εἴδησιν περὶ τοῦ ἀπόντος. Οἱ γονεῖς της προσεπάθησαν νὰ τὴν διασκεδάσουν, εἶχε γείνῃ μάλιστα λόγος καὶ δι' ἓν ἄλλο συνοικέσιον· ἀλλ' αὐτή, ἔκαμεν ὅ,τι ἠδύνατο, διὰ νὰ τὸ ἀποκρούσῃ. Ἂν ἀνεγίνωσκε τὰς ἐπιστολὰς τοῦ φίλου της, δὲν θ' ἀπηλπίζετο ἐντελῶς· καὶ βεβαίως τὰς ἀνεγίνωσκεν ἀφ' οὗ τὰς διετήρησε.

Ὁ δὲ Οὐγγώ; μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τῶν δακρύων ἐπανεῦρε τὸ θάρρος του καὶ τὴν αὐτοπεποίθησίν του. Μία ἰδέα τὸν κατεῖχε, πῶς νὰ κατακτήσῃ τὴν γυναῖκά του, καὶ ἐναντίον ἀκόμη τῆς θελήσεως τῆς μητρός του. Ἐνθυμεῖτο τὴν ἔντονον διαβεβαίωσιν, μὲ τὴν ὁποίαν, κατὰ παράδοξον προαίσθημα, εἶχε περατώσῃ τὴν τελευταίαν ἐπιστολήν του, «Δέξου ἐδῶ τὴν ἀπαραβίαστον ὑπόσχεσίν μου ὅτι δὲν θὰ λάβω ἄλλην γυναῖκα ἀπὸ σέ... Εἰμποροῦν νὰ μᾶς χωρίσουν, ἀλλὰ εἶμαι ἰδικός σου, αἰωνίως ἰδικός σου!... Β. Μ. Οὐγγώ».

Ποῖον μέσον εἶχε νὰ φυλάξῃ τὴν ὑπόσχεσίν του; ἓν μόνον· τὴν ἐργασίαν· αὐτὸ μόνον ἠδύνατο νὰ τοῦ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του, ἀφ' ἑνὸς μὲν ν' αὐξήσῃ τὴν ἄνεσιν τῆς μητρός του, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ παράσχῃ εἰς τὸν πατέρα τῆς Ἀδέλας τὴν ἐγγύησιν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ θρέψῃ τὴν γυναῖκά του. Καὶ ἤρχισε τὴν ἐργασίαν του *μὲ θάρρος λέοντος*, ὅπως ὁ ἴδιος ἔγραφε.

Ἀπὸ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1819 ὁ Οὐγγὼ ἐξέδιδε μὲ τὸν μεγαλείτερόν του ἀδελφὸν Ἄβελ, ἓν δεκαπενθήμερον περιοδικόν, φιλολογικὸν πρὸ πάντων ἀλλὰ καὶ ὀλίγον πολιτικόν, διότι μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ *Συντηρητικοῦ* τοῦ Σατωβριάνου καὶ τοῦ Λαμενναὶ ἐξηκολούθει τοῦτο, ἐκ τῶν ἐνόντων, τὸν φιλοβασιλικὸν ἀγῶνα. Εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦτο ἠθέλησεν ὁ ἐρωτευμένος ποιητὴς νὰ ἐμπιστευθῇ τοὺς πόνους τῆς πληγωμένης καρδίας του, καὶ ἤρχισε νὰ γράφῃ *Χὰν τὸν Ἰσλανδόν*. Ἡ Ἀδέλα μετωνομάσθη Ἐθέλ, ὁ δὲ Βίκτωρ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ὀρδενὲρ τῆς ἀπέτεινεν ὅλους τοὺς φλογεροὺς λόγους, ὅσους δὲν ἠδύνατο οὔτε νὰ τῆς εἴπῃ, οὔτε νὰ τῆς γράψῃ πλέον. Ὁ Φουσὲ ἐλάμβανε τὸ περιοδικὸν τοῦτο, ἦτο δὲ δύσκολον νὰ τὸ ἀποκρύψῃ ἀπὸ τὰ ὄμματα τῆς Ἀδέλας. Οὕτω λοιπὸν ἐμμέσως ἐξηκολούθει ὁ Οὐγγὼ τὰς πρὸς τὴν φίλην του ἐρωτικὰς διαβεβαιώσεις. Ἀλλὰ τί ἐσκέπτετο αὕτη; ἐξηκολούθει νὰ τὸν ἀγαπᾷ;

Ἡ Ἀδέλα ἐλάμβανε τότε μαθήματα ζωγραφικῆς παρά τινος κόρης, ἥτις βραδύτερον ἔγεινε σύζυγος τοῦ Ἄβελ Οὐγγώ. Ἡ κόρη αὕτη κατῴκει εἰς τὴν ἰδίαν συνοικίαν, ὁ δὲ Βίκτωρ εἴξευρεν ὅτι ἡ Ἀδέλα μετέβαινε κάθε πρωὶ πρὸς αὐτὴν μόνη, ὡς γειτόνισσα. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1821 ἔλαβεν ὁ Οὐγγὼ μίαν μεγάλην ἀπόφασιν, ἠψήφησεν ὅλας τὰς ἀπαγορεύσεις, περιεφρόνησεν ὅλους τοὺς κινδύνους, ἔκαμε μερικοὺς γύρους πέριξ τῆς οἰκίας τῆς Ἀδέλας, τὴν εἶδε νὰ ἐξέρχεται, τὴν παρηκολούθησε, καὶ ὅταν ἀπεμακρύνθη ἀρκετά, ἐτόλμησε νὰ τὴν πλησιάσῃ καὶ νὰ τῆς ἀποτείνῃ τὸν λόγον.

Μεγάλη βεβαίως θὰ ἦτο ἡ συγκίνησις τῆς κόρης· ἀλλ' ἤκουσε τοὺς λόγους του, ἀπεκρίθη, δὲν τοῦ ἀπηγόρευσε νὰ ἐπανέλθῃ· ἔπειτα κατὰ μικρὸν ἤρχισαν πάλιν αἱ ἐπιστολαί. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται εἶνε τρυφεραὶ κατ' ἀρχάς· ἀλλ' ἔπειτα γίνονται ἀνήσυχοι καὶ μάλιστα θυελλώδεις. Ἐπανειδὸν ὁ εἷς τὸν ἄλλον καὶ εἶνε εὐτυχεῖς, ἀλλὰ συναντῶνται ἐκτὸς τῆς πατρικῆς οἰκίας, εἰς τὸν δρόμον καὶ ὁ κίνδυνος εἶνε σοβαρός. Μετὰ τὰς πρώτας ἡμέρας ἡ Ἀδέλα κατανοεῖ πόσον ἐκτίθεται περιπατοῦσα τοιουτοτρόπως εἰς τὴν συνοικίαν της εἰς τὸ πλάγι ἑνὸς νέου. Συντομεύει ὀλίγον τὰς ἐπικινδύνους συναντήσεις, θέλει νὰ τὰς διακόψῃ ὁλοσχερῶς. Ὁ Βίκτωρ διαμαρτύρεται ἀπελπιστικῶς, ἀλλ' ἡ Ἀδέλα κατορθώνει νὰ τὰς καταστήσῃ ἀραιοτέρας. Ἀλλ' ἐξ ἀνωτέρας βίας διακόπτονται μετ' ὀλίγον ὁλοτελῶς. Ἡ κυρία Οὐγγώ, τῆς ὁποίας ἡ ὑγεία πρὸ πολλοῦ εἶχε κλονισθῇ, ἔπεσε βαρέως ἀσθενὴς τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Μαΐου, ὁ δὲ Βίκτωρ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸ προσκεφάλαιον τῆς μητρός του. Ἡ ἀσθένεια μὲ ἀμφιταλαντεύσεις βελτιώσεως καὶ χειροτερεύσεως διήρκεσε περισσότερον ἀπὸ δύο μῆνας. Ἡ κυρία Οὐγγὼ ἀπέθανε τὸν Ἰούνιον τοῦ 1821.

Τρομερὰ ἦτο ἡ λύπη, τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη ὁ Βίκτωρ διὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός του. Ἂν ὑπῆρξε δύο φορὰς τέκνον της, τώρα ἦτο δύο φορὰς ὀρφανός. Μακρὰν τοῦ πατρός του, ὅστις ἐφαίνετο ἀδιάφορος, τῶν ἀδελφῶν του τοὺς ὁποίους προσέβαλεν ἡ ὑπεροχή του, μακρὰν τῆς Ἀδέλας, ἠσθάνθη τὸν ἑαυτόν του μόνον εἰς τὸν κόσμον. Τὸν σπαραγμὸν τῆς ψυχῆς του ηὔξησεν ἓν ὀδυνηρὸν ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει εἰς μίαν τῶν ἐπιστολῶν του. Τὴν ἑσπέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῆς μητρός του, μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ τὴν κενὴν οἰκίαν, ἐξῆλθε καὶ ὁρμεμφύτως περιεφέρετο, ὡς συνήθως, πέριξ τῆς κατοικίας τῆς Ἀδέλας. Ἡ οἰκία ἦτο κατάφωτος· ὁ Φουσὲ ἐώρταζε τὰ γενέθλιά του· ἦσαν εὔθυμοι ἐπάνω καὶ ἐχόρευον. Ὁ Βίκτωρ ἐγνώριζε τὰ κατατόπια τῆς οἰκίας· ἀνέβη εἰς τὸ δεύτερον πάτωμα, εἰσῆλθεν εἰς ἓν κενὸν δωμάτιον, ἐκεῖ δέ, ἀπὸ ἓν μικρὸν παράθυρον τὸ ὁποῖον ἔβλεπεν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ χοροῦ, εἶδε τὴν Ἀδέλαν νὰ χορεύῃ καὶ νὰ γελᾷ.

Βραδύτερον αὕτη τοῦ ἀπέδειξεν ὅτι τῆς εἶχον ἀποκρύψῃ ἐντελῶς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν διεβεβαίωσεν ὅτι ἂν ἐγνώριζεν ὅτι ἦτο ἐκεῖ θὰ ἠψήφει τὰ πάντα καὶ θὰ ὥρμα πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ κλαύσῃ μαζί του. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ κτύπημα ἦτο θανατηφόρον. Πῶς; τόσον τὸν ἐλησμόνει ἡ Ἀδέλα; Διόλου δὲν τὸν ἠγάπα!

Αἱ ὑλικαὶ δυσχέρειαι δὲν συγκλονοῦν βεβαίως τὴν ψυχὴν ὅσον αἱ ἠθικαὶ ὀδύναι, ἀλλ' οὔτε αὗται ἔλειψαν εἰς τὸν ὀρφανόν. Ὁ στρατηγὸς Οὐγγὼ τοῦ ἐμήνυσεν ὅτι συγκατατίθεται νὰ τοῦ δίδῃ ποσόν τι κατὰ μῆνα, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ζητήσῃ στάδιον ἀσφαλέστερον τοῦ τῶν γραμμάτων. Ὁ Βίκτωρ μόλις εἶχε τὰ ἀπαιτούμενα νὰ συντηρηθῇ μερικὰς ἑβδομάδας. Ἀπήντησεν εἰς τὸν πατέρα του ὅτι τὸν εὐχαριστεῖ διὰ τὰς καλάς του διαθέσεις, ἀλλ' ὅτι θὰ προσπαθήσῃ νὰ συντηρηθῇ διὰ τῆς ἐργασίας του. Ἐδέχθη γενναίως τὴν πτωχείαν. Τὸν ἑαυτόν του περιγράφει εἰς τοὺς *Ἀθλίους* ὅταν ζωγραφίζῃ τὸν Μάριον. Διῆλθεν ὡς ἐκεῖνος «ἡμέρας χωρὶς ἄρτον, νύκτας χωρὶς ὕπνον, ἑσπέρας χωρὶς φῶς, ἐν ᾧ ἡ ἑστία ἦτο χωρὶς πῦρ, μὲ προσβεβλημένην ἀξιοπρέπειαν, μὲ ἀηδίαν, μὲ πικρίαν, μὲ συντριβήν». Ἡ δοκιμασία αὕτη ἐνίσχυσε καὶ ἠνώρθωσε τὸ πνεῦμά του, καὶ ἐκράτυνε τὴν ἀδάμαστόν του θέλησιν.

Ἠθέλησε νὰ προσεγγίσῃ πρὸς τὴν οἰκογένειαν τῆς Ἀδέλας, νὰ συνάψῃ καὶ πάλιν σχέσεις· ἀλλ' οἱ Φουσὲ δὲν ἐδείκνυον καμμίαν πρὸς τοῦτο διάθεσιν. Ἡ οἰκογένεια τῆς Ἀδέλας ἐπαραθέριζεν, ὡς εἴδομεν, εἰς ἓν προάστειον τῶν Παρισίων· ἀλλὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ Φουσὲ ἐγκατεστάθη μὲ τὴν γυναῖκά του καὶ τὴν κόρην του εἰς μίαν κώμην ἀπέχουσαν εἴκοσι πέντε λεύγας μακρὰν τῶν Παρισίων.

Ἦτο ἀνάγκη νὰ ἴδῃ τὴν Ἀδέλαν! Ἀλλὰ δὲν εἶχε χρήματα νὰ διανύσῃ διὰ τοῦ λεωφορείου τὰς εἴκοσι πέντε λεύγας· ἐκίνησε λοιπὸν πεζὸς καὶ μετὰ τρεῖς σταθμοὺς ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν. Τὴν ἐπαύριον περιεφέρετο εἰς τοὺς δρόμους, ἐπειδὴ δὲ ἡ πόλις δὲν ἦτο μεγάλη, δὲν ἐβράδυνε νὰ συναντήσῃ τὸν Φουσὲ περιδιαβάζοντα μὲ τὴν κόρην του. Ἐδῶ τὸ δρᾶμα μεταβάλλεται εἰς κωμῳδίαν. Δὲν τοὺς ἐπλησίασεν, ἀλλ' ἔστειλεν ἀμέσως ἐπιστολὴν εἰς τὸν Φουσέ, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν διεβεβαίου ὅτι ἐξεπλάγη ὅταν τὸν εἶδεν, ὅτι κατὰ μοιραίαν σύμπτωσιν εὑρέθη ἐκεῖ προσκληθεὶς ἀπὸ ἕνα φίλον του καὶ ὅτι ἡ συνάντησις τῆς θυγατρός του τοῦ ἐπροξένησε μεγάλην χαράν, διότι τὴν ἀγαπᾷ ὁλοψύχως.

Ὁ Φουσὲ ἐμειδίασε δι' ὅλας αὐτὰς τὰς συμπτώσεις, αἱ ὁποῖαι ἔφερον ἐκεῖ τὸν Οὐγγώ. Ἀλλὰ τί νὰ κάμῃ μὲ ἕνα πεζοπόρον τόσον ἀκούραστον καὶ μ' ἕνα ἐραστὴν τόσον ἐπίμονον;

Τὸν ἐπροσκάλεσε καὶ ἦλθον εἰς ἐξηγήσεις ἐνώπιον τῆς θυγατρός του. Ὁ Βίκτωρ ἐζήτησεν ὡρισμένως τὴν χεῖρα τῆς Ἀδέλας. Περιέγραψε μὲ ῥόδινα χρώματα τὴν κατάστασίν του, ἐτόνισε τὰς ἐλπίδας του.

Ὁ Φουσὲ ἐπείσθη κατὰ τὸ ἥμισυ, ἀλλὰ βαθέως συγκινηθεὶς ἀπὸ τόσην καρτερίαν, παρακινούμενος δὲ καὶ ὑπὸ τῶν παρακλήσεων τῆς θυγατρός του, συγκατετέθη νὰ δεχθῇ τὸν Οὐγγὼ εἰς τὴν κατοικίαν του. Οἱ ἀρραβῶνες θ' ἀνηγγέλλοντο ἐπισήμως βραδύτερον, ἀφ' οὗ ἐξησφαλίζετο ἡ οἰκονομικὴ κατάστασίς του. Ἕως τότε οἱ δύο νέοι θὰ ἐβλέποντο κάθε ἑβδομάδα, ἀλλ' ὄχι μόνοι. Ὁ Οὐγγὼ ἐδέχθη μὲ χαρὰν τὸν συνδυασμὸν τοῦτον. Ἐπειδὴ δὲ τώρα δὲν ὑπῆρχε κανεὶς λόγος νὰ μένουν εἰς τὴν ἐξοχήν, ἐπέστρεψαν εἰς τοὺς Παρισίους.

Ἡ ἀλληλογραφία ἐπανελήφθη μετ' ὀλίγον.

Μέσα εἰς τὰς αἰωνίως ἐπαναλαμβανομένας ἀλλὰ καὶ αἰωνίως ἐκφραστικὰς διὰ τοὺς ἀγαπῶντας ἐρωτικὰς κοινοτοπίας, μέσα εἰς τὰς λέξεις ἐκείνας τὰς ἀποτριφθείσας δι' ὅλον τὸν κόσμον, ἀλλὰ τὰς ὁποίας κάμνει νέας ἡ ἀγαπῶσα καρδία, δίδουσα εἰς αὐτὰς παλμὸν καὶ συγκίνησιν καὶ λαχτάραν, σπινθηρίζουν καὶ ποιητικαὶ ἐκ-

φράσεις, ὡς νὰ εἶχε μείνει εἰς τὴν γραφίδα ὀλίγη μελάνη ἐξ ἐκείνης μὲ τὴν ὁποίαν ἔγραφε τοὺς θαυμασίους διὰ τὴν εὐρυθμίαν καὶ τὸν χρωματισμὸν στίχους του: «Μοῦ φαίνεται, ὅταν οἱ ὀφθαλμοί σου προσηλώνωνται εἰς τοὺς ἰδικούς μου, ὅτι ἡ ψυχή σου εἰσέρχεται εἰς τὴν ἰδικήν μου». «Δι' ἐμὲ εἶσαι ὅλον τὸ φῦλόν σου, διότι ἔχεις πᾶσαν τελειότητα». Εἰς μίαν μακρὰν ἐπιστολὴν ἐπαναλαμβάνει τὴν περὶ ἔρωτος θεωρίαν τοῦ Πλάτωνος. «Ὅταν δύο ψυχαί, αἵτινες ἐζητήθησαν περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον καιρὸν εἰς τὸ πλῆθος, εὗρον ἐπὶ τέλους ἀλλήλας, ὅταν εἶδον ὅτι προσαρμόζονται, ὅτι συνεννοοῦνται, ὅτι εἶνε ὅμοιαι πρὸς ἀλλήλας, τότε ἀποτελεῖται δεσμὸς μεταξὺ αὐτῶν, ὅστις ἀρχίζει ἀπὸ τὴν γῆν καὶ μέλει νὰ τελειώσῃ εἰς τὸν οὐρανόν». «Ὅταν τις ὡς μόνην του σκέψιν ἔχει αἰωνιότητα ἔρωτος καὶ εὐτυχίας, βλέπει τὰ πράγματα τῆς γῆς ἀπὸ τόσον ὕψος, ὥστε τοῦ φαίνονται πολὺ μικρά». Μίαν φορὰν ἠγανακτημένος κατὰ τῶν μοχθηρῶν κατ' αὐτοῦ ἐπιθέσεων τοῦ ἀνισχύρου φθόνου ἀναφωνεῖ: «Ἐντρέπομαι διὰ τὸ ἐπάγγελμα τῶν γραμμάτων... Εἶνε ἓν εἶδος μεγάλου τέλματος, εἰς τὸ ὁποῖον θ' ἀναγκασθῇ κανεὶς νὰ βυθισθῇ, ἂν δὲν ἔχῃ πτέρυγας νὰ τὸν κρατήσουν ὑπεράνω τοῦ βορβόρου».

Εἶχον παρέλθει ἓξ μῆνες· οἱ συγγενεῖς τῆς Ἀδέλας εὕρισκον ὅτι τὰ πράγματα παρετείνοντο πολύ· αἱ κακαὶ γλῶσσαι ἤρχισαν νὰ σχολιάζουν πολὺ τὴν οἰκειότητα τῶν δύο ἐρωτευμένων. Ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπέλθῃ ἓν τέλος· πρὸς τοῦτο δ' ἔπρεπε νὰ ζητηθῇ καὶ ἡ συγκατάθεσις καὶ τοῦ στρατηγοῦ Οὐγγώ. Ἀλλὰ θὰ τὴν ἔδιδεν; Αὐτὴν τὴν ἀγωνιώδη ἐρώτησιν ἀπέτεινε πρὸς ἑαυτὸν ὁ Βίκτωρ.

Ἐὰν ἠρνεῖτο; Ἔπρεπε ν' ἀναμείνῃ τὴν μεγάλην ἐνηλικότητά του, πέντε ἔτη!.. Οὐδ' ἐσκέπτετο κἂν νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τῆς μνηστῆς του τόσην ὑπομονήν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς θὰ ἠδύνατο νὰ ζήσῃ πέντε ὁλόκληρα ἔτη ἄνευ αὐτῆς; Βεβαίως θ' ἀπέθνησκεν. Δι' αὐτὸν ἡ πρὸς τὸν πατέρα του ἀποταθεῖσα ἐρώτησις ἦτο ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου.

Τώρα αἱ ἐπιστολαὶ πρὸς τὴν μνηστὴν εἶνε γεμᾶται ἀγωνίας· μία λαχτάρα φρίσσει διὰ μέσου τῶν γραμμῶν· παρέρχονται δέκα, εἴκοσιν ἡμέραι, εἷς μήν, δύο μῆνες, περισσότερον ἀκόμη· τὸ στόμα τοῦ πατρὸς μένει ἑρμητικῶς κλεισμένον· τέλος μίαν ἡμέραν φθάνει ἡ ἀπάντησις. «Ἀδέλα, Ἀδέλα μου, εἶμαι μεθυσμένος ἀπὸ χαράν. Ἡ πρώτη μου συγκίνησις πρέπει νὰ εἶνε διὰ σέ...» τῆς ἔγραφε τὴν ἰδίαν ἡμέραν. Ἡ συγκατάθεσις ἐδόθη, καὶ κραυγὴ χαρᾶς γεμίζει τὰ πάντα.

Μετὰ ποικίλας πικρίας ἐν μέσῳ τῆς ἀνεκλαλήτου εὐτυχίας, μετὰ προσδοκίας καταβιβρωσκούσας τὴν ψυχήν, μετὰ παρατάσεις ἀγωνιώδεις, τὸ γλυκὺ καὶ φλογερὸν ὄνειρον πραγματοποιεῖται τέλος· οἱ δύο ἐρωτευμένοι ἑνοῦνται διὰ τοῦ γάμου τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1822, τρία καὶ ἥμισυ ἔτη ἀπὸ τῆς πρώτης ἐρωτικῆς των ἐξομολογήσεως!...

ΑΓΓΕΛΟΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ:

Τὸ Βοτάνι τῆς Ἀγάπης ὑπὸ Γεωργίου Δροσίνη.

Τὸ ἀγροτικὸν τοῦτο μυθιστόρημα τοῦ συγγραφέως τῆς «Ἀμαρυλλίδος» καὶ τοῦ ποιητοῦ τῶν «Εἰδυλλίων» δὲν εἶνε ἔργον χθεσινόν. Ἐγράφη τῷ 1887, καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Ἑστίαν» τῷ 1888. Ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ὁ κ. Δροσίνης διέμενε τότε εἰς τὴν Γερμανίαν, κ' ἐκεῖθεν ἔστειλε τὸ ὀγκῶδες χειρόγραφον πρὸς τὸν διευθυντὴν τοῦ περιοδικοῦ, τὸ ὁποῖον ἔμελλεν ἀργότερα νὰ διευθύνῃ. Τοῦτο ἴσως δὲν ἔχει πολλὴν σημασίαν, καὶ τὸ ἀναφέρω μόνον ἱστορικῶς. Αἱ φωτογάλανοι, αἱ γλυκεῖαι ἀναμνήσεις τῆς πατρίδος καὶ τῆς πρώτης νεότητος, αἱ ὁποῖαι ἐθέρμαινον τὸν ποιητὴν εἰς τὰ ψύχη τοῦ βορρᾶ, ἀπινδαλματίσθησαν εἰς τὸ ἔργον του χωρὶς ἴχνος ὁμίχλης καὶ νέφους, χωρὶς σκιὰν γερμανικῆς ἐπιδράσεως. Ὅπως ἐγράφη εἰς τὸ ξένον δωμάτιον ἴσως τοῦ βαυαρικοῦ οἰκοτροφείου, τὸ «Βοτάνι τῆς Ἀγάπης» ἠμπορεῖτε νὰ ἐγράφετο καὶ εἰς τὸν ἰδιόκτητον πύργον τῶν Γουβῶν, τοῦ μικροῦ αὐτοῦ εὐβοϊκοῦ χωρίου, τοῦ τόσον γνωρίμου καὶ ἀγαπητοῦ εἰς τὸν ποιητήν.

Ἐδῶ ὑπόκειται καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ ἀγροτικοῦ δράματος. Ἥρως του εἶνε ὁ ποιμὴν Γιαννιὸς Καρανίκος, νέος «μελαγχροινός, συμπαθέστατος τὴν μορφὴν καὶ ρωμαλέος τὸ σῶμα». Τὸν χαρακτῆρά του ὁρίζει κάπου ἡ μητέρα του μὲ μίαν λέξιν, ὀνομάζουσα αὐτὸν χαϊδευτικῶς «σεβνταλῆν». Ἄξιον παλληκάρι εἰς ὅλα, ἔξυπνος, λεβέντης, χορευτὴς δεξιώτατος, ἐργατικός, νοικοκύρης ἔχων τὸν τρόπον του, γαμβρὸς περιζήτητος,—ὁ Γιαννιὸς θὰ ἦτο ἐκ τῶν εὐτυχεστέρων ἀγροτῶν, ἂν εἰς τὸ ρεῦμα τῆς εἰρηνικῆς ζωῆς του δὲν συνήντα τὴν Ζεμφύραν. Εἶνε δὲ ἡ Ζεμφύρα αὐτὴ νεαρὰ Τσιγγάνα, πολυθέλγητρος. Τὸ κυριώτερον τῶν θελγήτρων της ἀποτελοῦν τὰ γαλανά της μάτια, τὰ σπάνια καὶ θαυμάσια, ταντιτιθέμενα παραδόξως πρὸς τὴν μελάγχρουν μορφὴν καὶ τὴν μαύρην κόμην. Τὴν πρώτην φορὰν ποῦ τὴν συνήντησεν ὁ συγγραφεύς, ἐπιστρέφων ἀπὸ κυνηγετικὴν ἐκδρομήν,—εἰς ἓν εἶδος σπηλιᾶς, παρὰ τὸ ρεῦμα, βοηθοῦσαν τὸν πατέρα της, ἕν' ἀπαίσιον γύφτον, μονόφθαλμον, ὁ ὁποῖος ἐσφυρηλάτει τεμάχιον σιδήρου διάπυρον, — τὰ γαλανά της μάτια τοῦ ἔκαμαν ἐντύπωσιν. «Ἡ ρυπαρότης,— λέγει, — ἡ ὁποία ἐξετείνετο ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, κατέλειπε μόνους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀσπίλους, ἀγνούς, καὶ τὸ βλέμμα ἔρρεεν ἀπ' αὐτῶν διαυγές, ὡς ὕδωρ ἀπὸ πηγῆς κρυσταλλώδους. Ἀκριβῶς δὲ ἡ ἀντίθεσις τῶν λαμπρῶν ἐκείνων φωστήρων πρὸς τὴν ὅλην ἀθλιότητα τῆς ρακενδύτου κόρης, ἐκίνει εἰς θαυμασμὸν τὸν θεατήν. Κ' ἐξεπληττόμην ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν σαπφειρίνων ἐκείνων κοσμημάτων τῆς μορφῆς, ὅσον ἂν ἔβλεπον σαπφειρίνους δακτυλίους περὶ τὰ δάκτυλα, ἅτινα ἐπιέζον τοὺς ἀσκούς» (τοῦ φυσητῆρος).

Ὁ δυστυχὴς Γιαννιὸς συνεκινήθη ἀκόμη περισσότερον, ὅταν τὸν ἠτένισαν τὰ γαλανὰ μάτια τῆς γοήσσης. Τὴν ἐφιλοξένησεν, ἀπὸ εὐσπλαγχνίαν, μὲ τὸν πατέρα της, μίαν νύκτα Ὀκτωβρίου βροχεράν, εἰς τὴν φρυγανόπλεκτον καλύβην τοῦ ποιμνιοστασίου. Ἦτο τότε εἰκοσαετής. Φεύγουσα ἡ Ζεμφύρα τὸ πρωΐ, ἐλησμόνησε σακκίδιον, τὸ ὁποῖον ἐσάλευεν ὡς μαγευμένον. Ἦτο γεμᾶτον ὄφεις. Ὁ Γιαννιὸς τοὺς ἐσκότωσεν ὅλους, ἐκτὸς ἑνός, — ἴσως ὀλίγον συμβολικοῦ,— ὁ ὁποῖος διέφυγε κρυβεὶς εἰς τὰ φρύγανα. Καὶ ὁ ποιμὴν ἀνεθεμάτισε τὴν ὥραν ποῦ ἐφιλοξένησε τοὺς Ἀθιγγάνους εἰς τὴν καλύβην του. «Ποιὸς ξέρει, — ἐσυλλογίσθη, — ἂν δὲν φέρῃ κακὸ τὸ ποδαρικό τους στὴ στάνη!... Τὴν κόλασι ἔμπασα ἐδῶ μέσα χωρὶς νὰ θέλω». Αὐτὴ ἦτο ἡ πρώτη του γνωριμία μὲ τὴν Ζεμφύραν.

Καὶ ἦλθεν ἡ ἄνοιξις. «Ἄρρητός τις χαρά, ἁγνεία, νεότης, ἠπλοῦντο εἰς ὅλην τὴν φύσιν. Μετὰ τὴν χειμερινὴν δοκιμασίαν, ἐξήρχετο διὰ μυριοστὴν φορὰν ἀλώβητος, ἄσπιλος, ὅπως τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς δημιουργίας, ἀνελάμβανε τὴν θείαν παρθενίαν, ὅπως ἡ Ἥρα ἀπὸ τὴν πηγὴν τῆς Κανάθου». Ὁ Γιαννιὸς δὲν ἔμενε πλέον κλεισμένος εἰς τὸ ποιμνιοστάσιον· ὡδήγει τὸ πατρικὸν ποίμνιον ἀνὰ τὰ δάση ἢ παρὰ τοὺς καλλιεργημένους ἀγρούς, καὶ ἔπαιζεν ὁλονὲν τὴν

φλογέραν του . . . Εἶχε τὸν μυστικόν του πόνον ὁ βοσκός: μετ' ὀλίγον θὰ ἄφινε τὸ ποίμνιόν του καὶ τὸ χωρίον, διότι ἐκληρώθη στρατιώτης, διὰ δύο χρόνια. Καὶ διὰ νὰ ξεσκάσῃ ὀλίγον τὸ καϊμένο τὸ παιδί, ἡ μητέρα του τὸν ἔστειλεν ἀνήμερα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἰς τὴν πανήγυριν τοῦ γειτονικοῦ χωριοῦ, μὲ τὸν πατέρα του καὶ μὲ τὸν μεγαλήτερον ἀδελφόν του. Εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου, ὁ Γυφτοκάβουρας, ὁ πατέρας τῆς Ζεμφύρας, παίζει τὴν καραμούζαν του, καὶ τὰ παλληκάρια χορεύουν. Ὁ Γιαννιὸς σέρνει τὸν χορόν, καὶ ὅλοι θαυμάζουν τὴν εὐκινησίαν του καὶ τὴν χάριν του. Ἔξαφνα πίπτει κάτω βαρύς. Δύο μάτια φωτεινὰ καὶ μεγάλα ἐκ τοῦ κύκλου τῶν θεατῶν, εἶχαν προσηλωθῇ ἐπάνω του καὶ τὸν ἐζάλισαν, καὶ τὸν ἐβάσκαναν. . . Ἦσαν τὰ γαλανὰ μάτια τῆς Ζεμφύρας.

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὰ γαλανὰ αὐτὰ μάτια τὸν παρακολουθοῦν παντοῦ, δὲν τὸν ἀφίνουν σὲ ἡσυχίαν. Τί τοῦ συμβαίνει; Μήπως ἀγαπᾷ τὴν Τσιγγάναν; Ὁ Γιαννιὸς δὲν θέλει νὰ τὸ πιστεύσῃ, καὶ τὸ ἀποκρούει μὲ φρίκην. Καὶ ὅμως! ἄλλο δὲν ἐπιθυμεῖ παρὰ νὰ τὴν ἐπανίδῃ. Καὶ τὴν ἐπαναβλέπει κατὰ τύχην εἰς τὸ Ξηροχώριον, εἰς τὸ παζάρι τῆς Κυριακῆς, ὅπου ἡ Ζεμφύρα περιπλανᾶται, πωλοῦσα κόσκινα καὶ προλέγουσα τὴν τύχην. Εἶνε καθαρωτέρα, εὐπρεπεστέρα ἀπὸ ἄλλοτε, διότι ὁ Γυφτοκάβουρας ἐνοικοκυρεύθη κάπως εἰς τὸ χωρίον καὶ ἡ δουλειὲς πηγαίνουν καλά. Ἀλλὰ ὡς πάντοτε ὡραία, καὶ τὰ γαλανὰ μάτια ὡς πάντοτε γοητευτικὰ . . . Ἐπιστρέφουν μαζὶ εἰς τὸ χωρίον . . . Καθ' ὁδὸν γίνεται λόγος καὶ διὰ τὸ σακκίδιον μὲ τοὺς ὄφεις, καὶ ἡ Ζεμφύρα ἐξηγεῖ εἰς τὸν Γιαννιὸν ὅτι ἠξεύρει ἀπὸ τὴν μητέρα της τὸ *φιδόχορτον*, καὶ ὅτι τὰ φείδια ἐκεῖνα τὰ εἶχε μαζί της, διὰ νὰ ποδεικνύῃ τὴν δύναμιν τοῦ βοτάνου της εἰς τοὺς δυσπίστους ἀγοραστάς. «Τάφίνω καὶ μοῦ δαγκώνουν τὰ κρέατα χωρὶς κανένα φόβο,— τοῦ λέγει, — γιατί ἔχω φάῃ πρῶτα ἐγὼ τὸ φιδόχορτο». Ὁ Γυφτοκάβουρας ἔπειτα προσκαλεῖ τὸν Γιαννιὸν νὰ ὑπάγῃ καμμιὰ μέρα στὸ καλύβι του, «ποῦ ἔχει καὶ κρασὶ ἀγιοβοτανίτικο, ποῦ ἀνασταίνει νεκρό». Καὶ ὁ ἐρωτευμένος δέχεται· ἄλλως τε εἶχε νὰ παραγγείλῃ εἰς τὸν Γύφτον κ' ἕνα τσικοῦρι διὰ τὸν ἀδελφόν του . . .

Οὕτω σιγὰ-σιγὰ προετοιμάζονται τὰ δύο ἑπόμενα κεφάλαια,—«Ἡ καλύβη τοῦ Ἀθιγγάνου» καὶ «Νυκτεριναὶ σκηναί»,—τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὰς ὡραιοτέρας καὶ πρωτοτυπωτέρας σελίδας τοῦ μυθιστορήματος. Νομίζω μάλιστα, ὅτι εἰς ὅλην τὴν φιλολογίαν μας μετὰ δυσκολίας θὰ εὕρισκέ τις καὶ ἄλλας μὲ τὸ ἰδιόρρυθμον θέλγητρον αὐτῶν. Εἶνε ἡ φιλοξενία τοῦ Ἀθιγγάνου, τὸ θαυμασίως περιγραφόμενον γλέντι, τὸ ἀπρόοπτον καὶ παράξενον, τὸ ὁποῖον στήνουν τὴν νύκτα οἱ τρεῖς, — αὐτός, ὁ Γιαννιὸς καὶ ἡ Ζεμφύρα, — ἀπέξω ἀπὸ τὴν καλύβην του. Ξεκοκκαλίζουν ἕνα λαγόν, τὸν ὁποῖον εἶχε πιάσῃ ἡ Ζεμφύρα, (χαρὰ στὰ πόδια!), καὶ πίνουν ἀπὸ τὸ ἀθάνατον κρασί, ποῦ εἶχε φυλαγμένον διὰ τὴν περίστασιν ὁ Γύφτος. Πίνει καὶ ἡ Ζεμφύρα κατ' ἀπαίτησιν τοῦ πατρός, καὶ ὕστερα, ἐν ᾧ ἐκεῖνος παίζει τὴν καραμούζαν, ἡ κόρη πέρνει τὸ ντέφι της καὶ χορεύει. Τοῦ χοροῦ τούτου δὲν ἀντέχω νὰ μὴ ἀποσπάσω ἐδῶ ὁλόκληρον τὴν περιγραφήν: «Κρατοῦσα τὸ ντέφι ἀνὰ χεῖρας, ἤρχισε πρὸς τοὺς ἤχους τοῦ ὀξυαύλου νὰ ρυθμίζῃ βήματα καὶ κινήσεις πλήρεις ἀρρήτου χάριτος, ἀπιστεύτου εὐλυγισίας. Ἐφ' ὅσον γοργοὶ ἐπέτων οἱ φθόγγοι ἀπὸ τὰς ὀπὰς τοῦ ξύλου, γοργοὶ ἐκτύπων οἱ πόδες αὐτῆς τὴν γῆν, καὶ οἱ δάκτυλοι γοργοὶ ἐτυμπάνιζον τὸ τεντωμένον δέρμα. Καὶ ἐπρόβαινε, καὶ ὀπισθοχώρει, καὶ περιεστρέφετο μὲ θαμβοῦσαν ταχύτητα, καὶ ἀνεκίνει περὶ αὐτὴν κ' ἐπάνω ἀπὸ τὴν κεφαλὴν καὶ ὀπίσω καὶ ἔρριπτεν ὑψηλὰ καὶ ἥρπαζε καὶ ἐκύλιε κατὰ γῆς καὶ ἀνελάμβανε πάλιν καὶ πάντοτε συμφώνως πρὸς τὸν ρυθμόν, τὸ τρεμοκωδωνίζον ντέφι. Ὅταν δὲ τοὺς σπινθηρίζοντας φθόγγους διεδέχετο παρατεταμένη, ἐξηντλημένη φωνή, ὡς λιποψυχία, ὡς τελευταῖος πρὸς τὴν ζωὴν χαιρετισμός, ἡ γόησσα ἵστατο αἴφνης, καὶ μὲ τρομώδη παλμὸν φέρουσα τὸ ντέφι δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν εἰς τὸν ἀέρα, ἔκαμπτεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὸ λιγυρὸν σῶμα, τόσον ὥστε οἱ τεταμένοι βραχίονες ἤγγιζον τὴν γῆν, καὶ ἔκλινε κατόπιν πρὸς τὰ ὀπίσω, προτείνουσα τὰ στέρνα, κλείουσα ἡδυπαθῶς τοὺς ὀφθαλμούς, διαστέλλουσα ὡς ἀπὸ δίψαν φιλημάτων τὰ χείλη. Καὶ οἱ βαθμηδὸν ἐκπνέοντες κωδωνισμοὶ τοῦ μικροῦ τυμπάνου παρήγοντο πλέον ἐξ αὐτῆς τῆς ἡδονικῆς τοῦ σώματος φρικιάσεως».

Φαντάζεταί τις εὐκόλως τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ σατανικοῦ αὐτοῦ χοροῦ . . . Μετ' ὀλίγον ὁ Ἀθίγγανος, οἰνοβαρής, πίπτει εἰς ὕπνον βαθύν. Καὶ ὁ Γιαννιός, μεθυσμένος καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ οἴνου καὶ ὑπὸ τοῦ ἔρωτος, ἐπιτίθεται κατὰ τῆς κόρης. Ἡ Ζεμφύρα κατορθώνει μίαν στιγμὴν νὰ διαφύγῃ τὰς στιβαρὰς του χεῖρας, καὶ ὁπλίζεται μ' ἕνα πέλεκυν.

— Γιαννιέ, τοῦ λέγει, μεθυσμένος ἢ ξεμέθυστος μὴ ζυγώσῃς, γιατί μὰ τὰ κόκκαλα τῆς μάννας μου, σὲ χωρίζω στὰ δυὸ σὰν κούτσουρο.

Εἶνε ἀγρία καὶ ἀποφασιστική. Ὁ χωρικὸς τὴν κυττάζει μὲ φόβον, μὲ θαυμασμόν, καὶ συνέρχεται, συντρίβεται, μετανοεῖ:

— Κ' ἐγὼ σοῦ λέω, νὰ φιλήσω τὰ κόκκαλα τῆς μάννας μου, ἂν ἀπλώσω χέρι ἀπάνω σου.

Ἡ Ζεμφύρα πετᾷ τὸν πέλεκυν, ἀλλὰ τώρα τὴν πιάνει τὸ παράπονον, καὶ κλαίει πικρά.

— Γιατί εἶμαι φτωχειὰ καὶ κακομοίρα, γιατί ἡ τύχη μ' ἔκανε Τσιγγάνα καταφρονεμένη, θάρρεψες πῶς μπορεῖς νὰ μὲ κάνῃς ὅ,τι θές;

Κ' ἐκεῖνος:

— Ἐγὼ ἐσένα; . . . Δὲν νοιώθεις λοιπὸν πῶς χάνομαι, πῶς λυώνω μπροστά σου σὰν ἀγιοκέρι;

Αὐτὴ εἶνε ἡ πρώτη ἐξομολόγησις τοῦ Γιαννιοῦ πρὸς τὴν Ζεμφύραν. Καὶ μοῦ φαίνεται, ὅτι τὸ ἄγριον καὶ πρωτογενές της κάλλος εἶνε τόσον, ὥστε νὰ διατηρῆται ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ὀλίγον βέβηλον αὐτὴν συγκεφαλαίωσιν. Τώρα ὁ νεαρὸς ἀγρότης εἶνε τρελλὸς διὰ τὴν Τσιγγάναν. Τὸ αἴσθημά του εἶνε ἀνόσιον καὶ ἀπηγορευμένον. Γνωρίζει ὅτι, ἂν ἀνεκαλύπτετο, θὰ ἐπέσυρε τὴν κατάραν τοῦ πατέρα του, τὸν ἀφορισμὸν τοῦ ἱερέως, τὴν περιφρόνησιν τοῦ χωρίου. Καὶ ὅμως τὴν ἀγαπᾷ. Ὅταν εἶνε μόνος, ὅταν δὲν ἔχῃ ἄλλους ἀκροατὰς ἀπὸ τὰ πρόβατά του καὶ ἀπὸ τὸν σκύλον του, ὁ *σεβνταλῆς* τραγουδεῖ ὡς ἐξῆς τῆς ψυχῆς του τὸν πόνον:

Ἄλλοι ἀγαποῦν μελαχροινές, κι' ἄλλοι ἀγαποῦν ξανθοῦλες
Κ' ἐγὼ ἀγαπῶ μιὰ Γύφτισσα κ' ἑνὸς Τσιγγάνου κόρη.
Τῶχω ντροπὴ γιὰ νὰ τὸ 'πῶ καὶ νὰ τὸ 'μολογήσω,
Κι' ἂν τὸ βαστάξω μυστικό, μοῦ τρώει τὰ σωθικά μου.
. . . . . .

Πρῶτην φορὰν μετὰ τὴν νύκτα τοῦ χοροῦ, ἐπαναβλέπει τὴν Ζεμφύραν, σταχυολογοῦσαν εἰς νεοθέριστον ἀγρόν. Φοβεῖται μὴν εἶνε ἀκόμη θυμωμένη ἐναντίον του, καὶ διὰ νὰ τὴν πλησιάσῃ καὶ νὰ τῆς ὁμιλήσῃ, εὑρίσκει μίαν πρόφασιν: Τῆς ζητεῖ τὸ *φιδόχορτον*, «γιατί ὅσο ἀνάφτει ἡ ζέστη, τόσο γεμίζει ὁ τόπος φείδια». Ἡ Τσιγγάνα τοῦ τὸ ὑπόσχεται προθύμως, καὶ τὴν ἰδίαν ἑσπέραν τοῦ τὸ πηγαίνει, μέσα εἰς μίαν κολοκύνθην. «Τί θὲς καλλιώτερα, λεφτὰ ἢ στάρι;» τὴν ἐρωτᾷ ὁ ποιμήν. Κ' ἐκείνη ἀπαντᾷ ἀμιμήτως: «Νὰ χαρῆς τὰ λεφτά σου καὶ τὸ στάρι σου. Στὸ κάνω γιὰ ψυχικό, ἀρὲ Γιαννιέ, νὰ μὴ σὲ φᾶν τὰ φείδια τέτοιο λεβέντη!» Κ' εὐθὺς ἀμέσως, ὡς νὰ ἐσυλλογίσθη κάτι: «Σ' τῶχω πῆ; Ξέρω κ' ἕνα ἄλλο βοτάνι. Ἄμα τῶχεις χρεία, ζήτα το». Καὶ τὸν ἐκύτταξεν ἀτενῶς. «Τί βοτάνι; — Τὸ Βοτάνι τῆς Ἀγάπης. Ἄμα ποῦ θὲς νὰ κάμῃς γυναῖκα νὰ πέσῃ στὰ ποδάρια σου, ἄμα ποῦ θὲς νὰ δεθῆς παντοτεινὰ μὲ τὴν ἀγάπη της, δὲν ἔχεις ἄλλο παρὰ νὰ φᾷς ἐσὺ ἀπὸ δαῦτο, καὶ νὰ τὴν κάνῃς κι' αὐτὴν νὰ φάῃ».

Καὶ ὁ Γιαννιὸς ἔλαβεν ἀπὸ τὰς χεῖράς της καὶ δευτέραν κολοκύνθην, περιέχουσαν τὸ πολύτιμον φίλτρον. «Βάλε καλὰ στὸ λογισμό σου τί κρατᾷς, τοῦ εἶπεν ἡ Ζεμφύρα, μὴν κάνῃς καμμιὰ κουτουράδα, καὶ βροντήσῃς ὕστερα τὸ κεφάλι σου κατὰ γῆς». Ἀλλὰ τὴν *κουτουράδαν* αὐτὴν τὴν εἶχεν ἤδη σκεφθῆ καὶ ἀποφασίσῃ ὁ ἐρωτευμένος βοσκός. Τὸ Βοτάνι τῆς Ἀγάπης τὸ ἤθελε διὰ τὴν Ζεμφύραν. Διστάζει, ἀλλὰ τῆς τὸ δίδει. Εἰς τοῦτο δὲ τὸν ἐβοήθησαν ὀλίγον ἡ τύχη καὶ ἡ μητέρα του. Ἔτρωγεν εἰς τὸ σπίτι του τηγανῖτες,—τὰς εἶχε φτειάσῃ ἡ μητέρα του γιὰ τὴν καλὴ χρονιά, μὲ τὸ στρώσιμο τάλωνιοῦ,—ὅταν παρουσιάζεται ἀπέξω ἡ Τσιγγάνα. Νὰ εὐκαιρία! Ὁ Γιαννιὸς ἐπιπάσσει κρυφίως τὰς τελευταίας τηγανίτας μὲ τὴν θαυματουργὸν σκόνην . . . Ἦτο μοιραῖον. Ἡ μητέρα του, μὲ τὰ ἴδια της τὰ χέρια, προσφέρει δύο τρεῖς εἰς τὴν Ζεμφύραν, ἡ ὁποία τὰς τρώγει. Καὶ ὡς προμήνυμα τοῦ αἱματηροῦ τέλους, τὰ μητρικὰ χέρια ἦσαν τὴν ὥραν ἐκείνην κόκκινα ὡς αἱματωμένα, διότι ἡ κυρὰ Βάσω ἔβαφε μαλλιὰ μὲ ριζάρι . . . Ὁ Γιαννιὸς τὰ εἶδε μὲ φρίκην, ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά.

Τετέλεσται! οἱ δύο νέοι ἦσαν δεμένοι αἰωνίως, εἰς ζωὴν καὶ εἰς θάνατον. Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζουν αἱ πορφυραῖ σελίδες τοῦ βιβλίου, οἱ εἰδυλλιακοὶ ἐκεῖνοι ἔρωτες, οἱ ὁποῖοι θαπολήξουν τόσον τραγικῶς. Ἡ γόησσα ἐγοητεύθη, καὶ ἦλθεν ἀμέσως εἰς τὰ πόδια τοῦ Γιαννιοῦ. Εἶνε ἰδική του, ὅπως εἶνε ἰδικός της, — εἶνε τρελλὴ δι' αὐτόν, ὅπως αὐτὸς δι' ἐκείνην. Κρυφά, σκοτεινά, κάθε νύκτα, ὁ Γιαννιὸς τρυφᾷ εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Ζεμφύρας του. Καὶ εἶνε εὐτυχεῖς οἱ νέοι διὰ πολὺν καιρόν, χωρὶς νὰ τὸ μάθῃ, χωρὶς νὰ τοὺς ταράξῃ κανείς . . . Ἀλλ' ἰδοὺ τὸ πρῶτον νέφος εἰς τὸν αἴθριον οὐρανόν. Ἡ Ζεμφύρα μανθάνει τυχαίως ὅτι ὁ Γιαννιὸς θὰ φύγῃ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὡς στρατεύσιμος ἀπὸ τὸ χωρίον. Κλαίει καὶ ὀδύρεται εἰς τὴν πρώτην μετὰ τὴν εἴδησιν συνάντησίν των, καὶ τὸν ἐξορκίζει νὰ μὴν ὑπάγῃ, νὰ μὴ τὴν παραιτήσῃ, ν' ἀποφύγῃ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, νὰ σωθῆ φεύγων μετ' αὐτῆς εἰς τὸ *τούρκικο*. Ἀλλ' ὁ Γιαννιὸς ἀνθίσταται, ἀρνεῖται. Ὁ ἔρως τῆς Τσιγγάνας, ἱκανοποιηθεὶς ἴσως, δὲν ἦτο πλέον τόσον ἰσχυρός, ὥστε νὰ τὸν παρασύρῃ εἰς τοιοῦτον κρημνόν. Ἤρχισε νὰ τὴν βαρύνεται, νὰ τὴν φοβῆται. Καὶ φεύγει.

Δύο ἔτη ἀπουσίας, δύο ἔτη στρατιωτικῆς ζωῆς, ἤρκεσαν διὰ νὰ τὴν λησμονήσῃ. Καὶ ὅταν ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν πατρίδα του, εἶνε ἐρωτευμένος μὲ ἄλλην,—μὲ μίαν λιγερὴν ἑνὸς γειτονικοῦ χωρίου, τὴν ὁποίαν ἐγνώρισεν εἰς τὴν Χαλκίδα,—

καὶ τὴν ζητεῖ εἰς γάμον, καὶ γίνεται δεκτός, καὶ τὴν μνηστεύεται . . . Ἀλλ' ἡ Ζεμφύρα εἶνε ἐκεῖ. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε φύγει ἀπὸ τὴν Εὔβοιαν καὶ αὐτή, καὶ μετὰ δύο ἔτη ἐπανέρχεται διὰ νὰ ἐπανίδῃ τὸν ἰδικόν της, διὰ νὰ διεκδικήσῃ τὰ δικαιώματά της. Ἡ ἐμφάνισίς της εἰς τὸν Γιαννιὸν προξενεῖ φρίκην. Τὴν περιφρονεῖ, τὴν ὑβρίζει, τὴν ἀπωθεῖ. Ἡ Ζεμφύρα τὸν παρακαλεῖ, τὸν ἐξορκίζει, τὸν ἀπειλεῖ. Δὲν ἠξεύρομεν μέχρι ποίου ἀκριβῶς σημείου εἶχον προχωρήσῃ πρὸ διετίας αἱ σχέσεις των, διότι ὁ συγγραφεὺς τὸ ἀποσιωπᾷ. Πρέπει ὅμως νὰ εἶχον προχωρήσῃ πολύ, ἂν κρίνωμεν ἐκ τῆς ἐπιμονῆς, τὴν ὁποίαν ἀντιτάσσει ἡ Ζεμφύρα. Δὲν ἐννοεῖ νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ πάρῃ ἄλλην. Ἢ αὐτήν, ἢ καμμίαν. Ἡ τελευταία των συνάντησις εἶνε εἰς τὴν ἐπικίνδυνον στενωπόν, τὴν ὁποίαν ἠκολούθει ὁ Γιαννιός, μεταβαίνων διὰ νυκτὸς εἰς τὸ χωρίον τῆς μνηστῆς του. Κάτωθεν ἔχαινε κρημνὸς φοβερός, μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἡ Ζεμφύρα παρουσιάζεται αἴφνης καὶ τοῦ φράττει τὸν δρόμον. «Ξέρω ποῦ πᾷς, στὴ σαστικιά σου!—Σὰν τὸ ξέρῃς, ἀντὶ νὰ ρωτᾷς, ἄνοιξε τὸ δρόμο νὰ διαβῶ». Τίποτε· ἡ Τσιγγάνα ἔμενεν ἐκεῖ, ριζωμένη. Ἐπακολουθεῖ λογομαχία. Μίαν στιγμήν, ἡ Ζεμφύρα τοῦ ἁρπάζει τὰ σημάδια τοῦ ἀρραβῶνος (τὴν σακκούλαν καὶ τὸ μαντῆλι) καὶ τὰ ποδοπατεῖ. Ὁ Γιαννιὸς μαίνεται καὶ τὴν ἀπωθεῖ καὶ τὴν ρίπτει κάτω. Ἐκείνη ἀνορθώνεται πάλιν, φραγμὸς ἀνυπέρβλητος ἐπὶ τῆς ἀτραποῦ. «—Μωρὴ Τσιγγάνα, μὴ μοῦ φέρῃς τὸ μαχαῖρι στὸ κόκκαλο! θὰ παραμερίσῃς ἢ ὄχι;—Ὄχι!—Ὀχιὰ νά σε φάῃ!» Εἶπε καὶ τὴν ἐλάκτισεν εἰς τὸ στῆθος. Ἐκείνη «ἐκλονήθη βιαίως, ἥπλωσε τοὺς βραχίονας διὰ νὰ κρατηθῇ ἀπὸ τοὺς κλάδους. Εἰς μάτην! Ἐκυλίσθη εἰς τὴν ἄβυσσον, σφίγγουσα ὡς ὕστατον νεκρικὸν στόλισμα τἀποκοπέντα φύλλα τοῦ σχοίνου, παρασύρουσα λίθους καὶ χώματα, καὶ ἐπάφλασε κάτω ἡ θάλασσα ἐκ τοῦ σώματος αὐτῆς». Ὀλίγας ἡμέρας ἀφ' οὗ ἐξεβράσθη τὸ πτῶμά της, καὶ ὁ Γιαννιὸς Καρανίκος εὑρέθη κτυπημένος διὰ βαρέος ὀργάνου «ροπάλου ἢ σφύρας σιδηρουργείου» ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, διὰ τῆς ὁποίας ἐπέστρεφεν ἀπὸ τῆς μνηστῆς του. Μετ' ὀλίγας ὥρας ἀπέθανε, χωρὶς νὰ προφέρῃ ἄλλην λέξιν, παρὰ τὸ *Βοτάνι τῆς Ἀγάπης* . . . Ὁ Γυφτοκάβουρας ἐξεδικήθη τὴν θυγατέρα του.

Τοιοῦτος ὁ κορμός, περὶ τὸν ὁποῖον πλέκεται τὸ φύλλωμα,—αἱ μυρίαι λεπτομέρειαι τοῦ ἀγροτικοῦ μυθιστορήματος. Εἶνε ὡραῖον, μὲ τὴν ὡραιότητα ἐκείνην, τὴν ὁποίαν προσδίδει ὁ κ. Δροσίνης εἰς ὅ,τι γράφει, εἴτε διήγημα εἶνε εἴτε ποίημα. Ἡ περιγραφὴ τῆς φύσεως, ἡ ἀπεικόνισις τοῦ βίου τῶν χωρικῶν εἶνε ἀκριβὴς καὶ τελεία. Τὸν συγγραφέα χαρακτηρίζει πραγματικῶς ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν φύσιν καὶ ἡ γνῶσις τοῦ ἑλληνικοῦ βίου. Ὅ,τι περιγράφει μὲ τόσον ἀληθινὰ χρώματα, τὸ εἶδε, τὸ ἔζησε, τὸ ἠγάπησε. Τὸ ἥμισυ τοῦ καιροῦ του διέρχεται πάντοτε εἰς τὴν ἐξοχήν, κυνηγῶν, ἁλιεύων, ἀναστρεφόμενος μετὰ τῶν χωρικῶν, σπουδάζων τὴν γλῶσσάν των καὶ τὰ ἤθη των, ὄχι πρὸς Θεοῦ μὲ τὴν ἀγάπην γλωσσολόγου ἢ λαογράφου, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀγάπην τοῦ ποιητοῦ, μὲ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ *ἀνθρώπου*. Τὸ *Βοτάνι τῆς Ἀγάπης* εἶνε θησαυρὸς παρατηρήσεων, συλλεγεὶς ἀκόπως καὶ ἀπρομελετήτως. Διὰ τοῦτο δὲν εἶνε μόνον ἠθογραφία, ἀλλὰ καὶ *ὡραία* ἠθογραφία. Ὅ,τι δὲ προσθέτει εἰς τὴν ὡραιότητά του, ὅ,τι ἀποτελεῖ ἴσως ὅλον τὸ μυστικόν της, εἶνε αὐτὴ ἡ ἀνάμιξις τοῦ μαγικοῦ φίλτρου, ἡ ὁποία τὸ κάμνει ὑπερφυσικόν, μυστηριῶδες, φανταστικὸν ὡς παραμῦθι, ἐν ᾧ συγχρόνως εἶνε πραγματικώτατον. Ἡ ἐπενέργεια τῷ ὄντι τοῦ Βοτανιοῦ τῆς Ἀγάπης ἐξηγεῖται ἁπλούστατα διὰ τῆς ὑποβολῆς ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς πονηρίας τῆς Ἀθιγγανίδος, ἡ ὁποία ἐπεχείρησε νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τοῦ ἔρωτος ποῦ ἤναψε, διὰ νὰ βάλῃ εἰς τὸ χέρι τὸν εὔπορον χωρικόν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, νομίζω ὅτι τελειότερον καὶ μαγικώτερον φίλτρον ἀπὸ τὰ γαλανὰ μάτια τῆς Ζεμφύρας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ· ἀλλ' οὔτε εἰμπορεῖ κανεὶς νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι καὶ ἡ δυστυχὴς ἐκείνη δὲν ἠγάπησεν ἀληθινά.

Εἶπα, ὅτι τὸ «Βοτάνι τῆς Ἀγάπης» ἐγράφη πρὸ δεκαπενταετίας. Ὤ, βέβαια, ἂν το ἔγραφε σήμερον ὁ κ. Δροσίνης, δὲν θὰ εἶχε μερικὰς ἐλλείψεις, τὰς ὁποίας παρατηρεῖ καὶ ὁ ὀλιγώτερον αὐστηρὸς κριτής. Ἐν πρώτοις, δὲν θὰ ἦτο γραμμένον εἰς τὴν σχολαστικήν, τὴν ἄκαμπτον καὶ ξηρὰν αὐτὴν καθαρεύουσαν, τὴν ψυχρὰν πλάκα τοῦ ὕφους καὶ τῆς ἐναργείας,—γλῶσσαν ὅμως, τὴν ὁποίαν ὅλοι σχεδὸν ἔγραφον τότε, ἀκόμη καὶ εἰς τὰ διηγήματα. Ἦτο πρὸ τῆς τελευταίας φιλολογικῆς ἀφυπνίσεως, καθ' ἣν ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀπόλυτος ἀνάγκη καὶ ἡ ἀπόλυτος καλαισθησία τῆς χρήσεως γλώσσης ζωντανῆς, ὁμιλουμένης, ἀπερίττου, σαφοῦς, εἰς ὅλα τὰ *λογοτεχνικὰ* εἴδη, εἴτε πεζὰ εἴτε ἔμμετρα. Αἱ «Μέλισσαι», τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ κ. Δροσίνη, εἶνε γραμμένον εἰς ἀσυγκρίτως ἁπλουστέραν γλῶσσαν. Θά μου εἰπῆτε, ὅτι τὸ ἔγραψε διὰ τὸν λαόν. Ὄχι· ἂν το ἔγραφεν ἴσια-ἴσια διὰ τοὺς ὀλίγους, ἂν ἔγραφε περὶ τῶν Μελισσῶν, ὅπως ἔγραψεν ἐσχάτως ὁ Μέττερλιγκ, εἶμαι βέβαιος ὅτι θά το ἔκαμνεν εἰς γλῶσσαν ἀκόμη δημοτικωτέραν, ἀκόμη ποιητικωτέραν. Ὁπωσδήποτε, περὶ τῆς παλαιᾶς γλώσσης τοῦ κ. Δροσίνη εἰμπορεῖτε νὰ κρίνετε ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀποσπασμάτων, (ὄχι τῶν διαλόγων, βέβαια), χωρὶς νά την κατηγορήσω ἐδῶ περισσότερον.

Ἔπειτα, ἂν τὸ «Βοτάνι τῆς Ἀγάπης» ἐγράφετο σήμερον, δὲν θὰ εἶχε μερικὰς παρεκβάσεις, ρητορικὰς καὶ πομπώδεις, αἱ ὁποῖαι ὁμοιάζουν μᾶλλον μὲ ἄρθρον καθημερινῆς ἐφημερίδος, περὶ ἀγροτικῆς πίστεως καὶ δημοσίας ἀσφαλείας . . . Καὶ εἰς τὴν ψυχολογίαν ἀκόμη, ὁ συγγραφεὺς θὰ περιωρίζετο εἰς τὰ πράγματα, εἰς τὰ γεγονότα, τὰς δὲ θαυμασίας ἐκείνας σκηνάς του δὲν θὰ διέκοπτε μὲ παρακινδυνευμένας ἀναλύσεις, αἱ ὁποῖαι, ὅταν δὲν εἶνε ψευδεῖς, εἶνε ἁπλοϊκαὶ καὶ παιδαριώδεις. Ἔπειτα, εἰς τὸ τέλος, μετὰ τὸν διετῆ χωρισμόν, ἡ Ζεμφύρα δὲν θὰ παρουσιάζετο ἀπροόπτως ἐλεεινή, ἄσχημη, τερατώδης ὡς Μέγαιρα. Ἡ ἐξεζητημένη αὐτὴ ἀσχημία τῆς ἡρωΐδος, ἀντανακλᾶται ὀλίγον καὶ ὡς ἀσχημία τοῦ ἔργου. Ὄχι, δὲν ἦτο ἀνάγκη νά την ἰδῇ ἔτσι ὁ Γιαννιός, διὰ νά την ἀπωθήσῃ. Μετὰ τόσον καιρόν, μὲ ἄλλας ἰδέας πλέον καὶ μὲ ἄλλα αἰσθήματα, χορτασμένος ἀπὸ τὴν πρώτην καὶ ἐρωτευμένος μὲ τὴν δευτέραν, ὁ Γιαννιὸς καὶ ὡραίαν ἐπίσης θά την ἐβδελύσσετο. Ἀλλ' ὁ τύπος τῆς ἡρωΐδος θὰ διετηρεῖτο ἀμόλυντος, καὶ εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀναγνώστου θὰ ἐφωτοβόλουν ζωηρότερα τὰ γαλανά της μάτια. Εἰμπορεῖ πάλιν νὰ ἔχω καὶ λάθος. . . .

Ἀδιάφορον! Ὅ,τι καὶ ἂν κατηγορήσετε, ὅ,τι καὶ ἂν ἀφαιρέσετε, τὸ *Βοτάνι τῆς Ἀγάπης* ἀπομένει ἓν τῶν ὡραιοτέρων ἔργων τῆς φιλολογίας μας, —ἀληθινόν, ζωντανόν, ὑγιές, ποιητικώτατον. Ἡ ἀνάγνωσίς του εἶνε ἀπόλαυσις δι' οἱανδήποτε τάξιν καὶ δι' οἱανδήποτε μόρφωσιν. Καὶ ὅταν ἔλεγα ἀνωτέρω: «ἂν το ἔγραφε σήμερον ὁ κ. Δροσίνης», τὸ ἔλεγα μὲ πόνον. Διότι ὁ κ. Δροσίνης δὲν γράφει σήμερον,—τοὐλάχιστον μυθιστορήματα. Μετὰ τὴν «Ἀμαρυλλίδα», τὸ «Βοτάνι τῆς Ἀγάπης» ἔπειτα τίποτε. Καὶ εἶνε κρῖμα, μεγάλον κρῖμα, νὰ μὴ καλλιεργήσῃ συστηματικώτερον τὸ εἶδος, συγγραφεὺς μὲ τοιαῦτα χαρίσματα, καὶ ὥριμα τώρα πλέον,—μὲ τόσην δύναμιν καὶ ζωήν, μὲ τόσον ὑγιᾶ ἀντίληψιν τοῦ κόσμου, μὲ τόσην γνῶσιν τοῦ ἑλληνικοῦ βίου καὶ τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς,—ἀγωνιζόμενος, ὡς ἔπρεπε, δι' ἔργων, παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ὀλίγων ἐκλεκτῶν καὶ ἀληθῶς ἐθνικῶν συγγραφέων μας, κατὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν ἀνισορρόπων καὶ τῶν ὑστερικῶν, οἱ ὁποῖοι λυμαίνονται τὴν σύγχρονον φιλολογίαν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

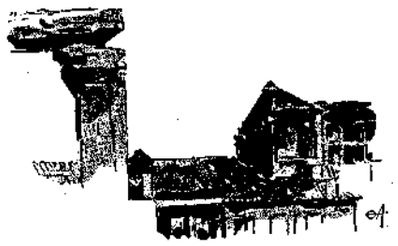

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΙΕΡΕΩΝ. Εἰς ἡμέρας προβιβασμῶν οἱ ὁποῖοι δικαίως ἢ ἀδίκως σφυρίζουν καὶ θορυβοῦν, ἤθελα πολὺ νὰ ὁμιλήσω περὶ ὑποβιβασμῶν. Ἡ ἄνοδος δὲν εἶνε πολὺ σπουδαῖον πρᾶγμα, ἡ πτῶσις εἶνε σοβαρώτερον.

Ἀπεκάλυψα εἰς προχθεσινὴν ἐφημερίδα, μίαν εἴδησιν τόσον ἀπρόοπτον, ὥστε ἐνόμισα ὅτι εἶχα γεννηθῆ 30 ἔτη πρὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς. Ποίαν νομίζετε; Θὰ σᾶς τὴν εἴπω ἀναλυτικῶς. Οἱ ἱερεῖς τῆς Ἑλλάδος εὑρέθησαν πολὺ μορφωμένοι, καὶ ὀλίγοι τὸν ἀριθμόν. Ἡ κυβέρνησις ἔμαθεν ὅτι ὑπάρχουν χωρία μὲ ναὸν κλεισμένον, καὶ χωρὶς ἱερέα. Διὰ νὰ κηδεύσουν τοὺς νεκρούς των, διὰ νὰ βαπτίσουν τὰ βρέφη των, νὰ εὐλογήσουν τοὺς γάμους των καὶ νὰ λειτουργηθοῦν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι πηγαίνουν εἰς ἄλλα χωρία. Καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀπεφάσισε:

1ον) Νὰ αὐξήσῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἱερέων εἰς τὸ κράτος.

2ον) Νὰ μὴ χρειάζεται πλέον ἀπολυτήριον σχολαρχείου, ἀλλὰ μόνον δημοτικοῦ σχολείου, διὰ νὰ χειροτονηθῇ κανεὶς ἱερεύς.

Ἐδίπλωσα τὴν ἐφημερίδα καὶ ἐβυθίσθην εἰς ὁράματα. Εἶδα ποίμνια προβάτων πλανώμενα ἔρημα εἰς τὰ βουνά. Οἱ τσοπᾶνοί των τὰ εἶχον ἐγκαταλείψει καὶ λαβόντες τὴν κάπα των κατήρχοντο εἰς τὰς πόλεις νὰ γείνουν ἱερεῖς. Εἶδα ἄροτρα ἀκίνητα μὲ τὸ ὑνίον των βυθισμένον εἰς τὴν γῆν. Οἱ ζευγάδες τὰ ἐγκατέλειψαν καὶ ἤρχοντο νὰ γίνουν ἱερεῖς. Εἶδα πολλοὺς ἀέργους ἐξαφανιζομένους ἀπὸ τὰς πόλεις. Πηγαίνουν νὰ γίνουν ἱερεῖς. Καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐκαλύφθη ὅλη ἀπὸ ἓν σύννεφον ράσων κυματιζόντων εἰς τὸν ἀέρα.

Ἀ! τοὺς ἐφαντάσθητε ποτὲ τόσον ἀπειραρίθμους, τόσον ἀγραμμάτους, καὶ τόσον βλοσυρούς; Δὲν εἴχομεν συμφωνήσει ὅλοι νὰ τοὺς κάμωμεν γλυκεῖς, ἡμέρους, ὀλίγους καὶ ἐκλεκτούς; Δὲν ὠνειροπολήσαμεν ὅλοι ὀλίγην ἁπλῆν σκέψιν ὑπὸ τὸ καλυμμαύχιον, ὀλίγην καλωσύνην ψυχῆς εἰς τὸ ἱερατικὸν στῆθος, ἓν ἥμερον καὶ εὐλογοῦν μειδίαμα εἰς τὰ σοβαρὰ χείλη, τὰ ὁποῖα ψάλλουν τοὺς ψαλμοὺς τῶν γεννήσεων καὶ τῶν θανάτων; Πῶς θὰ πλασθῇ αὐτὸς ὁ κόσμος τῶν καλῶν λευϊτῶν, ὅταν τοὺς ζητήσωμεν ἀπὸ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ἀπὸ τὴν στάνην τῶν βουνῶν, ἀπὸ τοὺς ἀγρούς, ἀπὸ τοὺς πρίνους, καὶ τοὺς καλοῦμεν νὰ κατέλθουν ὁρδὴ τραχέων, ἀγρίων, ἀπελεκήτων;

Ἐπαρχιακὴ ζωγραφιά, ἀπὸ τὰς σπανίας, μοῦ ἐπανέρχεται εἰς τὴν μνήμην. Γηραιὸς τριτοβάθμιος δημοδιδάσκαλος παραδίδει μαθήματα εἰς μεσόκοπον βλάχον, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ὥραν τῆς παραδόσεως κρατεῖ ἀκόμη τὴν μακρὰν κλίτσαν τῆς βοσκῆς καὶ εἰς τὰ πυκνὰ ἀκάθαρτα μαλλιά του σώζονται φύλλα πρεναριοῦ. Ὁ βοσκὸς θέλει νὰ γίνῃ ἱερεύς. Γνωρίζει καὶ διαβάζει τὸ «γάλα, σῦκα, μῆλα», ἀλλὰ τώρα πρόκειται νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸν δάσκαλον ὀλίγην Παλαιὰν Διαθήκην καὶ τὰ ἑπτὰ μυστήρια τῆς Κατηχήσεως. Ὁ δημοδιδάσκαλος προσπαθεῖ νὰ ἐνσφηνώσῃ εἰς τὴν βραχώδη ἐκείνην Σειληνίαν κεφαλὴν τὰς γνώσεις τῆς κοσμογονίας καὶ τοῦ Ὑπερτάτου Ὄντος. Μετὰ τεσσάρων ἡμερῶν διδασκαλίαν δίδεται εἰς τὸν βλάχον ἓν ἀπολυτήριον δημοτικοῦ σχολείου — ἦτο τότε τὸ καθεστὼς τὸ ὁποῖον θὰ ἐπαναφέρουν σήμερον — ἀνταποδοθὲν διὰ τριῶν μεγάλων καρδαρῶν γιαουρτίου, καὶ μετ' ὀλίγον ὁ νεοφώτιστος ἐπιφαίνεται κυμαίνων ράσον ἀνὰ τὴν πόλιν. Εἶχε χειροτονηθῆ, διότι ἐδήλωσε ψῆφον καὶ εἰς τὸν ἰσχύοντα δήμαρχον τοῦ χωρίου. Ἂν ἐπρόκειτο νὰ τὸ ζητήσῃ σήμερον, μὲ τὸ νέον μέτρον τῆς Κυβερνήσεως, τὸ γιαοῦρτι θὰ εἶχε τὴν αὐτὴν δύναμιν καὶ θὰ ἐχειροτονεῖτο καὶ σήμερον.

Εἰπέτε μου πάλιν, εἴχατε ἐπιθυμήσει ποτὲ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀγρίας καπότας τοῦ φυγοδίκου εἰς ράσον γαλήνιον; Δὲν τοὺς ἐφαντάσθητε ὀλιγώτερον Πᾶνας καὶ περισσότερον ἡμέρους τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς θείας ἰσχύος ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς; Δὲν ἐφαντάσθητε ἐμψυχούμενον τὸ καινουργὲς ἐκεῖνο χάλασμα τῆς ἐγκαταλειφθείσης ἱερατικῆς σχολῆς παρὰ τὸ Γουδί; Καὶ δὲν τρομάζετε μὲ τὴν ἀγγελθεῖσαν διὰ τοῦ ἀπολυτηρίου τοῦ δημοτικοῦ σχολείου νέαν καταπληκτικὴν βιομηχανίαν τῶν ἀμφίων; Ἀ! βεβαίως τοὺς εἴχομεν ὀνειροπολήσει ἄλλους, τοὺς ἀνοίγοντας τὴν θύραν τῆς ζωῆς, μὲ τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, τοὺς κλείοντας αὐτὴν μὲ τὴν εὐχὴν τῆς αἰωνιότητος ἐπὶ τοῦ τάφου.

Ἀλλὰ μᾶς ἠπάτησαν.

ΗΩΡΑ. Ὡρολόγια ὅλοι ἔχομεν. Ἡ ὥρα εἶνε τόσον πολύτιμος καὶ τόσον τρέχει, ὥστε ποτὲ δὲν τὴν λησμονοῦμεν. Ἐν τούτοις κανεὶς δὲν θεωρεῖ περιττὸν τὸν ἀκινητήσαντα ἐπὶ τῆς πλατείας Συντάγματος ἥρωα τῆς σατυρικῆς δημοσιογραφίας, τὸ ἠλεκτρικὸν ὡρολόγιον. Κατέστη μόνον του ἄχρηστον. Ἀκολουθοῦντες τὴν γραμμὴν τῶν συρμάτων τὰ ὁποῖα μετέδιδον εἰς τὸν ἔνδοξον αὐτὸν νεκρὸν τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, ἴσως φθάσωμεν εἰς κεντρικόν τινα λέβητα ἐργοστασίου, ὅπου θὰ ἀνεύρωμεν τὴν αἰτίαν. Ἀλλ' ἐκεῖθεν ἴσως μᾶς παραπέμψουν εἰς δημόσιον γραφεῖον. Ἐκεῖθεν εἰς κάποιο ταμεῖον. Καὶ ἡ αἰτία, δι' ἣν προσεβλήθη ὑπὸ συχνῶν ἀποπληξιῶν ὁ δυστυχὴς ἀρθριτικὸς τῆς Πλατείας, δὲν θὰ εὑρεθῇ πουθενά, φεύγουσα καὶ χανομένη παντοῦ.

Δὲν εἶνε τάχα καὶ εἰς μίαν πρωτεύουσαν χρήσιμον ἓν ὡρολόγιον τόσον ὑψηλόν, ὅπως ἡ «Ὥρα» τῶν κωμοπόλεων, ἡ ὑψηλή, πυργοειδὴς καὶ βραγχνὴ «Ὥρα», ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ καμπαναριὸ μιᾶς πολίχνης κωδωνίζει βαρέως τὸν χρόνον πρὸς τοὺς ἁπλοῦς κατοίκους, τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην νὰ μάθουν μόνον τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ καὶ τοῦ ὕπνου; Κάποιος Γάλλος συγγραφεὺς εἶπε· «Πρέπει νὰ ὑπάρχῃ πάντοτε ἕνα ὑψηλὸν ὁλοστρόγγυλον ὡρολόγι, τὸ ὁποῖον νὰ μὲ ἀντικρύζῃ ὅπου καὶ ἂν πηγαίνω. Τὴν ὥραν τὴν ἔχω εἰς τὴν τσέπην μου, ἀλλὰ ποτὲ δὲν εἰμπορῶ νὰ πῶ ὅτι τὴν γνωρίζω. Κάποτε πιθανὸν νὰ τρέξω πολύ. Κάποτε νὰ βραδύνω. Τὸ μεγάλον ὁλοστρόγγυλον ὡρολόγι πρέπει νὰ μὲ κυττάξῃ πάντοτε Εἶνε ἕνας ἔλεγχος στεκόμενος ὑψηλά. Ἡ ζωή μας δὲν εἶνε ὥραι βραδεῖαι, τὰς ὁποίας γνωρίζομεν, ἀλλὰ δευτερόλεπτα ποῦ φεύγουν χωρὶς νὰ χρησιμοποιηθοῦν. Εἶνε ἄχρηστον τὸ ὡρολόγι ποῦ κτυπᾷ ὡς δευτέρα καρδία εἰς τὴν τσέπην μου. Θέλω τὸ πλατύ, τὸ μεγάλον, τὸ ὑψηλὸν ὡρολόγι τῆς πόλεως. Αὐτὸ μὲ ἐλέγχει καὶ μὲ ρυθμίζει διότι εἶνε ὑψηλὰ καὶ τὸ βλέπω».

Πολλάκις μοῦ ἦλθον εἰς τὸν νοῦν τὰ σοφὰ λόγια, ὅταν διηρχόμην τὴν πλατεῖαν Συντάγματος καὶ ἔβλεπον τὸν μέγαν ἄεργον, ὁ ὁποῖος εἶχε πολλὴν ἀνάγκην νὰ ἐργάζεται ἐκείνην τὴν στιγμήν. Μὰ εἶνε πολὺ θλιβερὰ ἡ ἀποπληξία τῆς ὥρας ἐκεῖ ἐπάνω εἰς τὴν πλατεῖαν. Κάτι συμβολίζει καὶ αὐτή. Τὴν βλέπω νεκρὰν καὶ σᾶς βεβαιῶ ὅτι μοῦ ὑπενθυμίζει τὸ κάτι ἐκεῖνο ποῦ λείπει ἀπὸ ἡμᾶς, τὸν ρυθμὸν ἐκεῖνον τὸν μυστικὸν ποῦ δὲν ἔχομεν, τὴν λεπτὴν ἐκείνην ἀρτηρίαν ποῦ ἔχει κοπῇ εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀργανισμοῦ μας καὶ χάνεται τὸ αἷμα.

ΜΙΑ ΔΙΚΗ. Εἰς τὰς Πάτρας ἔγεινε μία δίκη πολὺ σκληρὰ διὰ τὴν καρδίαν καὶ διὰ τὸν ἔρωτα. Δίκη μὲ ἕνα σωρὸν μαρτύρων, καὶ μὲ ἕνα φοβερὸν ἀγῶνα διὰ νὰ ἀποδειχθῇ ἂν ὑπῆρχεν ἔρως εἰς τὸ μέσον τῆς ἀπαγωγῆς ἢ συμφέρον. Καταλαμβάνετε μὲ ποίαν ἐνόχλησιν θὰ ἐδέχεσθε τὸ κάθισμα ποῦ θὰ σᾶς προσέφερον διὰ νὰ παραστῆτε εἰς αὐτὴν τὴν φοβερὰν ἀναρμοδιότητα τοῦ δικαστηρίου! Μάρτυρες νὰ βεβαιώνουν ἂν ἐδόθη ἕνα φίλημα ἢ ὄχι, μάρτυρες νὰ καταθέτουν γεγονότα περὶ ἀνταλλαγῆς δύο βλεμμάτων, περὶ ἑνὸς στεναγμοῦ, περὶ τοῦ τί ἦτο εἰς τὸ βάθος δύο καρδιῶν. Καὶ τὸ δικαστήριον, ὁ πρόεδρος μὲ τὸν κώδωνα, οἱ ἔνορκοι μὲ τὰ σοβαρὰ γένεια, νὰ ἀγωνίζωνται νὰ μορφώσουν γνώμην περὶ ἑνὸς γεγονότος, τὸ ὁποῖον ἦτο ὅλον σιωπὴ καὶ σκέψις. Καὶ νὰ ἀναγενώσκωνται ἰατροδικαστικαὶ σελίδες περὶ τοῦ ἀσπίλου ἢ ὄχι τῆς κόρης. Καὶ ἡ ἀπαχθεῖσα κόρη, παρελαύνουσα πέντε φορὰς τὴν ἡμέραν πρὸ τῶν δικαστῶν, νὰ ζητῇ νὰ τοὺς πείσῃ ὅτι ἀπήχθη κατὰ λάθος (τὸ ἐρωτικὸν *γιαγνὶς-ὀλντοῦ*, τὸ ὁποῖον δὲν ὑποθέτω νὰ ὑπάρχῃ) καὶ ὅτι ὁ νέος τὴν ἀπήγαγε μόνον διὰ νὰ τῆς πάρῃ τὴν προῖκα. Νὰ ὑπάρχῃ καὶ πολιτικὴ ἀγωγὴ ζητοῦσα ἀπὸ τὸν κατηγορούμενον ἀποζημίωσιν 30,000 δραχμῶν. Νὰ παλαίῃ τὸ δικαστήριον κατὰ τῆς κοινῆς γνώμης Πατρῶν, ἡ ὁποία ἐθεώρει ἑαυτὴν Ἄρειον Πάγον ἐπὶ τοῦ ζητήματος μιᾶς ἀπαγωγῆς, ἡ ὁποία κατεδίκασε τὴν ἀπαχθεῖσαν καὶ ἠθῴωσε τὸν κατηγορούμενον, δηλαδὴ τὸν ἔρωτα.

Καταλαμβάνετε πόσον Ἀμερικανικά, πόσον ὠμά, πόσον πέτρινα ἔγειναν ἐκεῖ μέσα τὰ ζητήματα τοῦ ἔρωτος.

Ἡ Δυσδαιμόνα, βλέπετε, δὲν ἀπεστόμωσε τοὺς δικαστὰς μὲ τὸ ἀκατανίκητον ἐκεῖνο «τὸν ἤθελα» καὶ ὁ γερω-Βραβάντιος δὲν ἐμάδησε τὰ γένεια του ἀπὸ λύσσαν. Τίποτε. Ὁ Ὀθέλλος θὰ πληρώσῃ ἀποζημίωσιν.

ΤΟΥΡΚΟΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ. Φιλοξενοῦμεν πολλοὺς νεοτούρκους αὐτὰς τὰς ἡμέρας. Καὶ δὲν ἠξεύρω διατὶ οἱ νεότουρκοι εἶνε ὅλοι ὡραῖοι ἄνθρωποι, ὡς νὰ τοὺς ἐξωραΐζῃ ἡ πνευματικὴ ἀνταρτικὴ ζωή, τὴν ὁποίαν ζοῦν, μία ζωὴ μέσα εἰς βιβλία καὶ εἰς ἐφημερίδας. Εἶδον χθὲς τὸν σύζυγον τῆς λογίας χανουμίσσης, ἡ ὁποία θὰ κάμῃ ἐδῶ διάλεξιν. Μολονότι σύζυγος χανουμίσσης, ἐμπορεῖ καὶ αὐτὸς νὰ λεχθῇ ὡραῖος. Πανύψηλος, κατάξανθος, μὲ ἁπαλὰ γένεια, μύτην γρυπήν, μάτια μεγάλα ὡς σφαῖρας. Ἀντὶ φεσίου τὸ ὁποῖον θὰ τὸν ἔκαμνε τελείαν ὀθωμανικὴν καλλονήν, φορεῖ ὑψηλὸν στιλπνὸν καπέλλο. Χαιρετᾷ ὡς διπλωμάτης καὶ χειρίζεται ἐπιφυλακτικῶς τὰ ὀλίγα του γαλλικά. Ἔρχονται ἔπειτα οἱ ἄσημοι καὶ ἄγνωστοι νεοτουρκίσκοι, οἱ παρεπιδημοῦντες ἐδῶ, ἀκαταπόνητοι ὅμως εἰς τὸν ἀγῶνά των, ἐκδίδοντες ἕνα φύλλον τουρκογλώσσου ἐφημερίδος, προετοιμάζοντες κανένα νεοτουρκικὸν βιβλίον, ἕτοιμοι νὰ φύγουν εἰς τὰς φωλεὰς τῶν νεοτούρκων, εἰς τὴν Χάγην, εἰς τὴν Γενεύην, εἰς τὰς Βρυξέλλας, πουλιὰ διωγμένα καὶ πλανώμενα.

Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶδα ἕνα μπέην Ἀλβανὸν εἰς τελετὴν γάμου, ὅπου εἶχε προσκληθῆ. Ὁ μπέης εἰσῆλθε κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μυστηρίου, θέαμα ἀρχοντιᾶς, μέγας ἡδονιστὴς καὶ μέγας ἀγαθὸς ὅπως ὅλοι οἱ μπέηδες, ἐχαιρέτισε μεταβιβάζων διὰ τῆς χειρὸς φιλήματα ἀπὸ τὰ χείλη εἰς τὸ φέσι του καὶ ἀπὸ τὸ φέσι εἰς τὸν ἀέρα, ἐκάθισε καὶ ἠκροᾶτο. Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ ἀκολουθία, ἐζήτησεν ἄνθρωπον γνωρίζοντα τὰ ἀλβανικά. Δὲν ἤργησε νὰ τὸν εὕρῃ. Τοῦ ἔδωσεν ἕνα φίλημα ἠχηρόν, τὸν ἐπῆρεν εἰς τὸ πλάϊ του καὶ ἤρχισε νὰ λέγῃ. Πόσα δὲν εἶπε!

Ἐντὸς μισῆς ὥρας εἶχε ξεδιπλώσει εἰς τὸν συνομιλητήν του ὅλον τὸ Ἑλληνοαλβανικὸν ζήτημα. Ὡμιλοῦσαν, αὐτὸς χρησιμοποιῶν τὰ ὀλίγα του ἑλληνικά, ὁ ἄλλος τὰ ὀλίγα του ἀλβανικά. Κατώρθωσαν νὰ συνεννοηθοῦν μέχρι τέλους. Τοὺς ἤκουα, καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν τῶν δύο γλωσσῶν ὅπως ἀπηχήσουν σαφῶς ἡ μία εἰς τὴν ἄλλην, δὲν εἶδα ἄλλο εἰμὴ τὴν προσπάθειαν τῶν δύο φυλῶν τεινουσῶν πρὸς τὴν μοιραίαν ἕνωσιν.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ · ΤΕΧΝΗ · ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΤΟ ΠΟΛΥΚΡΟΤΟΝ ἔργον τοῦ κ. Κ. Χρηστομάνου, «ἡ Αὐτοκράτειρα Ἐλισάβετ», περὶ τοῦ ὁποίου τόσοι ἐπιφανεῖς συγγραφεῖς, ὡς ὁ Βαρρὲς καὶ ὁ Γκουρμόν, ἐπραγματεύθησαν ἐν Εὐρώπῃ καὶ περὶ τοῦ ὁποίου τόσον ὡραῖον ἄρθρον ἀφιέρωσαν καὶ τὰ «Παναθήναια», πολιτογραφεῖται ὁσημέραι εὐρύτερον. Πλὴν τῶν δύο γαλλικῶν μεταφράσεων ἐξεδόθη πρὸ μικροῦ καὶ ἰταλικὴ ὑπὸ τὸν ποιητικὸν τίτλον «Regina di dolore». Ἐκδότης εἶνε ὁ περιφανὴς ἐν Φλωρεντίᾳ ἐκδοτικὸς οἶκος G. Barbéra.

ΕΙΣ ΤΗΝ Πολωνίαν ἡ φιλολογία καὶ ἡ τέχνη τείνουν νὰ μεταβληθοῦν ζωογονούμεναι ἐκ τῶν κάτω, ἐκ τῶν ὑγιῶν καὶ ῥωμαλέων στρωμάτων τοῦ λαοῦ.

Εἰς τὸ παρελθὸν φύλλον ὡμιλήσαμεν περὶ τοῦ ποιητοῦ Κάσπροβιτς, τοῦ ὁποίου ἡ λύρα ἀπηχεῖ τόσον τὴν πολωνικὴν ψυχήν. Ὡς πρὸς τὴν τέχνην ἄξια λόγου εἶνε τὰ πρωτότυπα κοσμήματα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ὀρεινῶν τῶν κατοικούντων τὰ Καρπάθια, ὅλη δὲ ἡ Πολωνία εἶνε κατενθουσιασμένη μὲ τὰ ἔπιπλα καὶ τὰ κομψοτεχνήματα αὐτῶν· καὶ ἡ σύγχρονος πολωνικὴ γλυπτικὴ ἀντιπροσωπεύεται κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ χωρικῶν. Ἐκ τῶν σπλάγχνων τοῦ πολωνικοῦ λαοῦ ἐξῆλθε καὶ ὁ μυθιστοριογράφος Βλαδισλαῦος Ρεϊμόντ.

Ὁ Ρεϊμὸντ ἐν διαστήματι πέντε ἐτῶν ἀπέκτησε φήμην ἐπιφανοῦς συγγραφέως, ἐλαττώματα δέ τινα ὡς ἀτεχνία τις ἐν τῇ οἰκονομίᾳ καὶ τραχύτης ἐν τῇ παραστάσει τῆς ἀληθείας ἐξαγοράζονται διὰ τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς αὐθορμήτου καὶ φυσικῆς ἐμπνεύσεώς του· δὲν ἔμαθε τὴν τέχνην τοῦ γράφειν· ἐγεννήθη μὲ τὸ χάρισμα τῆς διηγήσεως. Σχεδὸν χωρὶς καμμίαν μάθησιν, ὠθούμενος ἀπὸ τὴν ὁρμὴν τῆς περιεργίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ γνώρισμα τῆς ἰδιοφυΐας του, ἐγκαταλείπει τὴν πατρικὴν οἰκίαν καὶ ταξιδεύει εἰς τὰς ἐπαρχίας μὲ περιπλανωμένους ἠθοποιούς· διέρχεται βίον ἀπεριγράπτου ἀθλιότητος· ἐπί τινα χρόνον ὑπηρετεῖ ὡς σιδηροδρομικὸς φύλαξ μὲ μισθὸν 25 φράγκων τὸν μῆνα· μέσα εἰς μίαν καλύβην χωρικοῦ ζῇ ὡς παρίας· δραπετεύει πρὸς τοὺς ἀλήτας ἠθοποιοὺς διὰ νὰ λάβῃ καὶ πάλιν ὑπηρεσίαν ἀθλιωτέραν τῆς πρώτης. Εἴδε πολλά, καὶ διὰ μιᾶς ἀποκαλύπτεται διηγηματογράφος. Ἐπὶ δέκα ἔτη ἐναπεθήκευσεν εἰς τὸν ἐγκέφαλόν του ἄπειρον πλῆθος ποικίλων ἐντυπώσεων, ἀσυνειδήτως δ' ἐξεδηλώθη ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκφράσεώς των. Τὰ πρῶτά του διηγήματα γράφει εἰς τὸ ὕπαιθρον, παρὰ τὰς σιδηροδρομικὰς τροχιάς. Ἡ σύνταξις τοῦ περιοδικοῦ εἰς τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθησαν τὸν ἐνθαρρύνει, καὶ ἀφίνει τὴν θέσιν του καὶ ἀπέρχεται πρὸς κατάκτησιν τῆς δόξης. Ἐκτελεῖ πεζὸς τὸ προσκύνημα εἰς τὸ περίφημον μοναστήριον τοῦ ἱεροῦ ὄρους, ἀναμιγνύεται μὲ τὸ εὐλαβὲς πλῆθος, παρακολουθεῖ τὰς συγκινήσεις του, αἰσθάνεται τὴν φρικίασίν του καὶ ἐννοεῖ τὴν ὁμόφωνον κραυγήν, ἥτις ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ στόμα τῶν χιλιάδων προσκυνητῶν. Ὅλος ὁ τύπος ἐθαύμασε τὴν δροσερότητα τῶν διηγημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα περιέγραψε τὰς ἐντυπώσεις ταύτας.

Ὁ Ρεϊμὸντ ἤντλησεν ἐκ τῶν ἀναμνήσεων καὶ τῶν περιπετειῶν του, τὰ θέματα τῶν διηγημάτων καὶ μυθιστορημάτων του. Εἰς τὴν «Κωμῳδόν» του περιγράφει τὴν ζωὴν ἀθλίου θιάσου ἐπαρχιακῶν ἠθοποιῶν· συνέχειαν τούτου, διότι ἡ ἡρωΐς του ἡ θελήσασα νὰ αὐτοχειριασθῇ σῴζεται καὶ δρᾷ, ἀποτελεῖ ἡ «Ζύμωσις», τῆς ὁποίας ἡ σκηνὴ ὑπόκειται εἰς τὴν ἐξοχήν. Ἐδῶ λαμβάνει ὁ συγγραφεὺς εὐκαιρίαν νὰ δείξῃ ὅλην τὴν γνῶσιν τοῦ βίου τῶν ἀγρῶν καὶ τὴν περιγραφικήν του δύναμιν.

Ὁ Ρεϊμὸντ μεταδίδει φρικίασιν ζωῆς εἰς τὰ πρόσωπα τῶν ἔργων του· εἶνε δὲ ὅλα νοσηρά, προσβεβλημένα ἀπὸ ἀσθένειάν τινα ἢ πήρωσιν καὶ μονομανίαν· τυφλοί, παραβλῶπες, ἀλκοολικοί, ὑστερικοί. Τὰ τελειότερα τῶν δημιουργημάτων του εἶνε οἱ χωρικοί· ἐγκλείουν πληθώραν ζωῆς, ἐνέχουν κάτι τὸ γιγαντιαῖον καὶ τὸ κολοσσαῖον. Τὸ ὕφος του ἔχει πολὺ τὸ ὑπερβολικὸν καὶ τὸ στομφῶδες καὶ αἱ μεταφοραί του πολλάκις εἶνε ἐξεζητημέναι. Ἡ ἀχίλλειος πτέρνα τοῦ Ρεϊμὸντ εἶνε ἡ ψυχολογία. Ὅταν ἐξέλθῃ ἀπὸ τοὺς ἁπλοῦς καὶ στοιχειώδεις χωρικούς του χάνει τὰ νερά του.

ΠΕΝΘΟΣ βαθὺ ἐπροξένησεν εἰς τὴν Βοημίαν ὁ θάνατος τοῦ ὀνομαστοῦ βοημοῦ ποιητοῦ *Ἰουλίου Τσέγερ*. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἀπὸ τὸ σχολεῖον μετέβη εἰς τὴν Ἐλβετίαν ὅπου ἔμαθε τὴν ξυλουργικήν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὴν Ρωσσίαν ὅπου ἔμεινε πολλὰ ἔτη ὡς οἰκοδιδάσκαλος. Ἀργὰ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Βοημίαν καὶ ἤρχισε τὸ στάδιόν του ὡς ποιητὴς καὶ λογογράφος, ἐπὶ εἴκοσι δὲ ἔτη ἐδημοσίευσε πληθὺν ἔργων, τὰ ὁποῖα τιμοῦν τὴν τσεχικὴν φιλολογίαν. Κατῴκει ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὴν Πράγαν ἢ εἰς τὴν ἐξοχὴν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Βοημίᾳ· ἀλλ' ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸν κατελάμβανεν ἡ νοσταλγία τῶν ἀπομεμακρυσμένων χωρῶν καὶ ἐταξείδευεν εἰς τὴν Γαλλίαν, τὸ Ἀλγέριον, τὴν Τύνιδα. Ἡ πλουσία καὶ ἀνεξάντλητος φαντασία του τὸν μεταφέρει ἀπὸ τὰ φλογερὰ χρώματα τῆς Ἄκρας Ἀνατολῆς, τῶν Ἰνδιῶν, ἀπὸ τῶν κινεζικῶν καὶ ἀραβικῶν διηγημάτων εἰς τὰς ὁμιχλώδεις χώρας τῶν πολεμικῶν ἀσμάτων τῶν παλαιῶν βορείων σκάλδων καὶ τῶν βοημικῶν μύθων, ἀλλὰ τὸν ἑλκύουν καὶ οἱ αὐστηροὶ καὶ μυστικοὶ θρῦλοι τῆς καθολικῆς θρησκείας διὰ τῆς πολυτελοῦς μεγαλοπρεπείας τῆς λατρείας.

Κατὰ τὰ τελευταῖα μάλιστα ἔτη ἔκλινε πρὸς τὴν θρησκευτικὴν μυστικοπάθειαν καὶ ἐσκέπτετο νὰ κλεισθῇ εἰς μοναστήριον.

Ἡ ψυχή του μεθύσκεται ἀπὸ τὸ κάλλος τῆς ἰσχυρᾶς ποιήσεως τῶν μεγάλων ἐποχῶν τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ μύθου, τῆς ἀνατολικῆς, χριστιανικῆς ἢ ἱπποτικῆς ἐποχῆς. Ἐν τῷ πνεύματι δὲ τούτῳ ἐδημιούργησε σειρὰν ἐξωτικῶν διηγημάτων ἐμμέτρων ἢ πεζῶν, τὰ ὁποῖα εἶνε θαύματα ἁρμονίας καὶ κάλλους· καὶ δραματικὰ δ' ἔργα συνέγραψε, τὰ ὁποῖα θὰ μείνουν εἰς τὸ δραματολόγιον τοῦ *Ἐθνικοῦ Θεάτρου* τῆς Βοημίας (διότι ἔχει καὶ ἡ Βοημία ἐθνικὸν θέατρον). Ἡ κατ' ἐξοχὴν ἐπικὴ ἰδιοφυΐα του καταφαίνεται εἰς τὴν εὐρεῖαν καὶ ἁδρὰν τὴν ἔμπνευσιν *Ἐποποιίαν Καρόλου τοῦ Μεγάλου*.

Εἰς τὸ τελευταῖόν του μυθιστόρημα ὁ Τσέγερ, τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα εἶνε ἐν γένει ἀπρόσωπα, διηγεῖται μὲ τὴν λεπτὴν καὶ ἁβρὰν τέχνην του ὅλας τὰς λύπας, ὅλους τοὺς πόνους ἑνὸς ποιητοῦ, ὅστις καταγόμενος ἀπὸ μικρὸν ἔθνος καὶ μὴ δυνάμενος νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὸ καθεστὼς ἐκπατρίζεται, πηγαίνει εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἀφ' οὗ ἔχασε τὴν ἰδικήν του πατρίδα καὶ ζητεῖ ματαίως ἄλλην, ἀποθνήσκει φθισικὸς εἰς τὰς ἀγκάλας νεαρᾶς ἰταλίδος. Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο πάλλεται ἀπὸ ἀγάπην ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ. Κάπου ἀναφωνεῖ·

«Ν' ἀνήκῃ κανεὶς εἰς ἔθνος ὑποτεταγμένον, ὑπόδουλον, νὰ αἰσθάνεται τὴν ταπείνωσίν του, εἶνε ὡς νὰ ἔχῃ γεννηθῇ μὲ βαρεῖαν κατάραν. Νὰ ἔχῃ εἰς τὸ στῆθός του καρδίαν δυναμένην νὰ ἐπαναστατῇ καὶ νὰ βλέπῃ πῶς οἱ ἄλλοι, οἱ ἀδύνατοι ὑποφέρουν τὴν τύχην των, ὦ ποία ἀπελπισία!»

Ὁ ποιητὴς μὲ τὰς ὑψηλὰς πτήσεις καὶ τὰ τιτάνεια ἅλματα ἦτο μετριόφρων· ἦτο ἁπλοῦς καὶ εἴλκυε τὰς καρδίας. Ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ τὸν ἀγαπήσῃ τις. Δὲν εἶχε τὴν πικρόχολον δριμύτητα τῶν μετρίων.

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ μυθιστορήματα τοῦ Ζολᾶ ἔχουν, ὡς γνωστόν, κοινωνικὸν χαρακτῆρα, ἀντὶ δὲ νὰ

εἶνε ἡ πιστὴ καὶ μέχρι σκαιότητος καὶ βιαιότητος ὁμοιογραφικὴ ἀπεικόνισις τοῦ ἐνεστῶτος, εἶνε μᾶλλον ἡ παρήγορος καὶ ἰδανικὴ διατύπωσις διωρθωμένου καὶ βελτιωμένου μέλλοντος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐν μέσῳ σοφωτέρων κοινωνικῶν ὅρων ζοῦν εὐτυχέστεροι ἄνθρωποι. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Καρόλου Φουριέ, τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ *φουριερισμοῦ*, τῆς κοινωνικῆς διοργανώσεως, ἥτις ἐπιδιώκει τὴν ἰσότητα τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἰδιοκτησίας, καὶ τὰ μέλη τῶν ἐργατικῶν συνεταιρισμῶν συνῆλθον πρό τινος εἰς συμπόσιον, ὅπως ἑορτάσουν πανηγυρικῶς τὴν δημοσίευσιν τῆς *Ἐργασίας* τοῦ Ζολᾶ. Ὁ διάσημος μυθιστοριογράφος, μὴ μεταβὰς εἰς τὴν πρὸς τιμήν του δοθεῖσαν ἑορτήν, ἔστειλε τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν, ἥτις ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ προεδρεύοντος ἐν μέσῳ σφοδρῶν χειροκροτημάτων.

«Δὲν εἶμαι πλησίον σας, εἶνε τὸ λογικώτερον· δὲν ἐνδιαφέρει τὸ ἄτομόν μου ἡ ἑορτή, οὐδὲ τὸ ἔργον μου κἄν· ἑορτάζετε τὴν προσπάθειαν πρὸς τὴν δικαιοσύνην, τὸν ἀγῶνα πρὸς τὴν εὐτυχίαν.—Δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἡ σκέψις μου εἶνε καὶ ἡ ἰδική σας; Αἱ ἐλπίδες μας εἶνε μεγάλαι. τὸ μέλλον εἶνε ἡ περιοχὴ τοῦ ὀνείρου. Ἀλλ' ἀπὸ σήμερον ἐν γεγονὸς εἶνε βέβαιον, τὸ ὁποῖον καταδεικνύει καὶ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ μέλλουσα κοινωνία θὰ σχηματισθῇ διὰ τῆς ἀναδιοργανώσεως τῆς ἐργασίας. Καὶ ἐκ ταύτης τῆς νέας διοργανώσεως θὰ ἐπέλθῃ τέλος ἡ δικαία διανομὴ τοῦ πλούτου. Ὁ Φουριὲ ὑπῆρξεν ὁ μεγαλοφυὴς προάγγελος τῆς ἀναδιοργανώσεως ταύτης. Ἐγὼ τὴν ἐσυνέχισα, ἀδιάφορον ἂν δι' ἄλλης ὁδοῦ· εἰς τὸ τέρμα τῆς πορείας εἶνε τὸ μέλλον ἄστυ τῆς εἰρήνης. Εἰς τοὺς τόσον ταραχώδεις καὶ τόσον πικροὺς χρόνους τούτους οἱ ἐργατικοὶ συνεταιρισμοί, οἵτινες ἱδρύονται καὶ λειτουργοῦν, εἶνε τὰ ἔμβρυα τοῦ μέλλοντος τούτου ἄστεως. Διὰ τῶν συνεταιρισμῶν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς κατναλώσεως βαδίζομεν καθ' ἑκάστην πρὸς τὸν ἀδελφωμένον λαόν. Ἡ ἀλληλεγγύη δὲν εἶνε μόνον εὐχὴ τῶν ἐντίμων ἀνθρώπων· εἶνε προσέτι καὶ φυσικὴ δύναμις ὅπως ἡ ἕλξις· θὰ ἐπενεργήσῃ ὁσημέραι ἰσχυροτέρα καὶ ἐπὶ τέλους θὰ συνενώσῃ τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρον εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν».

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Ο ΑΓΓΛΟΣ ἀρχαιολόγος κ. Ἀρθοῦρος Ι. Ἔβανς, ὅστις ὡς γνωστὸν ἐνήργησε τόσον ἐπιτυχεῖς ἀνασκαφὰς ἐν Κνωσῷ τῆς Κρήτης δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὴν Κρητικὴν βουλήν, ζητεῖ παρ' αὐτῆς νὰ τῷ παραχωρηθῶσι δείγματά τινα ἐκ τῶν χιλιάδων ἀνευρεθέντων ἀντικειμένων, ἵνα ὑπεκκαύσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν συμπολιτῶν του, εἰς τὴν ἐλευθεριότητα τῶν ὁποίων εἶνε ἠναγκασμένος νὰ προσφύγῃ καὶ αὖθις πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἀνασκαφῶν. Σημειωτέον ὅτι αἱ μέχρι τοῦδε δαπάναι ἀνέρχονται εἰς 80,000, τοῦ δὲ ποσοῦ τούτου μέρος μόνον ἐγένετο δυνατὸν νὰ εἰσπραχθῇ διὰ δημοσίας ἐγγραφῆς ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀλλὰ πλέον τοῦ ἡμίσεος ἔμεινεν εἰς βάρος τοῦ κ. Ἔβανς. Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ ὁ ἄγγλος ἀρχαιολόγος δηλοῖ ὅτι οὐδεμία πλέον ὑφίσταται ἀμφιβολία ὅτι ἐν τῷ χώρῳ τῶν ἀνασκαφῶν ἔχομεν τὸ κατὰ παράδοσιν ἀνάκτορον τοῦ Βασιλέως Μίνωος καὶ ἴσως ἐν ταύτῳ τὸν Λαβύρινθον. Ἐπάγεται δέ· αἱ ἀνασκαφαὶ ἀπεκάλυψαν τοὺς τοίχους τοῦ περιβόλου τῆς θύρας, τοὺς θαλάμους καὶ τὰς ἀποθήκας αὐτοῦ, αὐτὸν τὸν θρόνον καὶ τὴν αἴθουσαν τοῦ συμβουλίου καὶ ἐσχάτως τὰ μέγαρα τῶν ἀρχαίων βασιλέων μετὰ τῶν μεγάλων κλιμάκων καὶ στοῶν αὐτῶν, ἐν ἑνὶ λόγῳ λείψανα ἀρχιτεκτονικὰ μοναδικὰ τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς, τὰ ὁποῖα ὑπερβάλλουσι πολὺ κατὰ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸ ἐνδιαφέρον πᾶν ὅ,τι εἶνε γνωστὸν μέχρι σήμερον ἐν Τίρυνθι καὶ Μυκήναις. Ἐπὶ πλέον εὑρέθησαν χιλιάδες διαφόρων ἀντικειμένων, ἐν οἷς καὶ τοιχογραφίαι, ὁλόκληρος σειρὰ τεκμηρίων, ἅτινα θὰ καταστήσωσι σαφὲς τοῦ λοιποῦ ὅτι ἡ κατὰ παράδοσιν τέχνη τοῦ Δαιδάλου ὑπῆρξεν ἐδῶ πράγματι, θὰ καταστήσωσι δὲ ἀναγκαίαν εἰς τοὺς περιηγητὰς πάσης χώρας τὴν ἐπίσκεψιν εἰς Κρήτην ὡς κοιτίδα Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ μεγαλητέρα ἀνακάλυψις εἶνε γνωστή. Εἶνε συλλογὴ ὁλόκληρος πινακίδων ἐξ ἀργίλλου, αἵτινες φέρουν γραφὴν προϊστορικὴν ἀποδεικνύουσαν ὅτι ἡ γνῶσις τῶν γραμμάτων ἦτο ἤδη διαδεδομένη ἐν Κρήτῃ, τοὐλάχιστον 600 ἔτη πρὸ τῆς χρονολογίας τῆς πρώτης Φοινικικῆς ἐπιγραφῆς.

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΕΙΣ ΤΟΝ *Ἰησοῦν τὸν Ἀλεξανδρέα* ὁ γάλλος Γουσταῦος Lejeal προσπαθεῖ νὰ διασκορπίσῃ τὴν ὁμίχλην τὴν περιβάλλουσαν ἀκόμη, μετὰ τόσους αἰῶνας, τὴν μορφὴν τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὸ σύγγραμμά του εἶνε ἔργον οὐχὶ πίστεως ἀλλ' ἐρεύνης· καὶ οἱ μὴ συμφωνοῦντες μετ' αὐτοῦ δὲν τὸν καταδικάζουν ὡς ἀσεβῆ καὶ ὡς βλάσφημον, διότι ἐπιζητεῖ τὴν εὕρεσιν τῆς ἀληθείας· λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὰς σοφὰς ἐργασίας, αἵτινες ἐγένοντο πρὸς καθορισμὸν τῆς γνησιότητος τῶν πραγματευομένων περὶ τοῦ Ἰησοῦ βιβλίων, προσπαθεῖ νὰ συναπαρτίσῃ τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ, οὐχὶ μόνον ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἱερῶν βιβλίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ περὶ τοῦ *Ἰουδαϊκοῦ πολέμου* καὶ τῆς *Ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας* τοῦ Φλαβίου Ἰωσήπου καὶ ἐξ ἑνὸς ἀποσπάσματος τοῦ *Ἀληθοῦς λόγου* τοῦ Κέλσου, τὸ ὁποῖον διεφύλαξεν ὁ Ὠριγένης, καὶ ἐκ γραμμῶν τινων τοῦ Σουετωνίου. Φρονεῖ, μετ' ἄλλων, ὅτι τὸ κείμενον τοῦ Ἰωσήπου παρεφθάρη· δυσπιστεῖ δὲ πρὸς τὸ χωρίον τὸ παρατιθέμενον ὑπὸ τοῦ Ὠριγένους, ὑποπτεύων ὅτι ὁ μέγας Πατὴρ τῆς ἐκκλησίας παρεμόρφωσεν αὐτό, ὅπως ἔχῃ καταφανεστέραν μορφὴν συκοφαντίας.

Παρατρέχοντες ὅσα λέγει περὶ *Θεραπευτῶν* καὶ τῆς σχέσεως τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ Μίθρα, ἀρκούμεθα εἰς τὴν περίεργον βιογραφίαν τοῦ Ἰησοῦ, τὴν ὁποίαν ὁ Λεζεὰλ χαράσσει ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Εὐαγγελίων, κανονικῶν καὶ ἀποκρύφων, τοῦ Κέλσου, τοῦ Ἰωσήπου καὶ τοῦ Σουετωνίου.

Κατ' αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐγεννήθη περὶ τὸ 29 ἔτος τῆς καθιερωθείσης χρονολογίας μας. Μετέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ Φίλωνι — ἡ διδασκαλία τοῦ *Λόγου*, τὴν ὁποίαν ἐκθέτει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ἀνευρίσκεται ὁλόκληρος εἰς τὰ ἔργα τοῦ ἰουδαίου φιλοσόφου μὲ ὁμοίας σχεδὸν ἐκφράσεις— ἔπειτα εἰς Ρώμην περὶ τὸ 48, ὅπου καταπολεμεῖ τὰς στενὰς δοξασίας τῶν Μωσαϊκῶν Ἰουδαίων καὶ κηρύττει ἐν ὀνόματι τοῦ Ἀγαθοῦ Θεοῦ, τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον καὶ τὴν ἀδελφότητα τῶν ἀνθρώπων. Τὸν ἀπεκάλουν ἤδη *Χρηστόν*. Ἀναγκασθεὶς νὰ φύγῃ ἀπέρχεται εἰς Μικρὰν Ἀσίαν. Τὸ 50 ἢ 51 ἔρχεται εἰς Γαλιλαίαν καὶ ἱδρύει εἰς τὰς ὄχθας τῆς λίμνης Γενησαρὲτ θρησκευτικὰ κέντρα, ὁμοιάζοντα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πρὸς τὰ παρὰ τὴν Μαρεώτιδα λίμνην θεραπευτικὰ μοναστήρια. Μετὰ τρία ἢ τέσσαρα ἔτη μετα-

βαίνει εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου προέτρεξεν ἡ περὶ τῶν θαυμάτων καὶ τῶν ἰάσεών του φήμη. Ἔγεινε δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐν θριάμβῳ. Βλέπων ἑαυτὸν ἰσχυρὸν ἐνόμισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ διώξῃ τοὺς Ρωμαίους. Ἀλλ' ὁ *προκουράτωρ* Φῆλιξ ἐπρόλαβε τὰ σχέδιά του καὶ διεσκόρπισε τοὺς ὀπαδούς του. Ἐκεῖθεν κατέφυγεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἀλλὰ προδοθεὶς ὑπὸ οἱουδήποτε Ἰούδα συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη εἰς τὸ μαρτύριον τῶν δούλων καὶ τῶν ἀνταρτῶν, εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ Σταυροῦ, ἐπιχαιρόντων τῶν ὀρθοδόξων Μωσαϊκῶν, οἵτινες ἐθεώρουν αὐτὸν ὡς ξένον, ὡς αἰγύπτιον ἐπικίνδυνον εἰς τὴν πίστιν αὐτῶν.

Ὁ Λεζεὰλ ὁμιλεῖ ἔπειτα περὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἰς τὴν περὶ Χριστοῦ παράδοσιν καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Εἰς αὐτὸν δ' ἀποδίδει τὴν μεταβολὴν τοῦ *Χρηστοῦ* εἰς *Χριστόν*, τοῦ *ἁπλῶς ἀγαθοῦ*, *εἰς υἱὸν τοῦ Θεοῦ προωρισμένον νὰ* σώσῃ τὸν κόσμον. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀπήλλαξεν ἐπίσης τὴν διδασκαλίαν τοῦ στενοῦ δογματισμοῦ, καὶ ηὕρυνεν αὐτήν, διδάσκων εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ κηρύττων ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἦλθε νὰ σώσῃ μόνους τοὺς Ἰουδαίους ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐθνικούς.

ΘΕΑΤΡΟΝ

ΜΕΤΑ πολλῆς ἐπιτυχίας ἐδιδάχθη ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ παρισινοῦ θεάτρου Vauderille ἡ *Λαμπαδηδρομία* (La course au flambeau), δρᾶμα τετράπρακτον τοῦ *Παύλου Ἐρβιέ*. Ἰδοὺ ποία εἶνε ἡ ὑπόθεσίς του. Ἡ κυρία Σαβίνη Ρεβέλ, χήρα, ζῇ ἐν μέσῳ τῆς μητρός της καὶ τῆς θυγατρός της. Ἡ μήτηρ της τὴν ἀγαπᾷ καὶ αὕτη ἀγαπᾷ τὴν θυγατέρα της. Ἀγαπᾷ δὲ τὴν θυγατέρα της τόσον πολύ, ὥστε παραιτεῖται τῆς ἰδέας νὰ συζευχθῇ μετὰ τοῦ Ἀμερικανοῦ Στάνζυ διὰ ν' ἀφιερωθῇ ὅλη εἰς αὐτήν, τὴν Μαρίαν Ἰωάνναν. Μόλις ὁ Στάνζυ ἀπέρχεται, ἡ Μαρία Ἰωάννα ὑπανδρεύεται. Θὰ γνωρίσῃ ἤδη καὶ αὕτη τὰς βασάνους τῆς ζωῆς καὶ ἡ μήτηρ θὰ ἐπαναζήσῃ αὐτὰς μετ' αὐτῆς. Τὸ χρῆμα ὁρᾷ ὡς πάντοτε, ὁ σύζυγος δὲν κατορθώνει νὰ ἔχῃ ἰσοζύγιον, μέλλει νὰ ὑποκύψῃ. Ἡ μήτηρ ἀπευθύνεται εἰς τὴν μάμμην. Ἡ μάμμη ἀρνεῖται. Ὅ,τι ἔχει τὸ προορίζει διὰ τὴν θυγατέρα της, δὲν ἐννοεῖ νὰ τὸ δώσῃ εἰς τὴν ἐγγονήν της καὶ εἰς τὸν ξένον ἐκεῖνον. Ἡ Μαρία Ἰωάννα διατελεῖ ἐν ἀπογνώσει καὶ ἡ Σαβίνη ἀδυνατεῖ νὰ τὴν βλέπῃ φθειρομένην καὶ φθίνουσαν ἐλλείψει τοῦ παναθλίου χρήματος· κλέπτει λοιπὸν τὴν εἰς ὁμολογίας περιουσίαν τῆς μητρός της. Ἔτι πλέον· φονεύει τὴν μητέρα της. Πῶς; Ὁ ἰατρὸς προσδιώρισεν εἰς τὴν Μαρίαν Ἰωάνναν διαμονὴν εἰς ὀρεινὸν μέρος. Ἂν δὲν μεταβῇ, θ' ἀποθάνῃ. Καὶ ἂν μεταβῇ ἡ μάμμη, θ' ἀποθάνῃ αὕτη, καὶ ἐν τούτοις θέλει νὰ μεταβῇ αὐτή, δὲν ἐννοεῖ ν' ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὴν Σαβίνην, ἡ ὁποία δὲν ἐννοεῖ ν' ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τὴν Μαρίαν Ἰωάνναν.

Ἡ Σαβίνη πρόκειται νὰ ἐκλέξῃ, μεταξὺ τοῦ θανάτου τῆς θυγατρός της καὶ τοῦ θανάτου τῆς μητρός της. Ἐκλέγουσα ἀνενδοιάστως, «Πηγαίνομεν ὅλοι», λέγει εἰς τὴν μητέρα της. Πλὴν εἰς μάτην πᾶσαι αὗται αἱ θυσίαι, πᾶσα αὕτη ἡ φρικαλεότης. Εἰς τὴν ὀρεινὴν Κατριβήν, ἡ Σαβίνη ἀνευρίσκει τὸν ἀποπεμφθέντα Ἀμερικανόν, ἔγγαμον ἤδη. Καὶ ὁ Ἀμερικανὸς παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ τὴν Μαρίαν Ἰωάνναν καὶ τὸν σύζυγόν της εἰς Ἀμερικήν, ὅπου θὰ πλουτήσουν. Καὶ ἡ γραῖα ἀποθνήσκει. Καὶ ἡ Σαβίνη, ἀπεγνωσμένη, στυγνῶς ἀγρία, ἀπομένει ἔρημος καὶ μόνη. Αὐτὸ τοῦτο τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς διατυποῦται ὑπὸ τοῦ Ἐρβιὲ ἐν τῷ ὡραίῳ τούτῳ δράματι. Εἰς τὰς τέσσαρας αὐτοῦ πράξεις παρουσιάζει οὗτος ὅλην τὴν ἀθλιότητα τῆς εἱμαρμένης, ὅλον τὸ μελαγχολικὸν πεπρωμένον τοῦ Ὄντος, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησε ζωήν καὶ τὸ ὁποῖον βλέπει τὴν ζωὴν ταύτην ἀποσπωμένην ἀπ' αὐτοῦ καὶ φεύγουσαν. Καθὼς τὰ πτηνὰ ἐγκαταλείπουν τὴν φωλεάν, τὰ τέκνα ἐγκαταλείπουν ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τὰ ἐγέννησαν, ἀλλ' ἂν ἡ ἀπερίσκεπτος μήτηρ λησμονῇ, ἡ μήτηρ ἡ γαλουχοῦσα δὲν λησμονεῖ, καὶ ταύτης τὴν ἀδύνην προσωποποιεῖ ἡ Σαβίνη ἡ ἀσυναίσθητος, ἡ μὴ ἀντιλαμβανομένη ὅτι φέρεται πρὸς τὴν ἑαυτῆς μητέρα ὡς ἡ θυγάτηρ της φέρεται πρὸς αὐτὴν τὴν ἰδίαν. Βραδύτερον ἡ Μαρία *Ἰωάννα θὰ ὑποφέρῃ ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι θὰ γεννηθοῦν* ἀπὸ αὐτήν. Οὗτος ὁ νόμος τῆς ζωῆς. Μεταβιβάζει τις τὴν λαμπάδα καὶ ἀποθνήσκει . . .

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ κατορθώματα τῆς ἡρωϊκῆς τοῦ 21 γενεᾶς ἔδωκαν πλέον ἢ ἅπαξ θέμα εἰς διακεκριμένους καλλιτέχνας πρὸς διαιώνισιν τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ γένους.

Ξένοι καλλιτέχναι πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ ἀπὸ τὴν ἐξέγερσιν τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς ἐνεπνεύσθησαν μὲ τὴν ἱερὰν συγκίνησιν τοῦ πόθου τοῦ νὰ ἴδωσι τὴν Ἑλλάδα, τὴν μητέρα τοῦ πολιτισμοῦ, ἀναγεννωμένην, νὰ ἀναπαραστήσωσι διὰ τοῦ σχήματος τὰ ἐξέχοντα γεγονότα τόσων ἡρωϊσμῶν, διά τῶν ὁποίων ἡ Ἑλλὰς ἀπέκτησε τὴν ἐλευθερίαν της.

Ὁ Benedetto Civiletti, γεννηθεὶς ἐν Παλέρμῳ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1846, ἐμυήθη διὰ τοῦ ἐξόχου φλωρεντινοῦ διδασκάλου Duprè τὰ μυστήρια μιᾶς ἀληθοῦς τέχνης, δι' ἧς συνέλαβε καὶ ἐξετέλεσεν εἰς ὡραιότατον σύμπλεγμα τὸ ἐπεισόδιον τῶν πυροπληκτῶν Κανάρη καὶ Πιπίνου. Κατὰ τὸ 1876 ὁ Renan ἐνθουσιασθεὶς ἀπὸ τὸ σύμπλεγμα τοῦ Civiletti συνεβούλευσε τὸν καλλιτέχνην νὰ ἀποστείλῃ τὸ ἔργον του εἰς τὴν Ἔκθεσιν τῶν Παρισίων.

Πράγματι δὲ τὸ 1878 ὁ *Κανάρης* τοῦ εὐφυοῦς γλύπτου ἔλαβεν ἐν τῇ Καλλιτεχνικῇ Ἐκθέσει τῶν Παρισίων τὸ ἀνώτατον βραβεῖον. Ἡ Ἰταλικὴ κυβέρνησις ἠγόρασε τὸ βραβευμένον ἔργον τοῦ Civiletti καὶ *ἐδώρησεν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Παλέρμου, ὅπου δύναταί* τις νὰ τὸ θαυμάσῃ εἰς τὴν ἔπαυλιν Giulia.

Τὸ ἔργον ἀνήκει εἰς τὴν μόλις τότε ἀναγεννωμένην νέαν Ἰταλικὴν γλυπτικήν, ἐν ᾗ ἡ προσπάθεια πρὸς μίμησιν τοῦ φυσικῶς ἀληθοῦς κατέπνιγε τὰς χονδρικὰς ἀπομιμήσεις τῶν κατὰ συνθήκην κλασικῶν σχημάτων τοῦ Κανόβα· ἡ ψυχολογικὴ ἀπόδοσις φυσικῶν συναισθημάτων ἀνέτρεπε τὰ παλαιὰ εἴδωλα τῶν μιμητῶν τοῦ Κανόβα· καὶ ἡ τέχνη περιβληθεῖσα τὴν μορφὴν συγχρόνου ζωῆς ἐζήτει διὰ τοῦ σχήματος νὰ ἀποδώσῃ τὴν φυσικὴν ἀλήθειαν τοῦ περιβάλλοντος· ἐξηφανίσθησαν οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἡ τέχνη εὕρισκεν ὅτι ἡ ἀνθρωπότης εἶνε πάντοτε ἀξία δακρύων, ἔστω καὶ ἂν ἀκόμη τὸ σχῆμα δυστροπῇ πρὸς τὰς ψυχικὰς συγκινήσεις τοῦ ἰδανικοῦ πραγματισμοῦ.

Τὸ ἔργον τοῦ Civiletti ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορίαν μας· ἀτρόμητοι οἱ Ἕλληνες ναῦται ἐπὶ τοῦ πυρ-

πολικοῦ των βαδίζουν ἀτενίζοντες πρὸς τὸν σκοπὸν εἰς ὃν ἡ μοῖρα τοὺς ὡδήγησεν· ὁ ἰταλὸς καλλιτέχνης φαντάζεται τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀποδίδει μὲ τὴν Ἰταλικὴν ψυχήν του τὸν θαυμασμὸν πρὸς τὸ γιγάντειον ἔργον τῶν πατέρων μας· διατηρεῖ τὸν ἰταλικὸν τύπον καὶ κατεργάζεται τὴν ὕλην ἵνα διαιωνίσῃ τὸν φιλελληνισμόν του.

Ἐκτὸς τοῦ *Κανάρη*, ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐνεπνεύσθη ἐπίσης τὴν *Τελευταίαν Ὥραν τοῦ Μεσολογγίου*. Θ. Θ.

Η ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΙΣ *τῆς φύσεως ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ ἑλληνικῇ τέχνῃ* (die Naturwidergabe in der älteren griechischen Kunst) ὑπὸ Ἐμμανουὴλ Löwy, καθηγητοῦ ἐν Ρώμῃ. Τὰ ἔργα τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης τῶν Ἑλλήνων περιεχουν πολλάκις ἰδιοτροπίας, εἰς τὰς ὁποίας ἡ τέχνη ἔρχεται εἰς παράδοξον, ἐνίοτε εἰς ἀπότομον, ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πραγματικὴν ἀλήθειαν. Πολλαὶ τῶν ἰδιοτροπιῶν τούτων ἀνευρίσκονται εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀνατολικὴν τέχνην, ὡς καὶ εἰς τὴν τέχνην τῶν σημερινῶν βαρβάρων καὶ εἰς τὰς ζωγραφικὰς ἀποπείρας τῶν παιδίων. Δὲν προέρχεται δὲ αὕτη ἀπὸ τὴν τύχην ἢ τὴν διάθεσιν τοῦ ἀπεικονίζοντος, ἀλλὰ ἀπὸ νόμον ὅστις ἐνυπάρχει εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τῆς τέχνης, ὅτι δηλαδὴ ἡ τέχνη δὲν ἀφορμᾶται, ὅπως κοινῶς πιστεύεται, ἀπὸ τὴν ἄμεσον μίμησιν τοῦ ἐν τῇ φύσει παρατηρουμένου, ἀλλὰ ζητεῖ ν' ἀναπαραστήσῃ τὰς εἰκόνας τῶν πραγμάτων ὅπως ταῦτα ζοῦν ἐντὸς τῆς ψυχῆς μας, διαφέροντα πολλάκις οὐσιωδῶς ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς ἀποδεικνύει διὰ πολλῶν τυπικῶν παραδειγμάτων ἐκ τῆς ζωγραφικῆς, ἐξ ἀναγλύφων καὶ ἀγαλμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα παραλληλίζει τὴν ἀρχαϊκὴν τέχνην μὲ τὰς μορφὰς τῶν ψυχικῶν παραστάσεων, ὅτι βραδέως καὶ κατὰ μικρὸν διὰ τῆς παρατηρήσεως τῆς φύσεως αἱ ἀτελεῖς ἐκείναι μορφαὶ μετεβλήθησαν εἰς μορφὰς ἀνταποκρινομένας πρὸς τὰς τῆς φύσεως. Τὸ ἔργον εἶνε μετὰ πολλῆς γνώσεως καὶ εὐσυνειδησίας γεγραμμένον· περιέχει περὶ τὰς τριάκοντα εἰκόνας, εἶνε καὶ πολυτελῶς ἐκδεδομένον.

ΕΝ ΤΗι ΣΕΙΡΑι τῶν *Ἡρώων τοῦ Πνεύματος* ἐξεδόθη γερμανιστὶ λεπτομερὴς καὶ κριτικὴ βιογραφία τοῦ Ἀρνόλδου *Μπαϊκλιν*, μὲ εἰκόνας, αὐτόγραφα, οἰκογενειακὰ ἔγγραφα κτλ. Ὁ συγγραφεὺς αὐτῆς Ἐρρίκος *Μένδελσον* ἐπεχείρησε διάφορα ταξείδια, ὅπως συλλέξῃ τὸ ἀπαιτούμενον ὑλικόν, πρὸς ἀκριβῆ δὲ καὶ πιστὴν ἀπεικόνισιν τοῦ βίου τοῦ Μπαϊκλιν ἐχρησιμοποίησεν ἀφθόνως μαρτυρίας καὶ χαρακτηρισμοὺς τῶν ἐκ τοῦ πλησίον γνωρισάντων αὐτόν, καὶ αἱ ἐπιστολαὶ δὲ αὐτοῦ τοῦ Μπαϊκλιν, εἰς τὰς ὁποίας περιέχονται ἄγνωστοι χαρακτηριστικαὶ λεπτομέρειαι, διασαφηνίζουν καὶ καθορίζουν τὴν προσωπικότητα τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου. Ὁ συγγραφεὺς συσχετίζει ἐπιμελῶς τὰς βιοτικὰς περιπετείας τοῦ Μπαϊκλιν πρὸς τὰ σπουδαιότερα ἔργα καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς ψυχικὴν διάθεσιν, διὰ τῆς ἐρεύνης δὲ καὶ τῆς τεχνοτροπίας αὐτοῦ ἐμβαθύνει εἰς τὸ ἰσχυρὸν καὶ πρωτότυπον ἔργον τοῦ ζωγράφου τῆς *Νήσου τῶν Νεκρῶν*.

ΕΙΣ τὸν κ. Γ. Ἰακωβίδην ἀνετέθη, ὡς γνωστόν, ἡ *εἰκονογράφησις τῶν «Ἁπάντων»* τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ πολυτελοῦς τόμου τοῦ ἐκδοθησομένου, δαπάναις Μαρασλῆ, ἐπὶ τῷ προσεχεῖ ἑορτασμῷ τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ μεγάλου ποιητοῦ. Ὁ κ. Ἰακωβίδης ἐπεράτωσεν ἤδη τὴν προσωπογραφίαν τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὴν *Ἐλευθερίαν*, κατ' αὐτὰς δὲ ἐπεξεργάζεται τὴν σχετιζομένην πρὸς τὸ μέγα ποίημα ὁ *Λάμπρος* εἰκόνα, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας θὰ ἐκτελέσῃ τὴν *Ἀγνώριστη*.

Ἡ προσωπογραφία τοῦ Σολωμοῦ, σχεδιασθεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γνωστῆς ψυχρᾶς λιθογραφίας, εἶνε πλαστικωτάτη, τελείως ἐμψυχωμένη καὶ ἐκφράζει, ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅλα τὰ γενναῖα αἰσθήματα καὶ ὅλα τὰ ποιητικὰ ὄνειρα τοῦ μεγάλου ψάλτου τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος. Ἔρχεται εἶτα, ὡς εἴπομεν, ἡ Ἐλευθερία, διαφανῶς ἐσχεδιασμένη ἐν εἴδει ὀπτασίας, ἀλλὰ μὲ τὴν ἔκφρασιν ἔντονον καὶ ἀγέρωχον, μὲ τὸ βλέμμα γοργὸν καὶ ὀξύ, μὲ μίαν ἀκράδαντον ἀπόφασιν ἐπὶ τῆς μορφῆς, ἐπὶ δὲ τῶν βραχιόνων, τῶν κρατούντων τὸ ξίφος μὲ τὴν *«κόψι τὴν τρομερή»* ὅλην τὴν ἀκατάβλητον ρώμην μυώνων ἡρωϊκῶν. Ἵσταται ἐπάνω εἰς ἀρχαῖα ἐρείπια, εἰς τὸ βάθος τῶν ὁποίων ὑποφαίνεται καιόμενος καὶ καπνίζων βυζαντινὸς ναὸς καὶ ὑποδηλοῦνται οὕτω διὰ τοῦ συνόλου τοῦ περιβάλλοντος οἱ ἀθάνατοι στίχοι τοῦ *Ὕμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν*:

«Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά . . .»

Κάτι τὸ σεμνὸν καὶ ἀξιοπρεπὲς καὶ ὑπερήφανον, κρᾶμα κλασικῆς καὶ νεωτέρας τέχνης. Ἡ ἀπαράμιλλος τελειότης τοῦ σχεδίου, ἓν ἐκ τῶν κυριωτέρων στοιχείων τῆς τέχνης τοῦ κ. Ἰακωβίδου, μᾶς παρέχει τὴν ἐλπίδα ὅτι τὴν *Ἐλευθερίαν* αὐτὴν θὰ τὴν ἴδωμεν μίαν ἡμέραν, βγαλμένην ὄχι πλέον ἀπὸ τὴν μολυβδίδα ἀλλ' ἀπὸ τὸν χρωστῆρα τοῦ ζωγράφου της, μεγάλην καὶ ὑπεράνθρωπον. Διὰ τὰς ἐπιλοίπους δύο εἰκόνας τοῦ τόμου θὰ γράψωμεν ἐκτενέστερον ὅταν συντελεσθῶσι. Π.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἑλληνικά.

ΕΡΗΜΕΣ ΨΥΧΕΣ, ὑπὸ *Ν. Ἐπισκοποπούλου*, ἔκδοσις «Παναθηναίων». (Ἀθῆναι. Τυπ. «Ἑστία» Κ. Μάϊσνερ καὶ Ν. Καργαδούρη, 1901).

ΛΑΣΣΑΝΕΙΟΣ ΔΡΑΜΑΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝ. Κρίσις ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημείου τῇ 13 Μαΐου 1901 ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ *Σ. Κ. Σακελλαροπούλου*. (Ἀθῆναι. Τυπ. Π. Δ. Σακελλαρίου).

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ, ὑπὸ *Σπυρίδων. Κ. Νάγου*. (Ἀθῆναι 1901 τυπ. Παρασκευᾶ Λεώνη).

ΚΡΥΦΗ ΑΓΑΠΗ, ὑπὸ *Χρίστου Βαρλέντη*.

Ξένα.

L' ORGANISATION DU SUFFRAGE UNIVERSEL EN BELCIQUE. Ψῆφος πολλαπλῆ, ψῆφος ὑποχρεωτική, κατ' ἀναλογίαν ἀντιπροσωπείας· ὑπὸ *L. Duprier*.

LE DERNIER DES ATHÉNIENS, μυθιστορία τῶν χρόνων Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου ὑπὸ *V. Rydberg*. Μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν γαλλικήν· ἡ νῦν δημοσιευομένη ἑλληνιστὶ εἰς τὸ «Ἐμπρὸς» καὶ εἰς τὴν «Ἀστραπήν».

RECUEIL D' ACTES INTERNATIONAUX DE L' EMPIRE OTTOMAN. (Συνθῆκαι, συμβάσεις κλπ. ἀφορῶσαι εἰς τὸ δημόσιον διεθνὲς δίκαιον τῆς Τουρκίας), ὑπὸ *Gabriel Effendi NORADOUNCHIAN*, νομικοῦ συμβούλου παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ. Τόμος Α' 1300—1789, τόμος Β' 1789—1856. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου τούτου περιέχοντος πάσας τὰς συνθήκας καὶ συμβάσεις, δι' ὧν ἐκανονίσθησαν αἱ μετὰ τῆς ἀλλοδαπῆς σχέσεις τῆς Τουρκίας, ἀκολουθεῖ ἐν αὐτῷ τὴν χρονολογικὴν τάξιν τῆς βασιλείας τῶν Σουλτάνων, παρέχει πίνακα κατ' ἀλφαβητικὴν τάξιν τῶν συμβαλλομένων δυνάμεων, ἐπίσης δὲ καὶ πίνακα συγκριτικὸν τῶν βασιλειῶν τῶν Σουλτάνων καὶ τῶν κυριωτέρων ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης. Ἡ περίοδος περὶ ἧς ἀσχολεῖται ὁ πρῶτος τόμος εἶνε ἡ ἐποχὴ τῶν Capitulations ἢ προνομίων· ἡ δευτέρα περίοδος ἐκτείνεται μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῶν περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεων, αἱ ὁποῖαι ἐπηκολούθησαν τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον.

Ξένα περιοδικά.

LA PLUME Revue littéraire, artistique et sociale.

Sommaire du 1 Juin 1901 :

Marcel Batilliat: *Une Famille d'Artistes.* —Jules Bois : *Le Lac de Naini-Tal.*—Louis Dumont : *La Chimère* (roman). — Holger Drachman : *Vœlund le Forgeron* (traduit du danois par Mlle Borghild Arnesen et M. Armand Point).—*Enquête sur le Mariage:* Réponses de M. Léon de Rosny, M. Jean Grave, D. Max Nordau, Mme Jane de la Vaudère, Mme Camille Pert.—Stuart Merrill: *Critique des Poèmes.*—Maurice Beaubourg: *Critique des Théâtres.*—Prince Boj. Karageorgevitch : *Une Société pour la protection du paysage français.*—Edmond Pilon : *Carnet des Œuvres et des Hommes.*

Sommaire du 15 Juin 1901 :

André Beaunier : *L'Art et le Peuple.*—Albert Mockel : *Poëmes.* — Oscar Wilde : *La Maison des Grenades* (traduit de l'anglais par Geo-Khnopff).—Frédéric Nietzsche : *Du Monde de la Pensée* (traduit de l'allemand par Henri Albert).—Louis Dumont : *La Chimère* (roman). —*Enquête sur le Mariage:* Réponses de M. Paul Lafargue, M. André Gide, Mme Henry Gréville.—Louis Sauty : *Les Idylles folles et sages.* — Charles Saunier : *L'Ornement qui passe.*—Albert Fua : *Le Semeur d'Idéal.*— Léon Bazalgette : *Traduttore traditore.* — Notus : *Dresdensiana : Bruno Ramann.* — Armand Cabrol : *Société des Beaux-Arts de Béziers.* — Maurice Gerothwohl : *Chronique théâtrale (Londres).*

Ἀπὸ τὰ ξένα περιοδικά: Ὁ παλαιότατος τῶν ἑλληνικῶν πολιτισμῶν. Ἔκθεσις περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῶν γενομένων ἐν Κρήτῃ, καθ' ἃς ἀνευρέθησαν λείψανα πολυσήμαντα συνταυτιζόμενα μετὰ τοῦ Λαβυρίνθου τοῦ Μίνωος. Ἡ ἔκθεσις αὕτη εἶνε περιεργότατα εἰκονογραφημένη. (*Φύσις* (ἀγγλική), φυλλάδ. Μαΐου 1901).

—*Οἱ ἑλληνικοὶ μῦθοι,* ὑπὸ *W. A. Leonard.* (*Westminster Review*, φυλλάδ. Ἀπριλίου 1901).

—*Ἡ ἐπιρροὴ τοῦ κάλλους ἐπὶ τοῦ ἔρωτος.* (*The Cosmopolitan* (Νέας Ὑόρκης) φυλλάδ. Ἀπριλίου 1901).